

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. Klára OLŠÁKOVÁ

**Geografie Valaška –
projekt učebního textu pro střední školy**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, PhD.

Olomouc 2013

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

Autor (osobní číslo): Bc. Klára OLŠÁKOVÁ (R100747)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (Bi - Z)

Název práce: Geografie Valašska – projekt učebního textu pro střední školy

Title of thesis: Geography of Valachia - project of textbook for high schools

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, PhD.

Rozsah práce: 111 stran, 2 přílohy

Abstrakt: Cílem diplomové práce bylo vytvoření učebního textu geografie Valašska pro studenty středních škol. Text byl napsán na základě důkladného prostudování pedagogické, geografické a regionální literatury. Výuka místního regionu je na středních školách probírána většinou okrajově, přestože má své pevné místo v Rámcových vzdělávacích programech. Aktuálně na českém trhu chybí učebnice zaměřeny pouze na výuku místního regionu a to může být jeden z důvodů, proč je učivo často nedostatečně probráno.

Klíčová slova: učební text, místní region, region Valašsko

Abstract: The goal of my dissertation was to create the textbook about geography of Valachia for high school students. The text was written after thoroughly study of pedagogical, geographical and regional literature. The topics of local region are usually marginal parts in the education system nevertheless they are contained in the general education system. Nowadays, on czech market there is not a single textbook focusing just on local region and that can be the reason that this topics are studied insufficiently.

Keywords: textbook, local region, Valachia region

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala sama pod vedením RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D. a uvedla jsem veškerou použitou literární prameny a zdroje, ze kterých jsem čerpala.

V Olomouci, 25.4.2013

.....

podpis autora

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu RNDr. Miloši Fňukalovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost při zpracovávání diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala kamarádce Bc. Kateřině Pechálové za pomoc při tvorbě a zpracování map.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára OLŠÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R100747**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Geografie Valašska - projekt učebního textu pro střední školy**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je vytvořit návrh učebního textu Geografie Valašska pro střední školu. Obsah textu by měl didakticky vhodným způsobem průřezově informovat o fyzickogeografických, historických, ekonomických a kulturních poměrech regionu tak, aby byl potenciálně využitelný při výuce na místních školách (zejména v zeměpise - témata místní krajina a terénní výuka, a v dějepise - regionální dějiny). Vedle vlastního učebního textu bude práce obsahovat teoretickou část, ve které se autorka zaměří především na teoretické aspekty výuky témat místní krajina a terénní výuka v geografii a také srovná dostupné učebnice regionální geografie menších územních celků.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Vhodná didaktická literatura (zásady tvorby a hodnocení učebnic), dostupné již vydané geografie místních regionů, geografické a historické studie o Valašsku a dostupné statistiky, především:
Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 7, Okresy: Valašské Meziříčí, Vsetín, Holešov, Gottwaldov (Zlín). Ostrava : Profil 1980. 355 s.
Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 8, Okresy: Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín, Kyjov. Ostrava : Profil 1982. 355 s.
Štika, J. (1973): Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj. Ostrava : Profil. 87 s.
Václavík, A. (2005): Luhačovské Zálesí : příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané. Luhačovice : Atelier IM ve spolupráci s Mikroregionem Luhačovské Zálesí. 877 s.
Vencálek, J. a kol. (1992): Valašsko - geografie místního regionu pro základní školy. Kroměříž; Vsetín; Zlín. 96 s.

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 30. listopadu 2010
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2012

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. listopadu 2010

OBSAH

1. Úvod	9
2. Cíle	10
3. Struktura práce	11
4. Význam a funkce učebnice v procesu vyučování a učení	12
4.1. Historie učebnice	12
4.2. Učebnice jako edukační konstrukt.....	13
4.3. Funkce učebnice	13
4.4. Strukturní komponenty učebnice.....	16
4.4.1 Specifika zeměpisných učebnic	17
4.5. Požadavky na učebnici.....	18
5. Postavení tématu místní krajina v RVP	19
5.1. Systém kurikulárních dokumentů.....	19
5.2. Principy Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.....	21
5.2.1 Postavení tématu místní region a terénní výuka v RVP GV a RVP ZV	21
6. Rozbor vybraných učebnic pro výuku geografie místní oblasti	26
6.1. Doložka MŠMT	31
7. Návrh struktury učebního textu.....	33
8. Návrh učebního textu.....	34
I. VYMEZENÍ OBLASTI	38
II. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	40
1. GEOLOGIE.....	40
2. GEOMORFOLOGIE	42
3. PODNEBÍ.....	48
4. HYDROLOGIE	51
5. PŮDY	54

6. ŽIVÁ PŘÍRODA A OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	56
III. OBYVATELSTVO A SÍDLA	62
1. HISTORIE ÚZEMÍ.....	62
2. OBYVATELSTVO.....	67
3. SÍDLA.....	70
IV. HOSPODÁŘSTVÍ.....	73
1. VÝVOJ HOSPODÁŘSTVÍ	73
2. ZEMĚDĚLSTVÍ.....	75
2. PRŮMYSL	77
3. DOPRAVA.....	83
4. SLUŽBY	83
5. CESTOVNÍ RUCH.....	84
V. ADMINISTRATIVNĚ-SPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ	89
1. SPRÁVNÍ A ÚZEMNÍ VÝVOJ.....	89
2. SPRÁVNÍ OBVODY OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ.....	91
VI. VALAŠSKO A EVROPSKÁ UNIE.....	93
VII. ZÁVĚREČNÝ PROJEKT.....	95
9. Závěr	97
Summary.....	98
Použitá literatura	99
Seznam příloh.....	105

1. Úvod

Touha po poznávání místního regionu je v nás přirozeně zakotvena již od dětského věku. Každý chce poznat místo, kde bydlí, kde žije jeho rodina a kamarádi. Proto nás učivo o místním regionu provází od prvního stupně základního vzdělání, kdy je v popředí zájmu domov, škola a obec, kde se děti pohybují nejčastěji. S přibývajícím věkem roste náročnost učiva, rozšiřují se znalosti a schopnost uplatnit je v praxi. Problematika místního regionu je na středních školách probírána v hodinách zeměpisu povětšinou jen okrajově v rámci kapitoly geografie České republiky. Jedním z důvodů, proč je na českých školách většinou nedostatečně a pouze okrajově vyučována tematika místního regionu může být i nedostatek učebnic, specializovaných se přímo na výuku konkrétní oblasti.

Význam výuky místního regionu spočívá v tom, že se žáci důkladně seznámí s geografickými podmínkami v oblasti, ve které žijí. Součástí výuky by měla být i terénní výuka, která by měla sloužit k propojení teoretických a praktických znalostí v oblasti jim důvěrně známé.

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala učební text o geografii místního regionu, konkrétně Valašska. Kraji, ve kterém se pohybuji celý život a považuji ho za jedno z nejhezčích míst v České republice. Jako budoucí učitelka vím, že učebnice mi budou sloužit jako jeden z důležitých zdrojů přípravy na výuku. Pro studenty by měla být učebnice primárním zdrojem poznatků, oporou a motivací k hlubšímu poznávání.

2. Cíle

Cílem diplomové práce je vytvoření učebního textu místního regionu, konkrétně geografie Valašska, pro studenty středních škol, který by mohl být potencionálně využit při výuce místního regionu.

Na základě srovnání již existujících učebnic a také na základě požadavků Rámcového vzdělávacího programu bude navržena optimální struktura učebního textu a vhodné strukturní komponenty, které by měla učebnice místního regionu obsahovat. Cílem bude zjistit jak vhodně vytvořit učební text, který by splňoval současné požadavky MŠMT.

Praktická část – vlastní učební text, bude obsahovat charakteristiku fyzicko-geografických a socioekonomických podmínek regionu. Bude doplněn vhodným obrazovým materiálem, pro lepší názornost učiva. Součástí práce budou dále motivační texty, otázky a úkoly. Vše by mělo být propojeno tak, aby učivo žáka motivovalo poznávat místní region.

3. Struktura práce

Diplomová práce bude složena ze čtyř částí. První kapitola se bude zabývat všeobecnou charakteristikou učebnice jako edukačního prostředku. Dále bude popsána historie učebnice a učebních textů, rozebrány jednotlivé funkce učebnice a strukturní komponenty, jež by měla obsahovat. V rámci samostatné podkapitoly budou popsány specifika zeměpisných učebnic. Při zpracovávání první části, bude použita dostupná odborná literatura, zaměřená jednak na tvorbu výukových materiálů a také na postavení učebnice při vzdělávacím procesu.

Ve druhé části bude charakterizován systém kurikulárních dokumentů, postavení výuky místního regionu a terénní výuky v rámci vzdělávacího programu pro základní a střední vzdělání. Dále pak budou rozebrány vybrané vzdělávací oblasti v RVP GV a RVP ZV a rozepsány očekávané výstupy žáků.

Ve třetí části budou rozebrány dostupné učebnice na trhu, které jsou zaměřeny na výuku místního regionu, ať už celé nebo jen závěrečnou částí. Poznatky pak budou využity při tvorbě učebního textu o geografii Valašska.

V závěrečné, čtvrté, kapitole bude vytvořen vlastní učební text. Při tvorbě učebního textu bude použita odborná geografická literatura, mapová díla zkoumaného území, statistická data z Českého statistického úřadu, regionální literatura a internetové zdroje. Text bude napsán, stejně jako celá diplomová práce, v programu Microsoft Word. Tabulky a grafy budou zpracovány v programu Microsoft Excel, obrazový materiál bude upraven v malování. Mapy v diplomové práci jsou vytvořeny v programu ArcGis.

4. Význam a funkce učebnice v procesu vyučování a učení

4. 1. Historie učebnice

Učebnice a různé učební pomůcky hrají již odpradáвна velmi významnou roli v edukačním procesu. Používaly se všude, kde byli lidé vzděláváni. Pokud se budeme pohybovat po vývojové linii učebnic a učebních textů zpět do historie, dostaneme se až do antiky, ze které se zachovala první známá učebnice vůbec, dílo Marca Fabia Quintiliana – *Základy rétoriky*¹. Postupně docházelo k vydávání učebních textů, jež byly spjaty s uznáním křesťanského náboženství a sloužily ke vzdělávání kněží a k šíření křesťanství.

Jedním z nejvýznamnějších didaktiků a prvních širitelů moderního vyučování vůbec byl i rodák z České republiky Jan Ámos Komenský. Systematicky analyzoval vyučování, přičemž vycházel ze své učitelské praxe. Své poznatky shrnul do několika nadčasových didaktických děl, které byla již ve své době velmi oblíbená. V díle *Velká didaktika (Didactica magna)* sepsal jednotlivé vyučovací metody a rozdělil výchovně-edukační proces do čtyř stupňů po šesti letech. V práci se zabýval i teorií učebnic, přičemž požadavky, které by měly splňovat shrnul takto: „*A co si silně přeji a důrazně žádám: knihy musí předkládat všechno srozumitelně a přístupně, tak aby žákům jistě podávaly světlo s jehož pomocí mohou sami porozumět všemu i bez učitele. K tomuto cíli bych si přál, aby byly spisovány pokud možno formou dialogickou (...) Forma dialogů upevňuje vědění.*”² Komenský byl příznivcem nových trendů ve vzdělání a velkým zastáncem názorného vyučování. Prosazoval zásadu přiměřenosti učebního textu, podporoval diskuzi ve vyučování a přirozenou zvědavost žáků.

Učebnice tedy byly po celou dobu rozvoje edukačního procesu jeho neodmyslitelnou součástí a zůstávají jí i nadále. Aby byl co nejlépe naplněn cíl učebních textů, začala se v rámci didaktiky formovat samostatná subdisciplína – teorie učebnic, která se snaží mimo jiné nalézt optimální strukturu učebnic tak, aby odpovídala co nejlépe jejich funkcím.

---

¹ Citováno podle Sýkora, M.: Učebnice: Její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků, Praha 1996, s. 6.

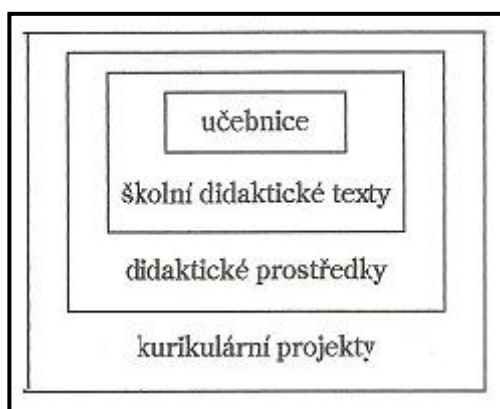
² Citováno podle Komenský, J. A. : Velká didaktika, 1958, s. 170 - 171.

4.2. Učebnice jako edukační konstrukt

V pedagogické literatuře se setkáváme s četným výskytem definice pojmu učebnice, například podle Wahla: „učebnice ... vychází z obsahové normy učebních osnov a vymezuje a konkretizuje obsah a rozsah učiva, daného vyučovacího předmětu a v daném postupném ročníku.“³

Definice jsou nepochybně správné, ale neúplné, vystihují jen některý z podstatných rysů. Vymezení pojmu učebnice závisí na tom, v jakém systému na ni budeme nahlížet. Učebnice je začleněna nejméně do tří systémů jakožto edukační konstrukt, tj. jako výtvar zkonstruovaný pro specifické účely edukace⁴.

Obrázek 1: schématické začlenění učebnice

Zdroj: Průcha, J (1998, s.13)

4.3. Funkce učebnice

Učebnice jako výukový materiál má dlouhou historii a i v době nástupu nových informačních technologií zůstala nedílnou součástí edukačního procesu. Na učebnice jsou kladeny specifické požadavky, které vyplývají z funkce učebnice. O tom, jak bude mezi pedagogy a studenty učebnice úspěšná, rozhoduje mimo jiné i důmyslně propracovaná celková struktura, členění textu, využití obrazových materiálů, typografické zpracování textu apod. *Funkcí učebnice se rozumí role, předpokládaný účel, který má tento didaktický prostředek plnit v reálném edukačním procesu*⁵.

³ Citováno podle Wahla, A, Strukturální složky učebnic geografie, Praha 1983, s. 12

⁴ Citováno podle Průcha, J.: Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, Brno 1998, s.13

⁵ Citováno podle Průcha, J.: Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, Brno 1998, s.19

V pedagogické teorii má učebnice tato základní pojetí⁶:

- **Učebnice jako kurikulární projekt** – vycházíme z předpokladu, že učebnice je jedním z edukačních konstruktů⁷ a pomocí ní regulujeme edukační procesy⁸ v prostředí školy. Učebnice má na kurikulum velmi úzkou vazbu, protože studentům předkládá soubor poznatků obecně vymezených v osnovách daného vyučovacího předmětu⁹ v dané zemi.
- **Učebnice jako zdroj obsahu vzdělávání pro žáky** – učebnice jsou pramenem, z nichž se žáci učí. Musí být obsahově správná, objektivní a obsah by měl být přiměřený věkové skupině, pro kterou je určena.
- **Učebnice jako didaktický prostředek pro učitele** – učebnice měla by tedy být pro pedagoga pramenem, s jehož využitím plánuje obsah učiva, ale i přímou prezentaci tohoto obsahu ve výuce, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků a podobně.

Výčet funkcí, které by měla učebnice plnit a počet strukturních komponentů, pomocí kterých se tyto funkce realizují se v odborné literatuře liší, záleží vždy na pohledu autora.

Velmi podrobnou klasifikaci funkcí učebnic vypracoval Zujev, který uplatnil tzv. funkčně strukturální analýzu a rozlišil osm základních funkcí¹⁰.

- **Informační funkce:** spočívá v tom, že učebnice vymezuje obsah vzdělávání v určitém předmětu či oboru vzdělávání, a to i pokud jde o rozsah a dávkování informací určených k osvojování pro žáky
- **Transformační funkce:** je dána tím, že učebnice poskytuje přepracování (didaktickou transformaci) odborných informací z určitého vědního oboru,

---

⁶ Citováno podle Průcha, J.: Moderní pedagogika, Praha 2009, s. 272.

⁷ Definice edukační konstrukt - jsou všechny takové teorie, modely, plány, scénáře, prognózy, zákony, předpisy a jiné teoretické výtvořky, které nějakým způsobem určují či ovlivňují reálné edukační procesy (Průcha 2009, Moderní pedagogika, s 67.)

⁸ Definice edukační procesy – jsou všechny takové činnosti lidí, při níž dochází k učení na straně nějakého subjektu, jemuž je exponován nějakým jiným subjektem přímo nebo zprostředkovaně (textem, technickým zařízením, apod.) určitý druh informace (Průcha 2009, Moderní pedagogika, s 65.)

⁹ Citováno podle Maňák, J., Janík, T., Švec, V.: Kurikulum v současné škole, Brno 2008, s. 40.

¹⁰ Citováno podle Průcha, J.: Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, Brno 1998, s. 19.

z určité technické či jiné oblasti tak, aby tyto transformované informace byly přístupny žáků.

- **Systematizační funkce:** znamená, že učebnice rozčleňuje učivo podle určitého systému do jednotlivých ročníků či stupňů školy a vymezuje také posloupnost jednotlivých částí učiva.
- **Zpevňovací a kontrolní funkce:** je, že učebnice umožňuje žákům pod vedením učitele osvojit si určité poznatky a dovednosti, procvičovat je (upevňovat) a eventuelně také kontrolovat (například pomocí úkolů) jejich osvojení.
- **Sebevzdělávací funkce:** učebnice stimuluje žáky k samostatné práci s učebnicí a vytváří u nich učební motivaci a potřeby poznávání.
- **Integrační funkce:** učebnice poskytuje základ pro chápání a integrování těch informací, které žáci získávají z jiných zdrojů.
- **Koordinační funkce:** znamená, že učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují.
- **Rozvojově výchovná funkce:** je, že učebnice přispívá k formování a rozvoji osobnosti žáků (například k formování estetického vkusu, apod.)

Komplexně tyto funkce označujeme jako **didaktickou vybavenost učebnice**, která má význam pro praktické využití a na jejím základě si pedagog vybírá z široké nabídky na trhu. Míra zastoupení jednotlivých funkcí může být v učebnicích rozdílná, například v závislosti na stupni školy, na vyučovacím předmětu a podobně.

Koncept funkce učebnice má kromě teoretického významu i význam praktický, zejména pro konstruování a hodnocení učebnic. Aby mohla učebnice plnit své jednotlivé funkce musí v sobě zahrnovat takové komponenty, které jsou schopny dané funkce realizovat¹¹.

---

¹¹ Citováno podle Průcha, J.: Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, Brno 1998, s. 20.

4.4. Strukturní komponenty učebnice

Podle Průchy je strukturním komponentem školní učebnice určitý blok prvků, který je v těsném vzájemném vztahu s jinými komponenty učebnice (s nimiž v souhrnu vytváří celistvý systém, má přesně vymezenou formu a své funkce realizuje pomocí svých vlastních prostředků)¹². Ve struktuře učebnic rozlišujeme celkem 36 komponentů, z nichž každý přispívá k realizaci určité funkce. Jednotlivé komponenty jsou vyjádřeny verbálními nebo obrazovými prostředky. Strukturní komponenty učebnice můžeme zjednodušeně rozdělit do následujících kategorií¹³:

A. Výkladové složky

Výkladové složky slouží k vlastní prezentaci učiva. Každá má svoji funkci a jsou vzájemně provázány. Zpravidla jsou odlišeny velikostí či barvou písma (například tak, že doplňující text je napsán menším písmem a naopak stěžejní informace mohou být textu zvýrazněny nebo podrženy). Pro snadnější odlišení výkladových složek se také používají barevné čáry podél textu, případně grafické symboly a podobně. Rozlišujeme tři typy výkladových složek:

- výkladový text - základní a objasňující text, vzorové úlohy, aplikace učiva v praxi, přehledy poznatků, shrnutí,
- doplňující text – motivační text uvozující učivo, rozšiřující poznatky, historické poznámky, ilustrační příklady, doplňující přílohy apod.,
- vysvětlující text – vysvětlení původu cizích slov, poznámky pod čarou, texty pod obrázky.

B. Obrazový materiál

Obrazový materiál má v učebnici především sdělovací funkci. Pomocí grafických a výtvarných prostředků je usnadňováno pochopení informací, které jsou primárně vyjádřeny textem. Pro současné učebnice je charakterický narůstající podíl obrazového

---

¹² Citováno podle Průcha, J.: Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, Brno 1998, s. 21.

¹³ Citováno podle Lepil, O.: Teorie a praxe tvorby výukových materiálů, Olomouc 2010, s. 16-17.

materiálu, který není přímým nosičem informace, ale plní především funkci motivační (činí učebnici zajímavější). Obrazový materiál může být:

- navazující na věcný obsah výkladových složek (např. schématické kresby, náčrtky přístrojů a technických zařízení, grafické modely, atd.),
- doplňující ilustrace volně navazující na výkladové složky (např. motivační fotografie a kresby, portréty významných vědců, apod.),
- grafické symboly usnadňující orientaci ve struktuře učebního textu (např. piktogramy).

☞ Nevýkladové složky

Nevýkladové složky sice nejsou primárními nositeli informací, ale napomáhají jejich zpracování zejména při samostatné práci žáka s učebnicí. Prakticky stimulují a usměrňují činnost žáka.

- procesuální aparát (např. otázky a úlohy, odpovědi a řešení, návody k žakovým činnostem)
- orientační aparát (např. nadpisy, odkazy na předchozí text, rejstřík, obsah aj.)

4.4.1 Specifika zeměpisných učebnic

Učebnice zeměpisu musí stejně jako jiné učebnice splňovat výše uvedené funkce a obsahovat určité komponenty. Pro zeměpisné učebnice je charakteristický velký podíl neverbálních (netextových) informací.

Soubor neverbálních informací je možno rozdělit do následujících kategorií a tříd¹⁴.

Tabulka 1: rozdělení neverbálních informací v učebnicích zeměpisu

Kategorie zdrojů neverbálních	Třídy
Kartografické zdroje	Plán
	Mapa (dokonalé mapové dílo)
	Mapový nákres (zjednodušená mapa)
Statistické zdroje	Graf, diagram
	Kartogram
	Kartodiagram
	Piktogram
	Statistické tabulky
Obrazové zdroje	Fotografie
	Obrázek
	Blokdiagram
Schematické zdroje	Profil
	Průřez
	Schéma
Geometrické zdroje	Přímky, úsečky
	Geometrické obrazce
	Geometrická tělesa
Znakové zdroje	Kartografické značky
	Jiné znaky, značky

Zdroj: Wahla. A (Praha 1983, s. 38.)

4.5. Požadavky na učebnici

Aby učebnice plnila svoji didaktickou funkci, musí splňovat určité požadavky. Nejdůležitější požadavky jsou¹⁵:

- odborné – souhlas učiva s poznatkami dané vědní disciplíny
- didaktické – soulad s kurikulem, správný výběr poznatků
- metodické – volba adekvátních prostředků výkladu učiva
- logické – ucelená struktura poznatků a rozčlenění učiva
- psychologické – přiměřenost učiva věkovému stupni žáků

¹⁴ Citováno podle Wahla. A, Strukturální složky učebnic geografie, Praha 1983, s. 38.

¹⁵ Citováno podle Lepil, O.: Teorie a praxe tvorby výukových materiálů, Olomouc 2010, s. 17.

- lingvistické – jazyková správnost a stylistická úroveň
- estetické – vhodné výtvarné a typografické ztvárnění učebnice
- hygienické – přiměřený objem a hmotnost učebnice, kvalita papíru

5. Postavení tématu místní krajina v RVP

5.1. Systém kurikulárních dokumentů

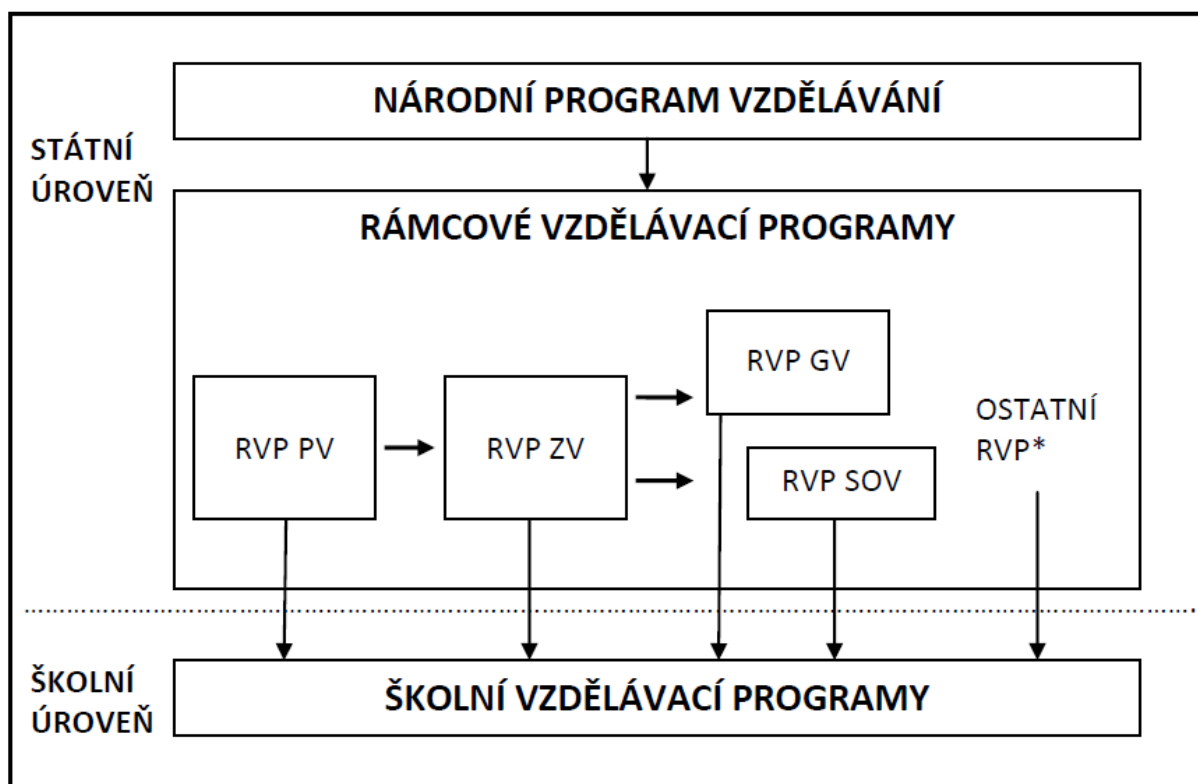
V současné době probíhá školní vzdělávání v souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“). Školský zákon do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují **Národní program vzdělávání (NVP)** a **rámcové vzdělávací programy (RVP)**. NVP formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku, RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní a střední vzdělávání).

Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Školní vzdělávací program si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP¹⁶.

---

¹⁶ Citováno podle: Informace o kurikulárních dokumentech na základě: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, VÚP, Praha, 2007, s. 5 -6.

Obrázek 2:¹⁷ **Systém kurikulárních dokumentů**, legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, RVP ZV– Rámcový vzdělávací program pro základní školy, RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, RVP GSP - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou, RVP SOV - Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělání.
*Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon.

Rámcové vzdělávací programy vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje zejména klíčové kompetence a jejich provázanost. Klíčové kompetence představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě¹⁸. Rámcové vzdělávací programy vycházejí z koncepce celoživotního učení a formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání. Podporují také pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání¹⁹.

¹⁷ tamtéž

¹⁸ Citováno podle: Informace o kurikulárních dokumentech na základě: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, VÚP, Praha, 2007, s. 8

¹⁹ Citováno podle: Informace o kurikulárních dokumentech na základě: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, VÚP, Praha, 2007, s. 6

5.2. Principy Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia je určen pro tvorbu školních vzdělávacích programů na čtyřletých gymnáziích a vyšším stupni víceletých gymnázií. Stanovuje základní vzdělávací úroveň pro všechny absolventy a tu musí škola ve svém ŠVP respektovat. Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých by měli žáci na konci vzdělávání na gymnáziu dosáhnout. Vymezuje závazná průřezová témata, vzdělávací obsah a formuluje očekávané výstupy a učivo. Podporuje také komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu včetně možnosti jeho vhodného propojování. Předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, různých metod a forem výuky ve shodě s individuálními potřebami žáků. Umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných²⁰.

5.2.1 Postavení tématu místní region a terénní výuka v RVP GV a RVP ZV

Obsah a význam tématu místní region se v jednotlivých stupních vzdělávání nijak výrazně neliší. Dochází pouze k rozšiřování učiva s ohledem na věk, dosavadní znalosti a zkušenosti studentů.

Vzdělávací obsah je orientačně rozčleněn do osmi vzdělávacích oblastí (na gymnáziu) nebo do devíti vzdělávacích oblastí (na základních školách), ty jsou tvořeny jedním nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

Na prvním stupni základních škol je výuka místního regionu zařazena do vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět** a je jedinou oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro první stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah, týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, zdraví a dalších témat. Vzdělávací obsah je rozčleněn do pěti tématických okruhů. Téma místní region je probíráno v okruhu *Místo, kde žijeme*. Žáci se učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit

---

²⁰ tamtéž

v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi. Výuka okruhu *Místo, kde žijeme* je rozložena do dvou období, kdy je možné tradičně vytvářet jeden předmět v 1. - 3.ročníku a dva předměty ve 4. a 5. ročníku (a využít tématický okruh jako základ pro Vlastivědu a Přírodovědu). Nebo učivo libovolně kombinovat s jinými tématickými okruhy a vytvářet například jeden souvislý předmět do 1.– 5. ročníku²¹.

Očekávané výstupy tématického celku *Místo, kde žijeme* - jsou podle RVP ZV (2007) pro 1. období následující:

ŽÁK

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí,
- začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popisuje změny v nejbližším okolí, obci (městě),
- rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost.

Očekávané výstupy tématického celku *Místo, kde žijeme* - podle RVP ZV (2007) pro 2. období:

ŽÁK

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu, vzhledem ke krajině a státu,
- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě,
- rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli,
- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického,

---

²¹ Citováno podle Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením, Praha 2005, s. 37.

- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích,
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam,

Znalosti místního regionu ve druhém období jsou rozšiřovány, učivo je prohlubováno a žák by měl být schopen uvědomit si polohu svého regionu v rámci České republiky a Evropy a naučené učivo aplikovat do praxe.

Na druhém stupni základního vzdělávání je místní region probírán v rámci celku Česká republika. Žák je schopen určit jeho zeměpisnou polohu, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům. Je schopen charakterizovat přírodní a socioekonomické podmínky s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj. Snaží se zjistit potenciál místní oblasti a určit případné bariéry rozvoje regionu.²²

Očekávané výstupy po probrání celku ČESKÁ REPUBLIKA podle RVP ZV (2007) jsou:

ŽÁK

- vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy,
- hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům,
- hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v Evropském a světovém kontextu,
- lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit,
- uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integrací států.

---

²² Citováno podle Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením, Praha 2005, s. 63.

Na gymnázium je zeměpis společně s biologií, geologií, chemií a fyzikou zařazen do vzdělávací oblasti **Člověk a příroda**. Výuka zeměpisu je na gymnáziích realizována minimálně dva roky povinně a v dalších dvou letech si ji mohou studenti zvolit dobrovolně, v rámci volitelných předmětů. Učivo místního regionu je v rámci oboru Zeměpisu zařazeno do **celku Regiony**, který obsahuje 3 podoblasti: makroregiony světa, Českou republiku a již zmíněný místní region. Obsah výuky místního regionu by měl být zaměřen především na vymezení regionu, fyzicko-geografickou a socioekonomickou charakteristiku, dále na možnosti rozvoje regionu, strategické a územní plánování.

Očekávané výstupy celku REGIONY podle RVP GV (2007):

ŽÁK

- rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi,
- vymezí místní region (podle bydliště, školy) na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům,
- zhodnotí polohu, přírodní poměry a zdroje České republiky,
- lokalizuje na mapách hlavní rozvojová jádra a periferní oblasti České republiky, rozlišuje jejich specifika,
- lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná.

Na základních školách je výuka o místním regionu zařazena do vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět**.

Terénní výuka je součástí celku Geografické informace a terénní vyučování. Součástí celku je učivo geografická kartografie a topografie, geografický a topografický vyjadřovací jazyk, geografické, informační a navigační systémy a terénní geografická výuka, praxe a aplikace (geografické exkurze a terénní cvičení).

Očekávané výstupy celku GEOGRAFICKÉ INFORMACE A TERÉNNÍ VYUČOVÁNÍ jsou podle RVP GV 2007:

ŽÁK:

- používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů,
- orientuje se pomocí map v krajině,
- používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii,
- vytváří a využívá vlastní mentální schémata a mentální mapy pro orientaci v konkrétním území,
- čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky a analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje.

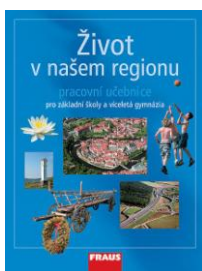
6. Rozbor vybraných učebnic pro výuku geografie místní oblasti

Učebnice zeměpisu pro střední jsou na trhu poměrně čteně zastoupeny. Problém spočívá v tom, že jsou zaměřeny na Českou republiku jako celek a pouze v závěru, většinou v poslední kapitole, je na několika stranách obecně rozebrána kapitola místního regionu.

Lepší je situace učebnic místního regionu pro základní školy, konkrétně pro první stupeň základního vzdělání. Aktuálně je vydáno různými nakladatelstvími několik učebnic, ale v následujícím textu budou rozebrány pouze ty, které by po jemných úpravách (hlavně po rozšíření učiva a zvýšení náročnosti jednotlivých úkolů) mohly být použity i pro výuku místního regionu ve vyšších ročnících.

- Kühnlová, H. (2007): **Život v našem regionu**

Plzeň: Nakladatelství Fraus

Pracovní učebnice je určena pro základní školy a víceletá gymnázia a v několika kapitolách barvitě popisuje zeměpis místní oblasti. Celá učebnice je pojata integrovanou formou, je tedy propojena s výukou dějepisu, biologie, občanské výchovy a dalších předmětů (např. i s výtvarnou výchovou). Struktura a obsah učebnice nejsou provázány s žádnou učebnicí zeměpisu České republiky. Lze ji proto používat zcela nezávisle, podle potřeb a podmínek školy.²³ Učebnice je čtivě a hlavně přehledně napsána. Pomocí grafických symbolů žáci snadno rozliší na jakou oblast v textu se mají primárně zaměřit, co jsou doplňkové nebo rozšiřující informace, zda mají pracovat ve dvojicích či ve skupinách, případně pracovat s internetem. Vybízí žáky k diskuzi, k řešení problémů, k činnosti v terénu a ke tvorbě projektů (např. měsíční pozorování vody v místním vodním toku, založení kompostu z domácích zbytků nebo k nakreslení mapy a sepsání průvodce svého vlastního kraje). Podporuje žákovo samostatné myšlení a rozvíjí jednotlivé kompetence.

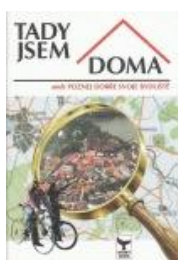
²³ Učebnice fraus: Život v našem regionu. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://ucebnice.fraus.cz/zivot-v-nasem-regionu-uc/>.

V roce 2010 obdržela tato učebnice na frankfurtském veletrhu zvláštní ocenění poroty pro zaměření učebnice na samostatné poznávání konkrétní oblasti, přínos kritického myšlení a návyky diskuze u dětí²⁴.

K učebnici je vytvořena Příručka pro učitele a i-učebnice, která je obsahově shodná s tištěnou verzí.

- *Kühnlová, H.*(1998): **Tady jsem doma, aneb poznej svoje bydliště**

Praha: nakladatelství Moby Dick

Kniha Tady jsem doma, je doplňkem k učebnici zeměpisu České republiky pro základní školy. Jelikož se jedná o stejnou autorku jako u první popisované učebnice, tak zpracování obou učebnic je poměrně podobné. Obsahuje grafické symboly, které slouží k lepší orientaci v textu. Vybízí žáky k samostatné práci, k debatování ve skupinách, k práci v terénu a k vytváření dlouhodobých projektů. Jako zvláštní kapitola je probíráno hlavní město Praha (geografická poloha, historie a například i návod pro lepší orientaci ve městě).

K učebnici je vytvořena i Metodická příručka.

Závěr:

Výše uvedené učebnice by opravdu mohly být potenciálně využity k výuce místního regionu i na středních školách. Rozvíjí žákovy klíčové kompetence k učení, k řešení problémů, k podnikavosti. Tím, že jsou zde zařazeny úkoly a projekty řešené ve skupinách, jsou rozvíjeny kompetence komunikativní, občanské a sociální. Obě učebnice mají důmyslně propracovanou strukturu obsahu, jsou zde velmi vhodně použity strukturní komponenty. Početný obrazový materiál vhodně přitahuje žákovu pozornost a motivuje ho k dalšímu poznávání svého bydliště. Učební text je napsán s ohledem na věk žáků, tzn., že učivo je snáze čitelné.

Obsahová struktura je následující:

1. Geografická poloha (poloha regionu, region na mapách)
2. Přírodní podmínky (včetně ochrany životního prostředí)

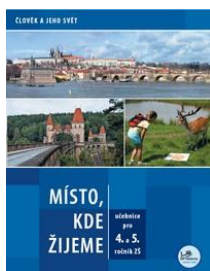
²⁴ Česká televize: ČT24 - Kultura. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/103514-frankfurtsky-veletrh-ocenil-zivot-v-nasem-regionu/>

3. Historie regionu
4. Obyvatelstvo
5. Sídla
6. Hospodářství
7. Regionální rozvoj

Následně budou rozebrány učebnice místního regionu sloužící pro první stupeň základní školy. Obsah, učební text a jednotlivé úkoly jsou zpracovány velmi prakticky a přehledně. Jsou určeny mladším žákům a tak by se při výuce místního regionu na středních školách mohly použít pouze náměty, vlastní učivo by muselo být podstatně rozšířeno.

- *Smolová, I., Szczyrba Z. (2008): Místo, kde žijeme*

Olomouc: Prodos spol. s.r.o., pedagogické nakladatelství

Učebnice i pracovní sešit jsou určeny pro 4. a 5. ročník základní školy. Učebnice obsahuje velké množství obrazových komponentů, jednak fotografický materiál, který slouží jako ilustrace probíraného učiva a také názorné mapy. Po celé dva roky vede žáky k hlubšímu zájmu o probíranou problematiku, k samostatné i skupinové práci a upozorňuje na alternativní zdroje informací (především internet). Obsah je zaměřen z části na všeobecný zeměpis a za ono „místo kde žijeme“ považuje nejenom místo bydliště, Českou republiku, ale i Evropu a prakticky celou planetu Zemi. Učivo je rozvrženo do pěti kapitol - Mapy, Krajina kolem nás, Naše vlast, Kraje České republiky a poté co jsou žáci důkladně seznámeni s Českou republikou následuje poslední kapitola Evropa a svět.

- *Matušková, A. (2010): Místo, kde žijeme*

Praha: Nakladatelství České geografické společnosti

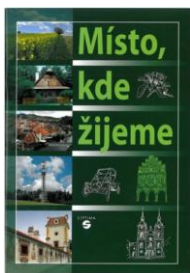
Učivo je rozděleno do 9 tématických celků, přičemž poslední celek je věnován závěrečnému opakování. Učebnice se nejprve soustředí na kapitolu Domov (kdy se žáci seznamují s vlastním domovem a školou), následují kapitoly - Kde žijeme, znázornění krajiny a plánu na mapě, Naše obec, Česká republika, Evropa, Jak

vypadá svět a předposlední kapitola Česká republika a Evropa ve Světě je zaměřena na ostatní světadíly a oceány a orientaci na Zemi.

Učebnice obsahuje velké množství obrazového materiálu, který má jednak motivační funkci (fotografie, obrázky), ale plní i funkci informační (mapy, plány, apod.).

- *Matušková, A., Šmolíková B. (2010): Místo kde žijeme*

Praha: Nakladatelství Septima

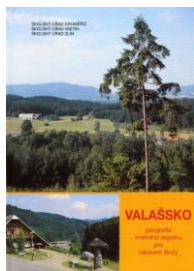
Stejně jako u předchozích učebnic je zde nejprve řešena otázka „Co považujeme za domov?“, rozebíráno nejbližší okolí žáků a prostředí školy. Po poznání vlastní obce se žáci seznamují s celou Českou republikou a sousedními státy.

Učebnice také používá k motivaci žáků četné fotografie a obrázky. Vybízí žáky, aby sami nebo společně se spolužáky řešili otázky a úkoly v závěru každé kapitoly. Poslední kapitola je prakticky zaměřena na závěrečné opakování, kde mohou žáci zúročit získané znalosti.

Učebnice zabývající se problematikou místního regionu Valašska je aktuálně na trhu pouze jedna:

- *Vencálek J. a kol. (1993): Valašsko, geografie místního regionu*

Školský úřad Kroměříž, Vsetín, Zlín

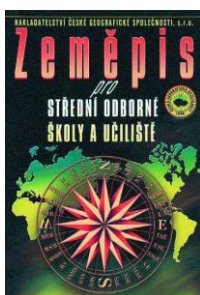
Učebnice o Valašském regionu byla vytvořena pro žáky základní školy. Je pojata integrovanou formou, může být využita jednak ve výuce zeměpisu, ale například i v dějepisu nebo občanské nauce. Učivo je strukturováno do následujících kapitol – Valašský region, Valašská krajina, Lidé na Valašsku, Bydlení na Valašsku, Práce na Valašsku a Studie rozvoje regionu. Součástí příloh jsou různé křížovky a testy. V úvodu učebnice je mapa Valašského regionu, která byla použita v diplomové práci a od které je odvozen celý učební text (kapitola 8. Návrh učebního textu). V kapitole Valašská krajina, jsou rozebrány jednotlivé geomorfologické celky, na kterých jsou dále popisovány přírodní podmínky (vodstvo, klima, půdy). Učebnice obsahuje názorné mapy, poutavé obrázky a text je přiměřený věkové kategorii, pro kterou je určena.

Celkově pomáhá studentům, aby pochopily problematiku regionu, seznámili se s historií osídlení a životem na Valašsku. V závěru každé kapitoly jsou otázky, které slouží k procvičení a upevnění získaných informací.

V následující části budou rozebrány jednotlivé učebnice pro žáky středních škol, které sice nejsou zaměřeny přímo na výuku místního regionu, ale kapitole je věnována poměrná část.

- *Holeček, M. a kol. (2004): Zeměpis pro střední školy a odborné učiliště*

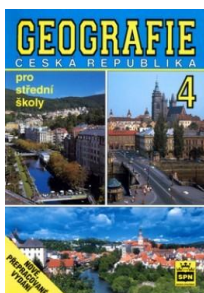
Praha: Nakladatelství České geografické společnosti

Místní region je probírán v předposlední kapitole, s názvem „Zeměpis místní oblasti“. Kapitola začíná poutavou besedou v kruhu, kdy žáci nejprve zhodnotí své dosavadní znalosti o svém nejbližším okolí. Je čtivě a prakticky napsána, nezatěžkává studenty zbytečně dlouhými charakteristikami jednotlivých oblastí a často vybízí studenty k práci ve skupinách a k řešení praktických úkolů. V závěrečném projektu mají studenti společně zpracovat a naplánovat trasu výletu, který mimo jiné rozvíjí i sociální kompetence a práci v týmu.

- *Kastner, J. a kol. (1999): Geografie pro střední školy 4, Česká republika*

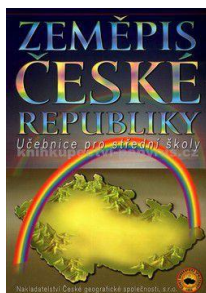
Praha: SPN, Pedagogické nakladatelství, a.s.

Kapitola zaměřená na místní region je zařazena v samém závěru učebnice a nese název „Poznej dobře místo, kde žiješ!“. Je koncipována tak, že by měli studenti využít všech poznatků získaných z předchozích hodin zeměpisu v praxi. Prakticky celou kapitolu tvoří systém jednotlivých úkolů, kde mají žáci nejprve pomocí vhodných map charakterizovat polohu vybrané oblasti, dále společně ve třech skupinách zpracovat kulturní minulost regionu, vytvořit mapu přírodních podmínek, charakterizovat socioekonomické podmínky regionu a diskutovat o aktuálních problémech v dané oblasti.

- *Holeček, M. a kol. (2003): Zeměpis České republiky*

Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o.

Učebnice je určena žákům pro střední školy. Stejně jako u předchozí učebnice je probrána Česká republika jako celek a získané poznatky mají být aplikovány v závěrečné kapitole s názvem „Místní region“. Studenti mají nejprve podle různých tematických map vyhodnotit polohu regionu, vyhledat historicky významné objekty, popsat přírodní složky krajiny, okomentovat vývoj obyvatel, sídelní strukturu a zpracovat koncept strategického plánu a návrh rozvoje území pro svůj region. Učebnice se také věnuje regionům v České republice, kde jsou charakterizovány jednotlivé kraje na území ČR.

Závěr:

pro výuku místního regionu byla ve všech uvedených učebnicích vymezena pouze poslední kapitola. Což působí dojmem, že se jedná pouze o okrajovou kapitolu. Přitom výuka místního regionu má své pevné postavení v Rámcových vzdělávacích programech, a jelikož se jedná o oblast studentům bezprostředně blízkou, měl by jí být poskytnut mnohem větší prostor.

6.1. Doložka MŠMT

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souladu s §27 školského zákona uděluje nebo odnímá učebním textům pro základní střední vzdělávání schvalovací doložku na základě posouzení, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy a právními předpisy. Schvalovací doložka se obvykle vydává na dobu 6 let. Uplynutí doby platnosti doložky však v žádném případě neznamena, že učebnici nelze již dále používat. Rozhodnutí o používání či nepoužívání jakékoliv učebnice je zcela na úvaze ředitele školy.²⁵ Doložka MŠMT představuje záruku určité kvality učebnice a činí trh s učebnicemi přehlednější jak pro ředitele škol, tak učitele.

---

²⁵ MŠMT: pro novináře. [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim>

Mezi nejdůležitější podmínky pro udělení doložky MŠMT patří²⁶:

- celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy,
- odborná správnost obsahu učebnice,
- přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků,
- metodické a didaktické zpracování učebnice,
- didaktická vybavenost učebnice,
- zastoupení komponent aparátu prezentace učiva,
- zastoupení komponent aparátu řídicí učení,
- zastoupení komponent aparátu orientačního.

Učebnice, které byly v této kapitole rozebrány, jsou všechny opatřeny doložkou MŠMT a učební text geografie Valašska bude sestaven podle výše uvedených kritérií.

---

²⁶ MARTINKOVÁ, Věra. Učebnice z pohledu vydavatelů: Příprava a hodnocení učebnic z pohledu nakladatele (aneb hodnocení učebnic jako nástroj každodenní praxe). In: [online]. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://geography.upol.cz/soubory/lide/hercik/DIG2/hodnoceni_ucebnic.pdf

7. Návrh struktury učebního textu

Učební text geografie Valašska bude sepsán tak, aby jej bylo teoreticky možné použít při edukačním procesu. Sloužit by měl jednak edukátorovi k přípravám na výuku místního regionu a také žákům, pro které by měl být cenným zdrojem informací. Učební text bude plnit jednotlivé funkce učebnice a obsahovat strukturní komponenty, zmíněné v předchozích kapitolách. Bude mít jednak informační funkci o místním regionu, kdy se dostanou studentům důležité informace z oblasti fyzicko-geografické, socioekonomické a budou také zmíněny významné historické události na Valašsku. Motivační funkce bude zajištěna zajímavostmi o regionu a soutěžemi. Jednotlivé úkoly budou představovat funkci sebevzdělávací, kdy žáci budou samostatně nebo ve skupinách poznávat místní region v praxi. V učebnici budou obsaženy prakticky všechny druhy výkladových složek, jednak vlastní výkladový text, dále doplňující a případně vysvětlující texty. Jednotlivé výkladové složky budou graficky odlišeny, aby při procesu edukace bylo jasné, na jaké informace se má student primárně zaměřit.

Práce bude doplněna obrazovým materiálem, který bude sloužit hlavně k pochopení výkladového textu. Jako obrazový materiál budou použity fotografie z Valašska, které sice nebudou primárními zdroji informací, ale budou splňovat funkci motivační.

Nevýkladové složky budou představovat otázky a úkoly, jež budou zařazeny v závěru každé kapitoly. Samozřejmostí bude zařazení orientačního aparátu (obsah, nadpisy, apod.).

Učební text bude zpracován do následujících kapitol:

- I. Poloha regionu.
- II. Přírodní podmínky.
- III. Obyvatelstvo a sídla.
- IV. Hospodářská charakteristika.
- V. Administrativní členění
- VI. Valašsko a Evropská unie
- VII. Závěrečný projekt

Obsahová struktura učebnice byla vytvořena na základě vzoru z jednotlivých učebnic, rozebraných v předchozí kapitole (kapitola VI. Srovnání vybraných učebnic pro výuku geografie místní oblasti).

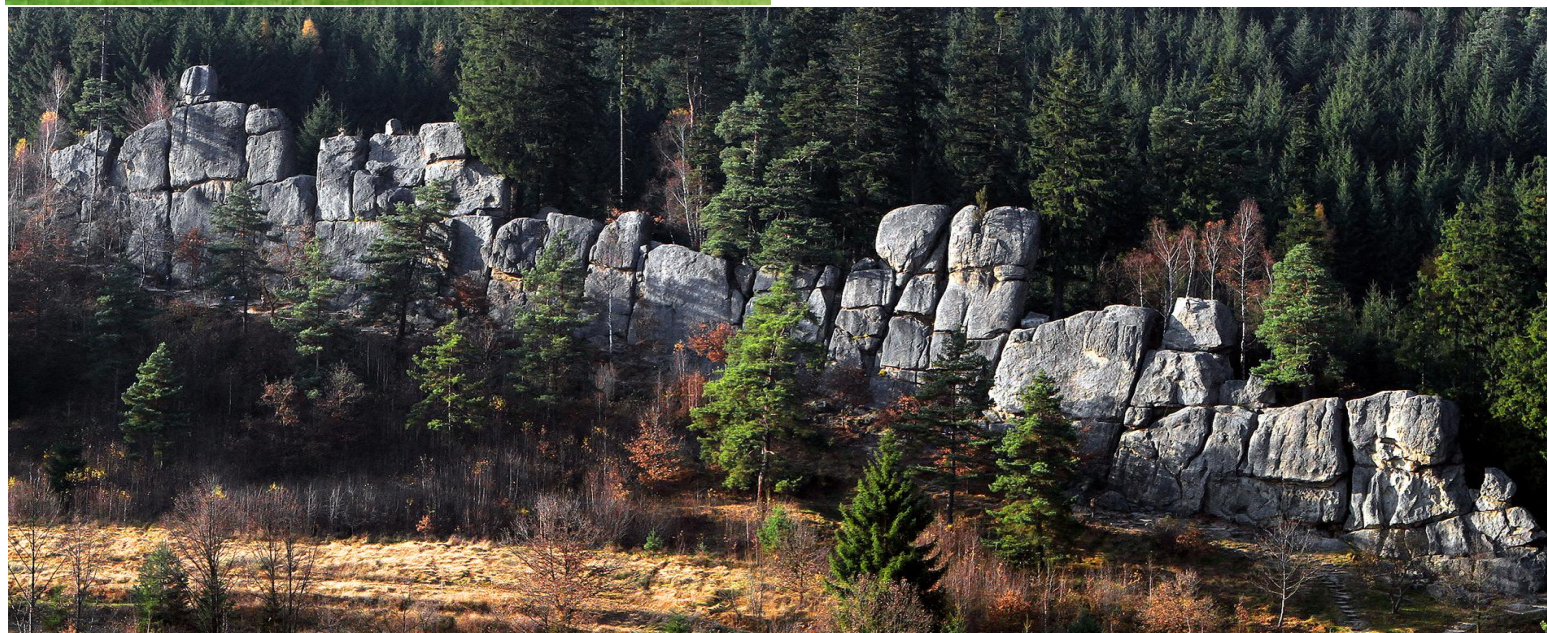
Učební text bude vytvořen tak, aby rozvíjel základní klíčové kompetence žáků (charakterizovány v Příloze 2). Po prostudování učebnice by žáci měli dosáhnout očekávaných výstupů shrnutých v Příloze 2.

8. Návrh učebního textu

Na následující straně bude vytvořen vlastní návrh učebního textu geografie Valašska.

GEOGRAFIE VALAŠSKA

Milí studenti,

Přečtením těchto úvodních řádků začíná naše společné putování po Valašsku. Po kraji kopcovitém, plném hlubokých údolí a mohutných horských hřebenů, po kraji chudém a drsném, ale přesto krásném. Po kraji našem...

Učebnice o Valašsku Vám objasní přírodní podmínky v oblasti, ve které žijete. Popíše Vám, jak Vaši předkové hornatou oblast osídlovali a jak těžký zde život byl. Zjistíte informace o aktuálním stavu obyvatelstva, o městech a vesnicích, ve kterých bydlíte a o místech ve Vašem okolí, které stojí za to navštívit.

Doufám, že se dozvíte o svém kraji spoustu nových a zajímavých informací a po přečtení bude Vaše touha po poznávání místní oblasti ještě větší než byla doposud.

Tož ogaři a cérky, přeju hezké putování po Valašských kotároch a vítajte na Valašsku!

autorka

A eště předtým než sa začnete opravdu učiť, zahrajte si hru MIKROFÓN !

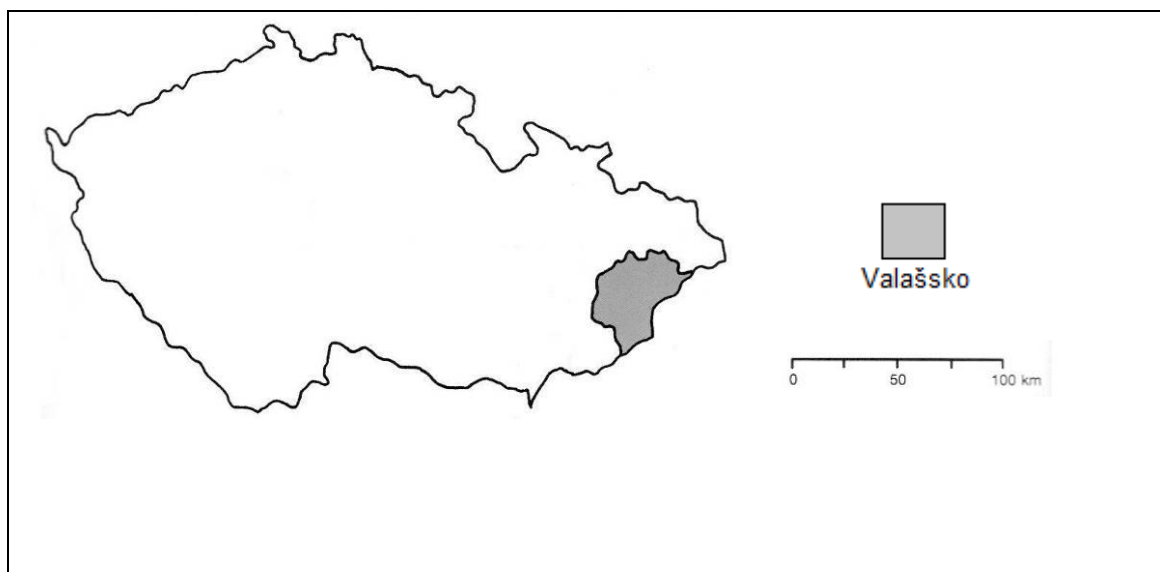
Cílém této hry je, aby koloval po třídě mikrofon (nebo cokoliv iného) a každý, kdo ho bude držat' řekne, co si pod pojmem Valašsko představí.

Vymezení regionu VALAŠSKO

I. VYMEZENÍ OBLASTI

Valašsko se nachází na východě České republiky, při státní hranici se Slovenskem. Oblast nemá přesné hranice a vymezuje se na základě valašské identity.

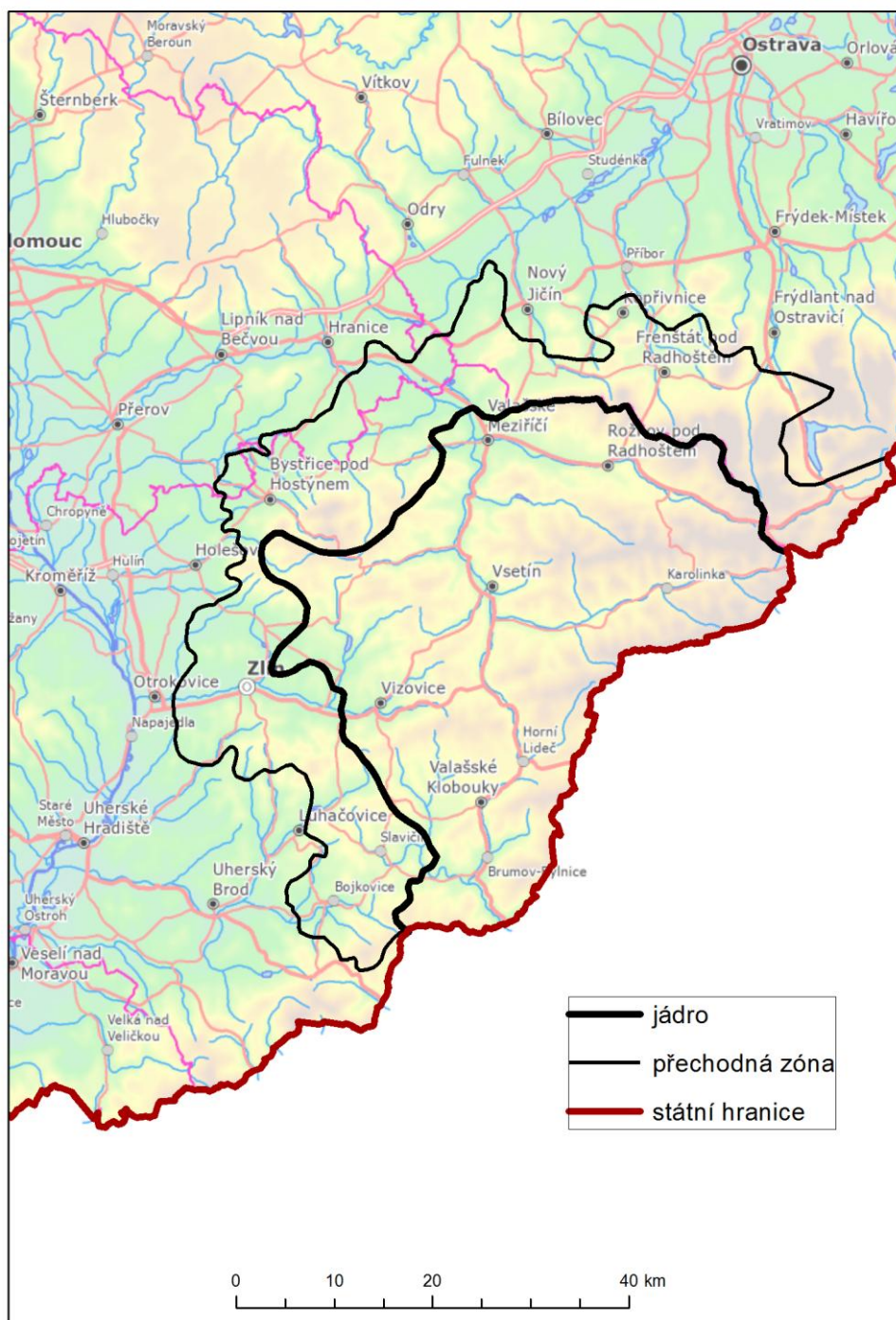
Obrázek 3: Vymezení oblasti v rámci České republiky

Geografický region Valašsko se rozprostírá ve **východní části České republiky** podél hranice se Slovenskem. Většina se území se nachází ve **Zlínském kraji**, pouze na severu okrajově zabíhá do kraje Moravskoslezského. Region sousedí na jihu s Moravským Slováckem, na západě s Hanou a na severu s Ostravskou aglomerací.

Svůj název si vysloužilo od **pastevců ovcí - Valachů**, kteří putovali podél karpatských hřbetů a usadili se v krásné kopcovité krajině. Museli se přizpůsobit nehostinným podmínkám a dokázali trvale osídlit hornatý kraj.

Valašsko není a nikdy v minulosti nebylo administrativním celkem, a proto ani neexistuje jednotné vymezení. Region vymezujeme většinou na základě **regionální identity obyvatel** – ti, kteří se cítí být Valachy, mluví specifickým nářečím, snaží se udržovat tradice a obývají typickou valašskou krajinu. Můžeme tedy říci, že Valašsko nemá žádnou přesnou hranici a proto vlastní území vymezujeme na **jádro regionu** a **přechodnou zónu** (tedy oblast ve které se znaky Valašska mísí se znaky okolních regionů).

Vymezení regionu VALAŠSKO

Jádro Valašského regionu tvoří především **okres Vsetín**, svým jižním cípem zasahuje do **okresu Zlín** a **přechodnou zónu** tvoří na východě **okres Kroměříž** a na severu **okres Nový Jičín** (Moravskoslezský kraj).

Otázky

1. Na základě jakých kritérií vymezujeme oblast Valašska a proč?
2. Kdo byli první obyvatelé Valašska?
3. Podle mapy zjistí, zda tvoje obec, škola a oblíbené místo leží v jádru regionu nebo v přechodné zóně.

Úkol

1. Do mapy České republiky zakreslete, kde se podle vás region Valašsko nachází? Která města byste zařadili do jádra regionu a do přechodné zóny? Vnímáte přechodnou zónu ještě jako Valašsko?

Můžete se poradit se svými rodiči, sourozenci, prarodiči nebo spolužáky.

2. Důkladně si prohlédněte mapu v úvodu učebnice, lokalizujte města Zlín, Vsetín, Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí, Valašské Klobouky a Vizovice.

II. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Valašsko je typické svými ostrými horskými hřbety a hluboce zařezanými údolím. Oblast patří k nejvíce zalesněným částem České republiky a prakticky celá je součástí chráněných krajinných oblastí.

1. GEOLOGIE

Pojmy k zopakování

Flyš: usazená hornina, v které se střídají pískovce, jílovce, slepence a břidlice.

Příkrovová stavba: znamená, že sedimenty se usadily v jiných oblastech, než se dnes nacházejí.

Oblast Valašska se utvářela společně s geomorfologickým celkem **Západní Karpaty**, s horským obloukem **Vnějších Západních Karpat**. Ten má poměrně jednoduché geologické složení, z převážné části se zde střídají **souvrství** a opakující se **vrstvy pískovců a jílovců**. Horniny, které se skládají z takto střídajících se vrstev se nazývají **FLYŠ**. Jsou to sedimenty, které se ukládaly v průběhu **alpínského vrásnění**, od spodní **křídý (mezozoikum)** do paleogénu (kenozoikum), tedy před 100–35 milióny let.

V průběhu alpínského vrásnění byly vrstvy pískovců, jílovců a ostatních hornin několikrát vyzdviženy a vyvrásněny. Proto je stavba flyše složitá, skládá se z několika oddílů, které jsou přes sebe přesunuty ve formě tzv. **PŘÍKROVŮ**. V těchto pohořích vystupují ve formě hřbetů území s převahou odolnějších pískovců, zatímco pro sníženiny je typická převaha měkčích jílovců.

V průběhu **mladších třetihor** (kenozoikum, před 24–5 milionem let) proniklo do sníženiny mezi okrajem Českého masivu a karpatskými příkrovy nejméně dvakrát moře.

Ve **čtvrtohorách** došlo k zásadní změně klimatu, moře ustoupilo a podnebí se začalo postupně ochlazovat. V průběhu pleistocénu na naše území zasáhl dokonce dvakrát pevninský ledovec ze Skandinávie. Sníženinami se dostal až k úpatí Moravskoslezských Beskyd. Krajina měla vzhled tundry a půda byla promrzlá. Horské hřbety postihlo mrazové zvětrávání, při kterém se uvolňovaly ze svahů balvany a vytvářela se takzvaná balvanová moře. Po ústupu ledovce se začala znovu utvářet říční síť. V holocénu, tedy v nejmladším geologickém období, které začalo koncem poslední doby ledové (před 12-15 tisíci lety) se pak definitivně utvořil ráz krajiny tak, jak ji známe dnes.

Obrázek 4: Balvanové moře u Lačnovských skal

Procesy utváření krajiny ale zdaleka v holocénu neskončily, dnes na ni působí takzvaní exogenní činitelé (například voda, vítr,...) a tak dochází k postupnému obroušování, zaoblování a vyčnívání tvarů.

Otázky

1. Definuj pojem flyš a příkrov.
2. Zasáhl na naše území ledovec? Pokud ano, tak kdy a jakého byl typu?
3. Jaké je geologické složení Valašska?
4. Může docházet i dnes k procesu utváření krajiny? Pokud ano, vysvětli jak.

2. GEOMORFOLOGIE

Z geomorfologického hlediska se Česká republika nachází na území čtyř provincií. Těmi jsou **Český masiv** (nejrozsáhlejší oblast, většina území ČR), **Západní Karpaty**, **Západopanonská pánev** a **Středoevropská nížina**.

ZÁPADNÍ KARPATY (Gerlachovský štít, 2 655 m n.m.)

Jedna ze čtyř geomorfologických provincií na území České republiky. Západní Karpaty jsou součástí **rozsáhlé soustavy mladých pohoří**, vznikajících zejména ve **třetihorách působením několika fází alpínského vrásnění**. Protože od ukončení těchto pohybů neuplynula z geologického hlediska dlouhá doba, jeví se jako soustava mohutných hřbetů, oddělených hlubokými údolími nebo kotlinami.

Karpatská pohoří jsou uspořádána do pásem, ve kterých na sebe jednotlivé hřbety navazují a vytváří **mohutný horský oblouk**, procházející **střední a východní Evropou**. Na území České republiky jsou tato pásma lemována pruhem Vněkarpatských sníženin, které je oddělují od Českého masivu.

Oblast Valašska je součástí geomorfologické **provincie ZÁPADNÍ KARPATY**, **subprovincie Vnější Západní Karpaty**, které byly **vyvrásněny od konce druhohor tzv. alpínským vrásněním**.

Subprovincie dále dělíme na tři oblasti (Západní Beskydy, Slovensko-moravské Karpaty a okrajově zde zasahuje i Západobeskydské podhůří), které se skládají z jednotlivých celků (viz tabulka 1).

Nejvyšším vrcholem na území Valašska je **hora Smrk**, která se nachází v pohoří Moravskoslezských Beskyd a tyčí do výšky 1 276m n.m. Nejvyšším vrcholem celých Moravskoslezských Beskyd je Lysá hora (1323m n.m.), ta už ale do oblasti Valašska nepatří. Naopak nejnižší oblastí je **dno řeky Bečvy** u obce Němetice -262m.

Tabulka 2: Geomorfologické jednotky na území Valašska

PROVINCIE			
Západní Karpaty			
SUBPROVINCIE	oblast	celek	Nejvyšší
V ě n š í r á n á p á n í K a r p a t y	Slovensko-moravské Karpaty	Bílé Karpaty	Velká Javořina (970m n.m.)
		Vizovická vrchovina	Klášťov (753m n.m.)
		Javorníky	Velký Javorník (1071m n.m.)
		Západobeskydské podhůří	Podbeskydská pahorkatina
	Západní Beskydy	Moravskoslezské Beskydy	Lysá hora (1323m n.m.)
		Rožnovská brázda	
		Hostýnsko- vsetínská	Vysoká (1024m n.m.)

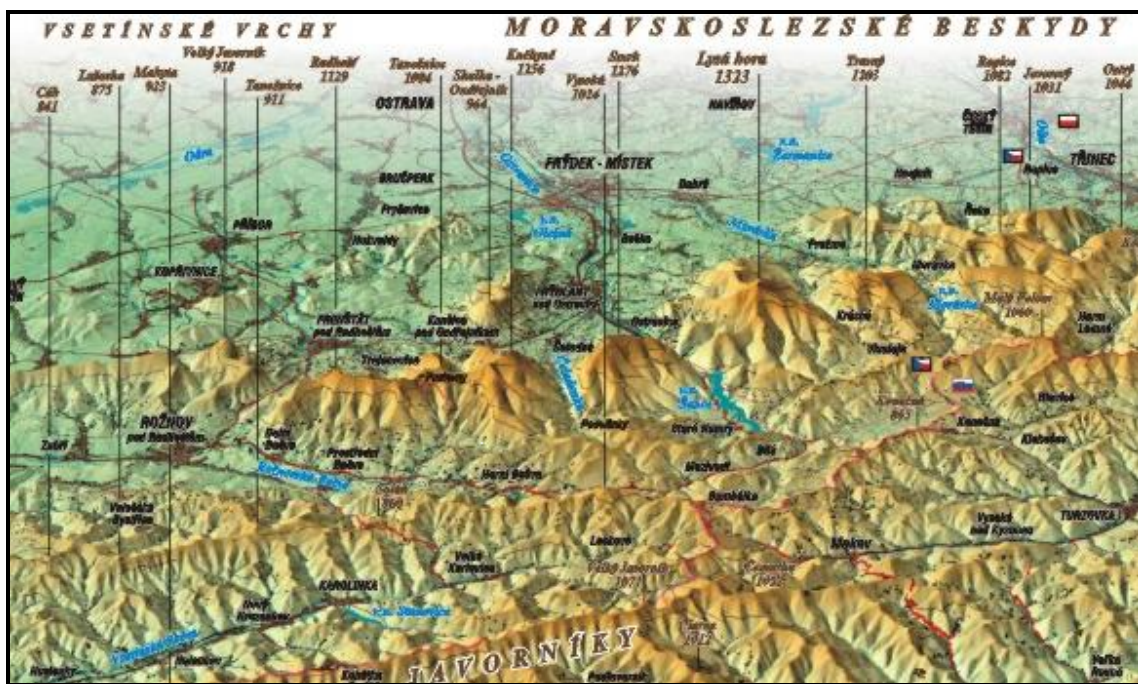
Oblast Západní Beskydy

● celek Moravskoslezské Beskydy

Území na severu Valašska, je známé zejména díky legendární hoře Radhošť (1 129m n.m.), která leží v jeho jihozápadní části a je součástí Radhošťské hornatiny.

Nejvyšším vrcholem na území Valašska je hora **Smrk** vysoká 1 276m, další významné vrcholy jsou Tanečnice (1 084m n.m.) a Kněhyně (1 257m n.m.).

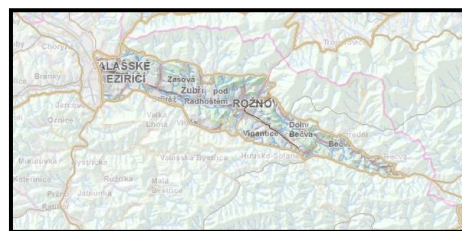
Hlavním hřebenem prochází evropské rozvodí, které od sebe odděluje úmoří Baltského moře (přítoky Odry) a Černého moře (přítoky Bečvy).

Obrázek 5: model reliéfu Vsetínských vrchů a Moravskoslezských Beskyd

● **celek Rožnovská brázda**

Moravskoslezské Beskydy jsou od Vsetínských vrchů odděleny sníženinou, která se nazývá Rožnovská brázda. Celou oblastí protéká Rožnovská Bečva.

Obrázek 6: území Rožnovské brázdy

● **celek Hostýnsko-vsetínská hornatina**

Údolí řeky Bečvy rozděluje Hostýnsko-vsetínskou hornatinu na dva okrsky: Hostýnské vrchy a Vsetínské vrchy.

Nejvyšší vrchol je hora **Vysoká** (1 024m n.m.)

Obrázek 7: území Hostýnsko-vsetínské hornatiny

O Valašských d'urách

Jako „d'ury“ označují místní obyvatelé **pseudokrasové jesyně**, na které se vztahují četné báje a pověsti, staré jako Valašsko samo. Nejedná se o pravé jeskyně - vznikají totiž odlišnými přírodními procesy.

Na Valašsku se můžeme setkat s jeskyněmi a skalními útvary podobnými těm, které se tvoří na vápencovém podloží.

Obrázek 8: vstup do jeskyně Cyrilka

Jeskyně na vápencovém podloží se nazývají krasové. Jak už víme **podloží Valašska je tvořeno pískovcovými a slepencovými horninami** a tak tyto **útvary souborně nazýváme pseudokras**.

Podzemní dutiny se vytvořily především tam, kde byly hluboké trhliny ve sklaním podloží a podél těchto trhlin se pohybovaly skalní bloky. Podél bloků stékala voda a postupně skalní prostory rozšiřovala. Ve starších čtvrtohorách, když bylo u nás podobné počasí jako je dnes na severu Evropy, mrznoucí voda pukliny rozšiřovala ještě více. Jeskyně byly dále přetvářeny i četnými sesuvy.

V Moravskoslezských Beskydách známe **44 jeskynních systémů**. Nejvýznamnější je jeskyně **Cyvilka** dlouhá 370m, její vstupní prostor byl valašskými pastevcí využíván jako přírodní sklep.

K dalším pseudokrasovým jeskyním patří **Vořalka**, **Šampionka**, **Zaryje** (v Radhošťském hřbetu), **Zbojnická jeskyně** (ve Vsetínských vrších) a jeskyně v oblasti Pulčínských skal (v Javorníkách).

Oblast Slovensko – Moravské Karpat

celek Vizovická vrchovina

Vizovická vrchovina má pásemný charakter, tvoří ji tři hlavní souběžné hřbety.

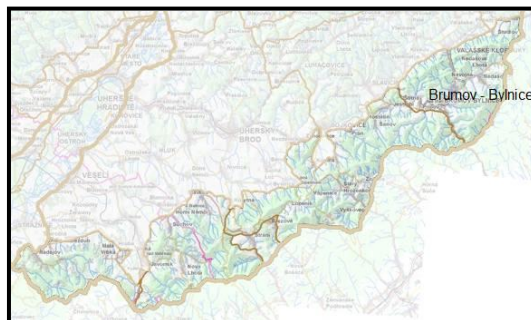
Nejvyšší vrchol **Klášťov** se tyčí do výšky 753m n.m.

Obrázek 9: hřbet Vizovických vrchů

● celek Bílé Karpaty

Přibližně 80 kilometrů dlouhé pohoří se táhne přesně podél hranice mezi Českou a Slovenskou republikou. Pohoří má pásemný charakter, dominuje jeden hlavní hřbet, který je rozdělen hlubokými údolními přítoky Váhu na několik samostatných skupin.

Obrázek 10: území Bílých Karpat

Nejvyšším vrcholem je **Velká Javořina** (970m n.m.), další významné vrcholy jsou například Lopeník (911m n.m.) a Javorník (739m n. m).

Proč jsou Bílé Karpaty bílé?

Bílé Karpaty jsou geomorfologicky zajímavé tím, že se zde vyskytují dva druhy reliéfu, které se od sebe liší i geologickou stavbou. Na **moravské straně** se nachází měkčí a rozlehlejší **flyšový reliéf** (flyšové pásmo) s převažujícími vrstvami pískovců.

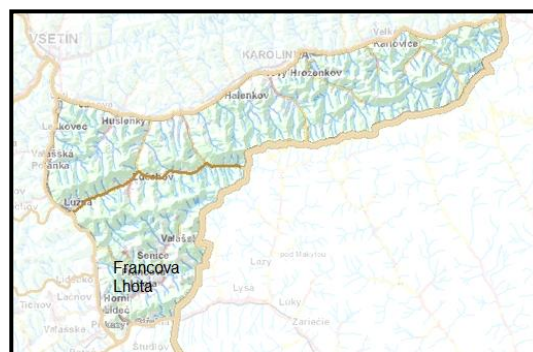
Obrázek 11: Vršatské vápencové bradlo

Na **slovenské straně** se vyskytuje plošně menší **bradlové pásmo**, to je nápadné ostrými tvary vrcholů, které jsou tvořeny bílými druhohorními vápenci a dolomity a vyčnívají nad okolní flyš.

● celek Javorníky

Pohoří, zabíhá na zemi České republiky pouze pásmem dlouhým 30km. Většina se rozkládá na Slovensku.

Nejvyšším vrcholem na české straně je **Velký Javorník** (1 071m n.m.)

Obrázek 12: území Javorníků

V kraji rozeklaných skal....

V geomorfologickém celku Javorníky se velmi často setkáváme s výstupem pískovců z podloží. Výstupy pak vytvářejí nespočet ojedinělých skalních útvarů. Mezi nevýznamnější patří Pulčinské skály, které se nachází severně od obce Pulčín.

Pulčinské skály mají na svém povrchu různé výklenky, římsy a dutiny. Tyto drobné útvary se vyskytují ve velkém množství a jsou od sebe odděleny tenkými lištami (tzv. voštiny). Vznik voštín je podmíněn různou odolností horniny vůči zvětrávání. Tvrdší části odolávají více, měkčí se rozpadají a vyvábí prohlubně. Pokud skály nejsou pokryty vegetací, působí na jejich povrchové utváření také vítr. Na větších skalních stěnách vyvábí stékající vody žlábký, které jsou podobné škrápům. V podzemí se zde vyskytují pseudokrasové jeskyně, pod vrchem Kazatelna jsou vchody hned do dvou puklinových jeskyní. Vstup do jeskyní je ale velmi nebezpečný, hrozí totiž zřícení skalních bloků zaklíněných v rozsedlinách skal.

Čertovy skály u Lidečka náleží ke Klášťovském hřbetu Vizovické vrchoviny. Povrch skal je rozbrázděn četnými žlábký. Jejich součástí je i puklinová **jeskyně Kopce**.

Obrázek 13: Čertovy skály u Lidečka

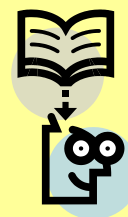
Obrázek 14: Pulčinské skály u Pulčína

POVĚST O ČERTOVI

Jednou přišel do vesničky čert a tuze se mu líbila místní dívka Rozitka. Rozhodl se, že se bude ucházet o dívčinu ruku. A protože se Rozitčiny rodičům nelíbilo, že by měli svou jedinou dceru provdat za čerta, tak pantáta řekl: „Ruku Rozitky dostaneš jen v případě, že obrátíš tok potoka Senice než ráno zakokrhá kohout!“ Během noci nosil kameny a ráno, když při zakokrhání kohouta ještě nebyl hotov odhodil kameny tam a utekl. Tak vznikl název Čertovy skály.

Otázky

1. Vyjmenuj, do kterých geomorfologických oblastí náleží Valašsko.
2. Jaký je nejvyšší vrchol Valašska a do kterého geomorfologického celku patří?
3. Definuj pojem pseudokras, jak se liší od krasu?
4. Ve kterém období a při jakém vrásnění bylo pohoří Valašska utvářeno?

Úkoly

Na turistické mapě najdi vrcholy vyšší jak 900 m n.m

Najdi na mapě alespoň 3 pseudokrasové útvary.

Soutěž!!!

Na závěr kapitoly může vyučující vyhlásit soutěž

–

O nejhezčí fotografii geomorfologického útvaru!

3. PODNEBÍ

Pojmy k zopakování

Podnebí: dlouhodobý režim počasí v dané oblasti. Je určeno klimatogeografickými činiteli (např. zeměpisná šířka, zemský povrch a jeho vlastnosti, všeobecná cirkulace atmosféry,....).

Počasí: okamžitý stav troposféry (spodní vrstvy atmosféry) v určitém místě či oblasti. Je vyjádřeno meteorologickými prvky, těmi jsou sluneční záření, teplota vzduchu, vlhkost vzduchu, oblačnost, vodní srážky, tlak vzduchu, směr a rychlost větru.

Valašsko, stejně jako celá Česká republika, náleží do **mírného klimatického pásu**, pro který je typické pravidelné střídání **čtyř ročních období**. Nad celou republikou převládá **západní proudění vzduchu**, které zde přináší vzduchové hmoty od Atlantského oceánu.

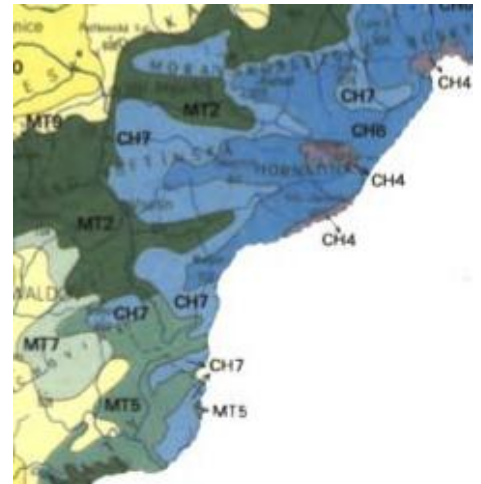
Podnebí je utvářeno **klimatogeografickými činiteli**, kdy významnou roli hraje **nadmořské výška, členitost reliéfu, všeobecná cirkulace atmosféry** a neméně důležitá je **lidská činnost**.

Pro Českou republiku jsou definovány **tři hlavní klimatické oblasti**, které jsou dále děleny na nižší jednotky:

- **teplá (T)** – v ČR T2 a T4 .... kdy T5 je nejteplejší a nejsušší

- **mírně teplá (MT)** – MT11,9,8,5,3,1 .... kdy MT11 je nejteplejší a nejsušší
- **chladná (CH)** – CH7,6,4.... kdy CH1 je nejstudenější.

Obrázek 15: mapa klimatických oblastí na Valašsku

Na území Valašska se nachází dvě klimatické oblasti - **mírně teplé** (jednotka MT2) a **chladné** (jednotky CH6, CH7 a CH4). Nejrozsáhlejší oblasti patří do jednotky CH6 a CH7, ale ostrůvkovitě se zde vyskytuje i jednotka CH4, která charakterizuje nejstudenější oblast v České republice.

➤ Teplotní poměry

Časoprostorový chod teploty vzduchu na území České republiky je nejvíce ovlivněn nadmořskou výškou, georeliéfem a méně zeměpisnou šířkou a délkou. **Teplota vzduchu klesá o 0,65 °C na 100m.**

Veškeré meteorologické údaje zaznamenávají a zpracovávají po řadu let meteorologické stanice.

Nejbližší *Profesionální meteorologická stanice* se nachází na samém okraji přechodné zóny regionu - na

Lysé Hoře v nadmořské výšce 1323m n.m. Na celém území se vyskytují *automatizované klimatologické stanice*, které jsou obsluhovány dobrovolnými pozorovateli Českého hydrometeorologického ústavu. Ty přináší doplňkové informace o počasí a podnebí (např. ve Vsetíně, Valašském Meziříčí, Štítné nad Vláří,...). Také se zde můžeme setkat s *fenologickou stanicí*, která poskytuje data zejména pro zemědělce a lesníky, ta je například ve Valašském Meziříčí.

Obrázek 16: meteorologická stanice na Lysé hoře

➤ Srážkové poměry

V České republice připadá více než 60% území na oblasti s ročním srážkovým úhrnem 600-800mm.

Oblast Moravskoslezských Beskyd je jedna z nejdeštivějších v České republice, na Lysé hoře je průměrný roční srážkový úhrn 1513mm. Na Valašsku je průměrný srážkový úhrn ve vegetačním období je **450–600mm** a v zimním období **250-400mm**.

Tabulka 3: charakteristika klimatických oblastí na Valašsku

Klimatické charakteristiky	Klimatická jednotka			
	MT2	CH4	CH6	CH7
Počet letních dnů	20-30	0-20	10-30	10-30
Počet dnů s průměr. teplotou > 10°C	140-160	80-20	120-140	120-140
Počet mrazových dnů	110-130	160-180	140-160	140-160
Počet ledových dnů	40-50	60-70	60-70	50-60
Průměrná teplota v lednu ve °C	-3 až -4	-6 až -7	-4 až -5	-3 až -4
Průměrná teplota v červenci ve °C	16-17	12-14	14-15	15-16
Průměrná teplota v dubnu ve °C	6-7	2-4	2-4	4-6
Průměrná teplota v říjnu ve °C	6-7	4-5	5-6	6-7
Průměr.počet dnů se srážkami >1mm	120-130	120-140	140-160	120-130
Srážkový úhrn ve vegetačním období	450-500	600-700	600-700	500-600
Srážkový úhrn v zimním období	250-300	400-500	400-500	350-400
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	80 – 100	140-160	120-140	120-140
Počet dnů zamračených	150-160	130-150	150-160	150-160
Počet jasných dnů	40-50	30-40	40-50	40-50

Otázky:

1. Definuji pojmy počasí a podnebí
2. Kolik klimatických oblastí se nachází na území Valašska?
3. Kde je umístěna profesionální meteorologická stanice a v jaké nadmořské výšce leží?
4. Vypočítej, jaká bude teplota na Radhošti, když v Rožnově bude 20°C. (Rožnov pod Radhoštěm leží v nadmořské výšce 378m). Výsledek zaokrouhli na celé číslo.

Úkol:

1. Zjisti, ve které klimatické oblasti bydlíš, jaký je počet dnů se sněhovou pokrývkou, počet letních dnů a průměrná lednová teplota ?
2. Zjisti kde je nejbližší klimatologická stanice od tvého bydliště.

4. HYDROLOGIE

Pojmy k zopakování

Povodí: území, ze kterého odtéká voda povrchovou nebo podzemní cestou do řeky.

Rozvodí: tvoří hranici mezi sousedními povodími.

Úmoří: je část pevniny, ze které všechny povrchová voda teče do jednoho moře nebo oceánu.

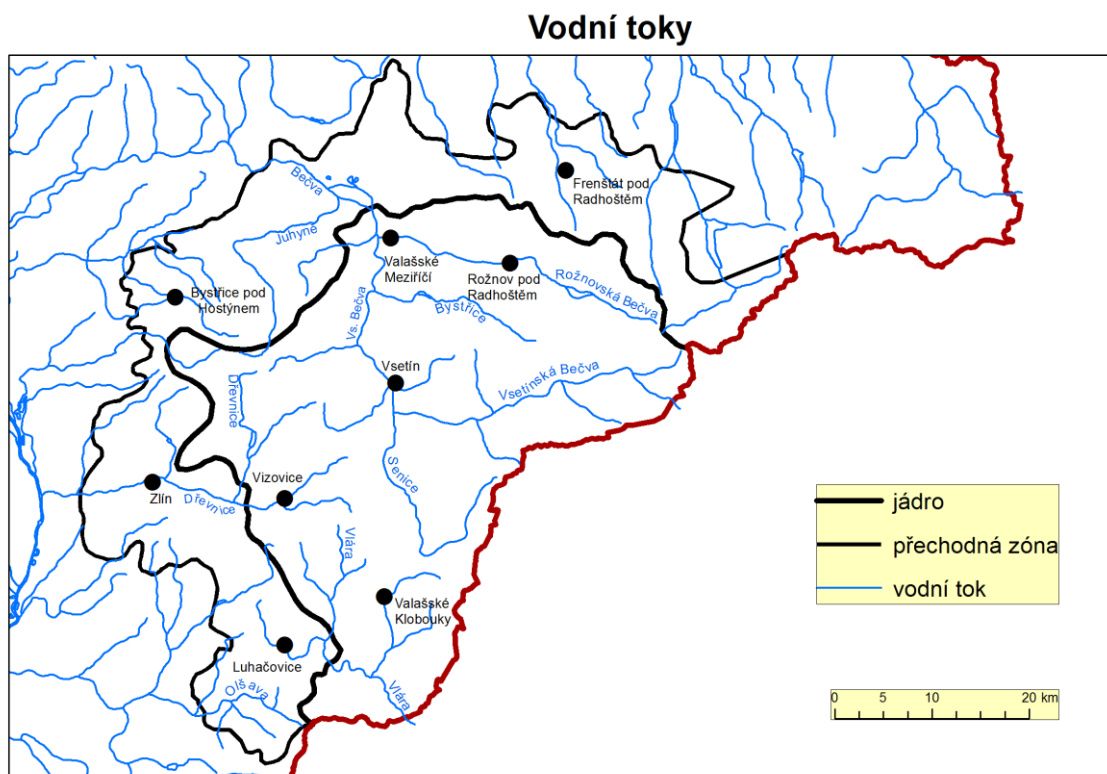

POVRCHOVÉ VODY

Tekoucí vody

Valašsko náleží do **úmoří Černého moře**. Z většiny území je voda odváděna řekou Bečvou, Dřevnicí a Olšavou do Moravy. Pouze v nejjihnější oblasti řekou Vlárrou do Váhu.

Pro některé Valašské řeky je typický **směr jihovýchod – severozápad**.

Obrázek 17: mapa vodních toků na Valašsku

Bečva vzniká soutokem mohutnější Vsetínské Bečvy a Rožnovské Bečvy, ve městě Valašské Meziříčí. Je největším levostranným přítokem Moravy. Její délka činí 120km a plocha povodí je 1625,7km².

⇒ **Vsetínská Bečva** pramení na svazích **Trojačky**. Protéká údolími, které tvoří jižní a západní hranici Vsetínských vrchů. Je dlouhá přibližně 60km a má řadu přítoků.

Pravostranné přítoky: největší a nejvodnatější jsou Jasenice a Bystřice (též Bystřička)

Levostranné přítoky: Senice

Dřevnice je další významná řeka protékající malebnou krajinou Valašska. Pramení v oblasti Hostýnských vrchů a protéká Slušovicemi, Otrokovicemi a Zlínem. Je dlouhá 42,3km a plocha povodí je 434,6km².

Olšava je řeka dlouhá 44,9km s plochou povodí 520,5 km², ale Valašskem protéká pouze malý zlomek. Pramení u obce Pitín a vyplňuje jižní část přechodné zóny regionu.

Vlára pramení ve Vizovických vrších, protéká skrz Vlárský průmysk dále na Slovensko, kde se vlévá do Váhu. Délka toku je 42,5km a plocha povodí zaujímá 371,6 km².

Pirátství Vlára a Váhu!! Krade Váh přítoky Moravě?

Jak víme, řeka Vlára patří do povodí řeky Váhu. Rozvodnici mezi Váhem a Moravou by měl tvořit hřbet Bílých Karpat. Protože Váh teče níž a blíže pohoří, jeho přítoky se mnohem rychleji zahlubují do hornin v pohoří Bílých Karpat. Některé proeodovaly hlavní hřbet a vytvořily příčné masivy. Řeka Vlára dokonce prořízla celé pásmo, pronikla až k Vizovické vrchovině a strhla k sobě část přítoků řeky Olšavy. Tímto byla Olšava, která náleží do povodí Moravy, částečně oslabena. Rozvodí mezi Váhem a Moravou jde tedy úplně mimo Bílé Karpaty, je ve Vizovické vrchovině.

✚ Stojaté vody

Na území Valašska se můžeme setkat hned s několika vodními nádržemi. Za nejdůležitější a nejvýznamnější můžeme považovat nádrž **Stanovnice** u Karolinky. Ta slouží jako zásobárna pitné vody pro okresy Vsetín a Zlín. Nádrž **Slušovice** na řece Dřevnici byla původně vybudována také jako zásobárna vody pro Zlínsko, ale dnes slouží jako protipovodňová ochrana a k výrobě elektrické energie. Další vodní nádrže pak byly budovány jako zdroj vody pro strojírenský průmysl (Bojkovická nádrž), k vodárenským účelům (nádrž Fryšták), k zachycování povodňových vln, k rekreaci a podobně (vodní nádrže Bystřička a Horní Bečva).

Významnou vodní plochou je i soustava Choryňských rybníků.

Vodárenská nádrž Fryšták byla v roce 1997 rozhodnutím Ministerstva kultury ČR prohlášena **národní kulturní památkou**, jako významná ukázka pozdní éry Baťova funkcionalismu.

Obrázek 18: nádrž Fryšták na leteckém snímku

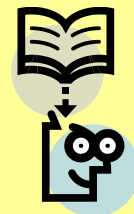
V důsledku geologické stavby je Valašsko celkově chudé na podzemní vody. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, jeho podloží je tvořeno nepropustnými horninami karpatského flyše.

I přes nepříznivé podmínky se můžeme setkat s vývěry podzemní vody – *prameny*, které lidé často upravují do studánek.

Zvláštním druhem podzemních vod jsou vody *minerální*, ale vydatnost minerálních výronů je malá, takže se prakticky nevyužívají. Vyjimku tvoří oblast Luhačovic, kde vyvěrá hned několik minerálních pramenů a Luhačovické lázně jsou známy po celé České republice (podrobněji v kapitole cestovního ruchu).

Otázky

1. Zjisti z hydrologické mapy, pro které řeky je typický směr JV –SZ?
2. Vysvětli, proč je oblast Valašska chudá na podzemní vody?
3. K jakému povodí a úmoří náleží severní oblast Valašska?
4. Vyjmenuj alespoň dva přítoky Vsetínské Bečvy.
5. Jak a kde vzniká řeka Bečva?
6. Jak se jmenuje vodní nádrž, která slouží jako zásobárna pitné vody pro Vsetínský a Zlínský okres?
7. Vyjmenuj alespoň 2 vodní nádrže a k jakému účelu slouží?
8. Vysvětli říční pirátství.

5. PŮDY

Pojmy k zopakování

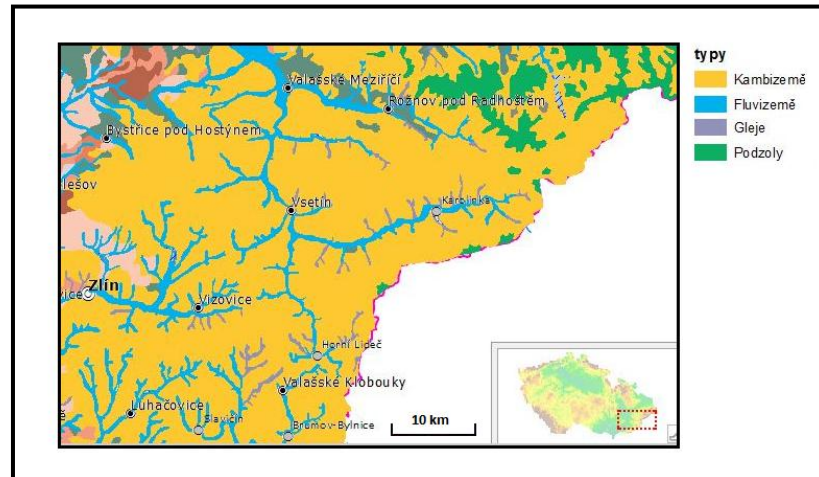
Půdní typy: taková skupina půd, která se vyvíjela vlivem určitého souboru půdotvorných činitelů a podmínek prostředí. Na půdním profilu můžeme rozlišit jednotlivé vrstvy (horizonty).

Půdní druhy: určují se na základě zrnitosti, pokud jsou částice větší než 2mm jedná se o skelet, pokud jsou menší než 2mm jemnozem.

Humus: pevná organická složka půdy (zbytky odumřelých těl rostlin a živočichů)

Jak bude půda úrodná a jakým způsobem bude zemědělsky využívána závisí na **typu a druhu půd v dané oblasti**. Typy půd jsou ovlivněny **nadmořskou výškou** a hlavně **geologickým podložím**.

Obrázek 19: rozložení typů půd na Valašsku

Půdní druhy vznikají v závislosti na **druhu horniny** a na způsobu jejího **zvětvování**. Neméně důležitý je obsah humusu v půdě.

Na Valašsku se vyskytují **2 hlavní půdní typy: kambizemě** a **fluvizemě**. Kambizemě se nachází na většině území regionu, zatímco fluvizemě najdeme podél vodních toků.

Ve vyšších polohách nad 1000m n.m se ostrůvkovitě setkáváme s **podzoly**, které jsou typické pro chladné a vlhké klima. Vznikají procesem podzolizace, ten je podmíněn kyselým, jehličnatým opadem, hlavně pod smrkovými lesy.

V nejnižších polohách se setkáváme s **nivními půdami (fluvizemě)**, které jsou vázány na údolní nivy vodních toků. Vytvořily se na nivních sedimentech s výskytem vysoké hladiny podzemní vody. Pro tyto půdy je charakteristický výskyt lokálních zamokření a jsou často zaplavovány povodněmi.

V depresivních oblastech (např. Rožnovská brázda) se můžeme setkat s takzvanými **oglejenými půdami (pseudogleje)**, pro které je typické střídání vlhkých a vysychajících zón, proto jsou půdy málo úrodné.

Hnědé půdy (kambizemě) jsou nejenom nejrozšířenějším typem půdy v České republice, ale i na území Valašska. Zaujímají rozsáhlé oblasti v Hostýnsko-vsetínských vrších, Rožnovské brázdě, Vizovických vrchovině a Javorníkách v nadmořské výšce 400–1000m n.m. Půdotvorným substrátem jsou jílovce, břidlice a pískovce karpatského flyše. Se stoupající nadmořskou výškou se zvyšuje kyprost půdy a roste obsah humusu. Jsou většinou zalesněny.

Obrázek 20: zleva doprava: nivní půda – pseudoglej – kambiem - podzol

Otázky:

1. Podle pedologické mapy zjisti, jaký typ půdy je v místě tvého bydliště.
2. Jaké jsou hlavní typy půdy na Valašsku a kde se nachází ?
3. Vysvětli jaký je rozdíl mezi druhem a typem půd.

6. ŽIVÁ PŘÍRODA A OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Pojmy k zopakování

Chráněná krajinná území (CHKO): upravuje zákon 114/1992 sb. O ochraně přírody a krajiny. Zákon CHKO definuje jako rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.

V České republice bylo vyhlášeno 25 chráněných krajinných území. Na Valašsku můžeme najít hned dvě

CHKO Beskydy

CHKO Bílé Karpaty

Obrázek 21: mapa Národních parků a CHKO v České republice

Chráněná krajinná oblast Beskydy

se rozprostírá na ploše 1 160 km² a je naší největší CHKO. Byla vyhlášena 5. března 1973 Ministerstvem kultury ČSR.

Důvodem vyhlášení byly její výjimečné přírodní podmínky – zejména **zbytky pralesovitých lesů** s výskytem vzácných karpatských živočichů a rostlin, druhově pestré louky, unikátní povrchové i podzemní **pseudokrasové jevy**. Mimořádná estetická hodnota a pestrost ojedinělého typu krajiny vzniklého soužitím člověka a přírody.

Obrázek 22: pohled na část CHKO Beskydy

O tom jak vzácná krajinná oblast je vypovídá také vyhlášení dalších 57 maloplošných zvláště chráněných území. V roce 2005 zde byly dokonce zřízeny 2 ptáčí oblasti – Beskydy a Horní Vsacko a chráněná oblast přirozené akumulace vod.

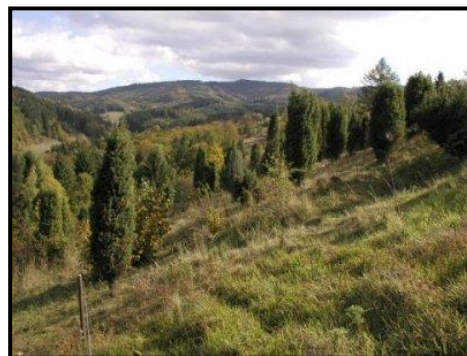
● FLORA

Nejrozšířenějším typem přirozeného lesa jsou bučiny a jedlobučiny. **Jedlobukové lesy** dříve pokrývaly téměř celé území, ale postupně byly nahrazeny nepůvodními smrkovými porosty (původní smrkový porost se vyskytuje v nadmořské výšce nad 1 200m, v nejvyšších partiích hory Smrku a Kněhyně.)

Obrázek 23: zbytek pralesovitého lesa

Na **horských a podhorských pastvinách** se setkáváme s **roztroušenými keři jalovců**, které dodávají krajině nezaměnitelný ráz.

Obrázek 24: soliterně roztroušené jalovce

Louky a pastviny jsou dodnes velmi šetrně obhospodařovány (přednost se dává tradičnímu kosení a pastvě). Díky tomu zde můžeme nalézt druhově bohaté území, na kterém se často vyskytují vzácné a ohrožené rostlinné druhy. To dokládají i zástupci z čeledi **vstavačovitých** (*orchideaceae*), například **vstavač**

mužský nebo prstnatec Fuchsův. Obrázek 25: prstnatec Fuchsův

Obrázek 26: suchopýr široolistý

Některé pramenné vývěry jsou neobyčejně bohaté na obsah vápníku ve vodě a tak se zde vyskytují i **rostliny vápnomilné** – suchopýr široolistý nebo orchidej kruštík bahenní. Tato stanoviště jsou ale velmi vzácná a ohrožená.

● FAUNA

Pro výskyt živočichů v Beskydech má velký význam

návaznost pohoří na západoslovenské pohoří, tím vzniká prakticky ucelený zalesněný

horský celek s celou škálou vegetačních stupňů a lesních typů.

Neblaze se na fauně podepsala činnost člověka a například kočka divoká naše území opustila. K hojně zastoupeným patří **živočichové vázané na vodu**. Čisté bystřiny vyhledávají ryby – pstruh potoční, vranka pruhoploutvá a lipan podhorní. Někdy také zpozorujeme i pobytové znaky vydry říční.

Z **obojživelníků** naše území obývají skokani (nejčastěji skokan hnědý), ropuchy a kuňka žlutobřichá. Významný je výskyt čolka karpatského, mnohem častěji ale potkáme čolka horského.

Obrázek 27: modranka karpatská

Obrázek 28: vydra říční

Na slunných stráních s roztroušeným výskytem keřů našli své útočiště **plazi** - ještěrky, užovka, slepýš a vzácně i zmije.

Početná je i třída **ptáků**, druhově nejbohatší je řád pěvců. Z hlediska ochrany přírody je nevýznamnější řád dravců, z ohrožených druhů je to včelojed lesní a ostříž lesní, objevuje se i jestřáb lesní a krahujec obecný.

Obrázek 29: včelojed lesní

Samozřejmostí je výskyt **drobných savců** a v posledních letech dochází k obnovení populace **velkých šelem**. Ty byly na našem území v minulosti zcela vyhubeny – rys ostrovid, medvěd hnědý a vlci.

Obrázek 30: zleva vlk obecný -rys ostrovid - medvěd hnědý

Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty

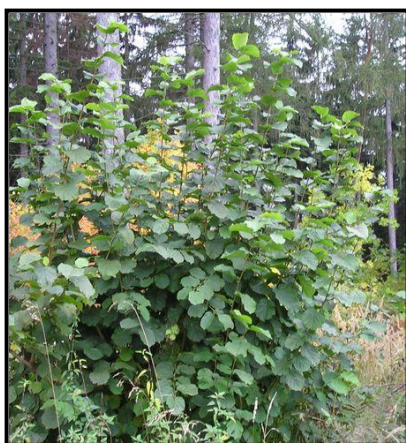
zaujímá svou rozlohou plochu 748km² a byla zřízena výnosem Ministerstvy kultury ČSR 3. listopadu 1980.

K Valašsku náleží její severovýchodní část v oblasti měst Valašských Klobouků a Brumova-Bylnice. Jedná se území s **největší rozmanitostí a s největším množstvím vstavačovitých rostlin ve střední Evropě.**

Obrázek 31: bučina, typický porost pro centrální část Karpat

● FLORA

Obrázek 32: líska obecná,
zástupce keřového patra

Přirozeným typem vegetace je **středoevropský listnatý les**. Nejrozšířenějším typem v nadmořské výšce (300)400 až 500m jsou **dubohabrové lesy**. V centrální části Karpat ve výšce 700m jsou nejčastější **bučiny**. Typické je pozvolné prolínání obou typů lesa. V **keřovém patru** nejčastěji nalezneme lísku obecnou, ptačí zob obecný a černý bez. Naprosto unikátní jsou louky a pastviny. Nevidané je početné zastoupení z čeledi **vstavačovitých** (*orchideaceae*), podle kterých dostaly louky přídomek „orchideové“, například

endemit tořič včelonosný, který v České republice roste pouze na jediném místě v Bílých Karpatech. Zástupci tořič čmelákovitý a střevíčník pantoflíček se vyskytují pouze na několika málo lokalitách.

Tořič včelonosný

Tořič čmelákový

Střevíčník pantoflíček

Obrázek 33: zástupci z čeledi vstavačovitě

● FAUNA

Nejenom velká pestrost flory, ale také pomezí umístění Bílých Karpat, přirozeně ovlivňuje faunu. Ta je druhově velmi podobná fauně v CHKO Beskydy. Lesy jsou

Obrázek 35: pěnkava obecná

útočištěm velkého množství živočichů. Z třídy **ptáků** se můžeme nejčastěji setkat s **pěnkavou obecnou**, drozdem zpěvným a v bukových porostech se ojediněle vyskytuje lejsek malý. Početní jsou **drobní savci**, také obecně **rozšířený srnec** a **prase divoké**. Když budeme mít velké

Obrázek 34: medvěd brtník

šťěstí potkáme i **medvěda brtníka** (vyskytuje se ale spíše v bradlovém pásmu na Slovensku).

Otázky

1. Vysvětli význam zkratky CHKO, kolik CHKO je aktuálně vyhlášeno v ČR?
2. Vyjmenuj chráněné krajinné oblasti na Valašsku.
3. Kdy a z jakého důvodu byla vyhlášena CHKO Beskydy?
4. Proč se říká loukám v Bílých Karpatech „orchideové“?
5. Vyjmenuj 2 zástupce z čeledi vstavačovitých, vyskytujících se na Valašsku.
6. S jakým typem lese se setkáváme v centrální části CHKO Bílé Karpaty?
7. Vyjmenuj alespoň dva druhy živočichů, kteří se opětovně navrací do oblasti CHKO Beskydy.

Úkol

Zjisti, jakou rostlinu má ve znaku CHKO Bílé Karpaty.

Víš co znamená pojem památný strom? Na internetu vyhledej význam pojmu a zjisti, jestli se nějaký vyskytuje v okolí tvého bydliště.

III. OBYVATELSTVO A SÍDLA

Dlouho trvalo než byla hornatá krajina osídlena. Život zde byl těžký, lidé si zakládali malé políčka, ale na neúrodné půdě se jen velmi těžko daly vypěstovat základní plodiny pro obživu. I proto bylo Valašsko osídleno mnohem později než většina území Moravy.

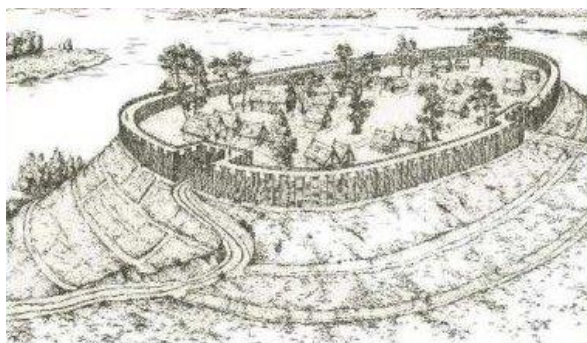
1. HISTORIE ÚZEMÍ

Historie Valašska sahá hluboko do **pravěku**, u Štramberka se dokonce našel jeden z nejstarších nálezů pračlověka na území České republiky.

S přítomností prvních lidí se setkáváme od mladší doby kamenné **neolitu** (5500–4000 př. n. l.), hlavním zdrojem obživy se pro ně stává pěstování zemědělských plodin. První zemědělci vyhledávali úrodné, snadno obdělávatelné půdy (střední Pomoraví – Přerovsko, Holešovsko) a postupně pronikali i do odlehlejších končin (Valašskokloboucko, Slavičínsko). Pěstovali pšenici, ječmen, proso, boby a hrách. Chovali především ovce, skot, kozy a prasata. Postupně tak měnili krajinu. Používali primitivní nástroje – různé broušené kamenné sekery, dřevěné rádlu a zakládali políčka, které šířili na úkor lesa (hlavně žďářením a pastvou). Svým působením ale krajinu nijak nezatížili, sice docházelo k vypalování lesa, ale bylo pouze lokální a v malé míře.

V **době bronzové** na našem území žil lid „**popelnicových polí**“ (1200–700 př.n.l.), své označení si vysloužili uctíváním a speciálním pohřbíváním mrtvých. Tělo nejprve zpopelnili, popel uložili do nádoby („popelnice“), ta měla ve spodní části otvor, aby mohla duše opustit tělo a volně odletět. Vedle rozsáhlých **pohřebišť** (např. Kelč, Vlachovice, Tichov, Sehradice) se z tohoto období dochovala **opevněná hradiska** (Klášťov u Vizovic, Kopce u Lidečka, aj.).

Ve **4. století př.n.l.** došlo k mohutné **expanzi Keltů**, která zasáhla celou východní Moravu a pronikla dokonce až k Brumovsku. Významným centrem Keltů bylo dokonale opevněné hradisko –

Obrázek 36: keltské oppidum

oppidum na Hostýně, které v té době bylo důležitým hospodářským centrem celého kraje. Postupem germánských kmenů směrem k Dunaji Keltové z našeho území mizí. Germánské kmeny zde zůstaly až do období tzv. **stěhování národů**, kdy oblast opouští a začíná postupné osídlování Slované (7. – 8. stol.).

Slované původně osídlili jen nížiny vhodné pro zemědělství, do pahorkatin a vrchovin pronikali postupně až v dalších stoletích. K souvislejšímu a trvalému osídlení Valašska proto dochází až za Přemyslovců, a to od konce **11. století**. Obyvatelé se sdružovali do menších komunit podél vodních toků, zpravidla menších říček, které tvořili přítoky Rožnovské a Vsetínské Bečvy.

Obrázek 37: letecký pohled na hrad Brumov

Na počátku **13. století** se setkáváme s rozvinutým **feudalismem**, celé území Moravy je pod vládou **markraběte moravského, Vladislava Jindřicha**. Na východní Moravě vznikají **zeměpanské hrady**, které přebíraly centrální funkci pro jednotlivé oblasti (Přerov, Lukov a Brumov). Dochází k **zakládání prvních měst**, jejich postupnému rozvoji a rozšiřování jejich práv. Ve druhé polovině 14. století již dostaly městská práva například Valašské

Obrázek 38: Valašská a Pasekářská kolonizace

Klobouky nebo Zlín.

Nehostinné přírodní podmínky způsobily, že převážná většina hornatého Valašska byla osídlena mnohem později než ostatní části Moravy. Docházelo k postupnému dosídlování okrajových území Moravy (tzv. vnitřní kolonizace). Lidé si zakládali svá obydlí („paseky“) na svazích hor a proto mluvíme o **pasekářské kolonizaci**. Současně na naše území pronikali podél Karpat pastevci z oblasti Balkánského poloostrova.

PASEKÁŘSKÁ KOLONIZACE

Poměrně klidné 16. století a dlouhé období míru přispělo k tomu, že docházelo k přibývání obyvatelstva. Lidé hledali nové možnosti obživy a tak obsadili nejúrodnější půdy s nadmořskou výškou do 370m. Usídlovali se na horských pasekách, vymýtili kus

lesa a získali plochu, která sloužila k pastvě. Na místě budovali salaše a koliby (přístřešky pro baču a jeho pomocníky, kde se zpracovávalo mléko), stániska (jednoduché stavby pro zpracování mléka, lidé zde pobývali od jara do podzimu, kdy se pásli dobytek). Postupně se začaly rozšiřovat stávající osady nebo se zakládaly úplně nové obce dokonce i na hornatých svazích Radhošťských vrchů, Javorníků, Vsetínských a Hostýnských vrchů. Do nových sídel výše k horám se stěhovalo jednak nezámožné obyvatelstvo z údolní části Valašska, tak také cizí osadníci ze vzdálenějších obcí.

VALAŠSKÁ KOLONIZACE

Valašská kolonizace a s ní i specifická kultura horských pastevců, kteří chovali ovce a vyráběli ovčí sýr, se k nám rozšířila z východokarpatských pohoří. Když obyvatelé dnešního Rumunska putovali podél karpatských hřbetů docházelo k postupnému mísení s místním obyvatelstvem a k propojování jednotlivých kultur. Na naše území prostoupila valašská kolonizace koncem 15. a hlavně v **16. století**, přinesla s sebou kulturní prvky slovenské, polské, západoukrajinské a zprostředkovaně i rumunské (např. v názvosloví: sýr – brynza, obydlí – koliba).

Valašského právo

Zahrnuje právní ustanovení a tradiční zvyklosti, které přesně vyjadřují vztah valašského lidu k feudální správě (feudál byl středověký šlechtic, který vlastnil půdu). Bylo rozšířeno ve všech karpatských oblastech zasažených valašskou kolonizací, upravovalo styk mezi Valachy a feudály a také zásady salašnického hospodaření. Výkonnými orgány valašského práva byli: valašský vojvoda, valašský soud a valašská hromada. U nás, tedy na Moravském Valašsku, se vztahovalo pouze na tu část obyvatel, která se zabývala salašnictvím a chovala salašnický dobytek. Umožňovalo zakladateli obce postavit si například pilu nebo a také dlouhé lhůty pro postavení vesnic, než se začaly vybírat feudální dávky a daně. Postupně se valašské právo měnilo a upravovalo a společně s tím se měnil i význam slova „Valach“. Valaši na sebe postupně začali upozorňovat nejenom typickou profesí, ale i nářečím, osobitým způsobem života a někdy i náboženstvím. Kolem druhé poloviny 16. století se valašští kolonisté začali trvale usazovat ve vsích, obhospodařovali půdu a splývali s domácími usedlíky. Tak se vytvářelo základní etnografické odlišení celé Karpatské oblasti.

Otázky

1. Ve kterém období na naše území pronikl lid „popelnicových polí“ a co pro něj bylo charakteristické?
2. Kde bylo vystavěn nejvýznamnější keltské oppidum na Valašsku?
3. Kdy byla oblast Valašska poprvé osídlena? Čím se tehdejší obyvatelé živili?
4. Co to jsou paseky? Jak probíhala pasekářská kolonizace?
5. Odkud pocházeli původní Valaši?
6. Kdy začala valašská kolonizace a ve kterém období pronikala na Moravské Valašsko?
7. Stručně charakterizuj valašské právo. Na koho se vztahovalo?

Úkoly

Vyhledejte v atlasu místa, kterými původní pastevcí putovali.

✚ Okupace a protifašistický odboj

Po okupaci v březnu 1939 se nacisté postarali o to, aby měli pod přímou kontrolou důležitá místa v kraji. Úřadovny gestapa byly ve Zlíně, ve Valašských Kloboukách, u slovenské hranice stála pohraniční stráž a podobně.

Odbojové činnosti ale žádné z těchto opatření nezabránilo a v ilegality působily komunistické složky a Obrana národa.

Obrázek 39: Josef Valčík, jeden z atentátníků na Heydricha

Střediskem komunistického odboje byla v prvních válečných letech Březnice u Zlína. Po atentátu na Heydricha (jedním z účastníků atentátu byl i rodák ze Smoliny u Valašských Klobouků, Josef Valčík) a následnému násilnému atakování obyvatelstva, nabyla odbojová činnost mimořádného rozsahu. V našich končinách operovala **I. partyzánská brigáda Jana Žižky (1944-1945)**.

Partyzánský boj soustavně a citelně ohrožoval německou okupační moc a tak nacisté sahali k barbarským prostředkům, aby jej potlačily.

Zvláštní komando, večer před ukončením války **19.dubna 1945, vypálilo osadu Ploštinu u**

Obrázek 40: Národní kulturní památník Ploština

Vysokého Pole na Valašskokloboucku a vyvraždilo její obyvatele, za ukrývání a podporu partyzánů. Vypálen byl i nedaleký **Prlov** a **Vařákovy Paseky**. V posledních dnech války došlo ještě k popravám ve Valašských Kloboukách a Vizovicích. Naštěstí se nezadržitelně blížila osvobozonecná armáda a už **1. května 1945** byly **osvobozeny**

první obce na Brumovsku a Slavičínsku, následoval Zlín a poté celé území mezi řekou Moravou a Bečvou.

✿ Vznik České republiky a úprava státní hranice

Poslední změny na území Valašska probíhaly v době vzniku samostatné České republiky v roce 1993, kdy došlo k upravení státní hranice mezi Českou a Slovenskou republikou.

Vznik státní hranice po roce 1993

Rozhraničovací komise vypracovala **hraniční dokumentární dílo**, které obsahovalo soubor map a dokumentů, kde byl přesně zaznamenán průběh státní hranice před rokem 1993 a také navrhované změny. Při vytyčování změn na státní hranici musela Rozhraničovací komise postupovat velmi citlivě. Nejednalo se jen o územní změny, zasahovaly i do životů obyčejných lidí, kteří zde žili, měli zde své příbuzné, domy a pozemky. Cílem bylo zachovat průběh státní hranice co nejpřirozenější (podél vodní toků, pohoří) a také byly zohledňovány zájmy místních obyvatel a jednotlivých obcí

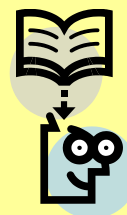
(zásobování, dostupnost veřejné správy, atd.). Problém se vyskytl v **osadě Sidonie**, která je součástí obce Brumova-Bylnice.

Obrázek 41: řeka Vlára, protékající Sidoníí

Po 2. světové válce tvořila přirozenou hranici mezi Moravou a Slovenskem **řeka Vlára**. Problém vznikl po rozdělení Československa, protože část osady Sidonie se nacházela za řekou a tedy na území nově vzniklé Slovenské republiky. Jednalo se o 13 rodin, které se staly obyvateli Slovenské republiky, ze dne na den a proti své vůli. Problémem se zabývali nejvyšší státní příslušníci obou zemí a v roce 1996 byla oblast přičleněna k České republice, s čímž všichni obyvatelé jednohlasně souhlasili. Problém byl velmi medializovaný, o situaci se zajímala televizní, rozhlasové a tiskové média jak v České republice, tak i na Slovensku.

Otázky

1. Stručně popiš situaci na Valašsku po roce 1993, událo se něco významného? Jaká podle tebe panovala mezi obyvateli atmosféra?
2. Kolik bylo povstání na Valašsku v období třicetileté války? Na jakou stranu se Valaši postavili a co to pro kraj znamenalo?
3. Proč byla v závěru druhé světové války vypálena osada Ploština? Jaké další osady byly vypáleny?

Úkol

Do příští hodiny zjistěte co nejvíce informací o životě Josefa Valčíka.

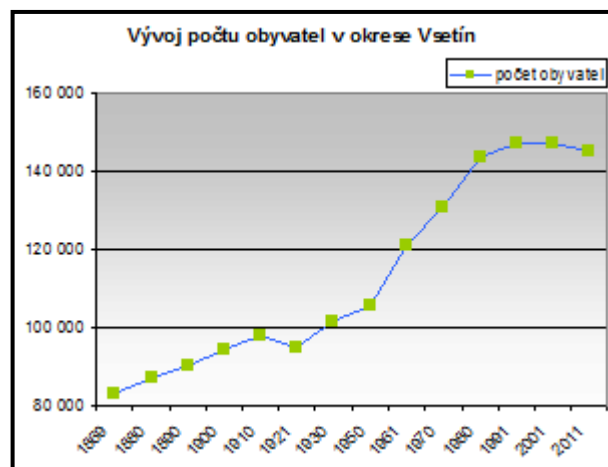
Námět k diskusi na závěr ☺

Znáš někoho ve svém okolí, koho bezprostředně ovlivnila změna na státní hranici v roce 1993?

V příští hodině se můžete navzájem podělit o zajímavé příběhy.

2. OBYVATELSTVO

Valašsko, stejně jako většinu oblastí České republiky, postihuje od 90. let 20.století **postupný úbytek obyvatel**. Důvodů může být hned několik – rodí se čím dál méně dětí a dochází tak ke stárnutí populace a také odchod mladých lidí do větších měst za studiem nebo za prací. Často se stává, že se do rodného Valašska už nevrátí.

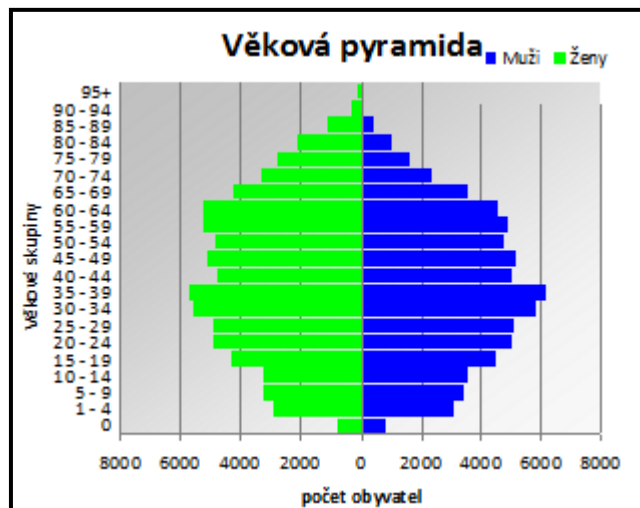
Obrázek 42: Vývoj počtu obyvatel v okrese Vsetín od roku 1869 do roku 2011

Při posledním sčítání lidu, v roce 2011, žilo na území Valašska přibližně **186 000 obyvatel**. Nesmíme zapomenout, že Valašsko není administrativní celek a proto jsou údaje většinou zjišťovány pro jádro regionu – tedy celý **okres Vsetín** a dva správní obvody obcí s rozšířenou působností **Valašské Klobouky a Vizovice** (zkráceně SO ORP, více je budeme probírat v kapitole administrativně-správní dělení).

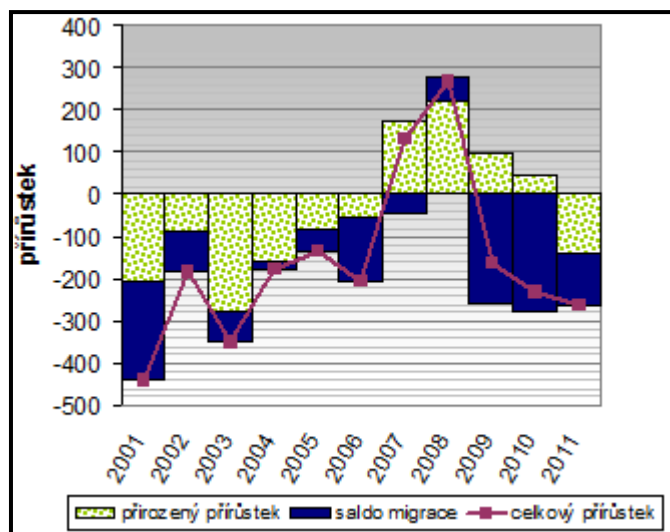
Nejvíce obyvatel je v okresním městě Vsetín, přibližně 27 000.

Hustota zalidnění se v jednotlivých oblastech velmi liší, ovlivňují ji nejenom přírodní podmínky, ale také různé socioekonomické faktory. Obyvatelstvo se přirozeně koncentruje v kotlinách, v okolí velkých měst, které poskytují dostatek pracovních příležitostí a tam je taky hustota osídlení nejvyšší. Menší hustota je v horských údolích, minimální je pak ve vyšších nadmořských výškách, kde se ojediněle setkáváme s roztroušenými pasekami. Nejvyšší hustota zalidnění je v okolí Valašského Meziříčí, kde dosahuje až 183 obyvatel na km². Průměrně pak vykazuje hodnotu **128 obyvatel na km²**.

Věková struktura obyvatel na Valašsku je odrazem vývoje porodnosti, úmrtnosti a stěhování obyvatel (neboli migrace). Na pokles obyvatel má vliv nejenom přirozený úbytek obyvatelstva, ale také stěhování (migrace). Při výpočtu **migračního salda**, které představuje rozdíl mezi

Obrázek 44: Věkové složení obyvatel okresu Vsetín

Obrázek 43: Vývoj přírůstku obyvatelstva

počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob ve zkoumaném územním celku, bylo zjištěno, že **převažují vystěhovalí**. Také **přirozený přírůstek**, který chápeme jako rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými je povětšinou **záporný**. Setkáváme se tedy většinou s celkovým úbytkem obyvatel.

*Obyvatelstvo dále dělíme podle ekonomické aktivity na tři kategorie: **předproduktivní věk** (0–14 let), **produktivní věk** (15–64 let) a **poproduktivní věk** (65 a více let).*

Na obyvatelstvo v produktivním věku připadá zhruba 128 500 lidí (tedy 69% z celkového počtu obyvatel).

Nezaměstnanost v jádru Valašska je vyšší než v okolních oblastech. Při sčítání roce 2011 byla průměrná **nezaměstnanost** 10,78% (v témže období byla nezaměstnanost ve Zlínském kraji 9,35%). Nejvyšší hodnotu vykazovalo Valašskokloboucko a to 13,55%.

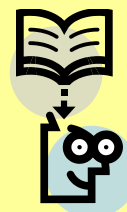
Na území Valašska žijí příslušníci různých národností. **Národnost** se od státní příslušnosti liší tím, že je svobodnou volbou každého člověka podle jeho přesvědčení. Při sčítání lidu v roce 2011 bylo zjištěno, že nejvíce obyvatel se hlásí k národnosti české a moravské (přibližně 71%).

V oblasti existuje i velmi silné povědomí příslušnosti k Valašsku jako specifickému regionu, jedná se o tzv. **valašskou identitu**. Obyvatelé ji vyjadřují nejenom udržováním místního folkloru (zakládání spousty folklorních souborů, cimbálovek), dodržováním tradic (fašanky, mrskačka,..), ale také vydáváním knih o Valašsku, tisku o současném stavu v regionu a celkovou propagací Valašska.

Při sčítání lidu se obyvatelé mohou vyjádřit mimo jiné i k otázce **náboženského vyznání**. Na Valašsku, stejně jako v celém Zlínském kraji, je podíl věřících z celé České republiky nejvyšší, tvoří 36,8% obyvatel kraje. Nejvíce lidí se hlásí k církvi římskokatolické, významné je i zastoupení věřících v Českobratrské evangelické církvi.

Otázky

1. Jaký je vývoj počtu obyvatel na Valašsku a co je jeho příčinou? Zjistí, kolik zde aktuálně žije obyvatel a výsledek porovnej s výsledky sčítání lidu z roku 2011.
2. Ve kterých letech se setkáváme s kladným přirozeným přírůstkem obyvatel? Zkus se zamyslet co je jeho příčinou.
3. Vysvětli pojem migrační saldo. Ve kterém roce vykazovalo kladnou hodnotu?

4. Vysvětli rozdíl mezi národností a státní příslušností?
5. Zjisti kolik obyvatel žilo na území Valašska v letech 1869, 1961, 1991 a 2001.
6. Jaké je procentuální zastoupení věřících na Valašsku? Jak si stojí v porovnání se zbytkem České republiky?
7. Co znamená pojem valašská identita?

Úkoly

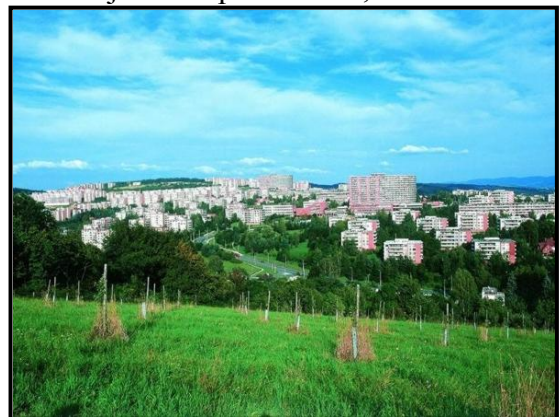
1. Znáš někoho, kdo se hlásí k české evangelické církvi? Zjisti, jak se tato církev liší od církve římskokatolické.
2. Uspořádejte v části hodiny valašský den - pokuste se sehnat valašský kroj, který si důkladně popíšete, zazpívejte si „valašskou hymnu My sme Valaši!“ a na ochutnávku si můžete přinést valašské frgále.

Námět k diskusi na závěr ☺

Kdyby byla možnost zvolit si při sčítání lidu národnost Valašskou, zvolili byste si ji? Pokud ano, tak proč?

3. SÍDLA

Sídla jsou **základními centry lidské aktivity**. Vznikaly již v dávných dobách, kdy docházelo k prvnímu osídlování. Od 13. století pak docházelo k zakládání prvních měst a jejich následnému rozvoji. Pojem sídlo tedy představuje seskupení domů, včetně hospodářských budov a dopravních zařízení na určitém území. Rozlišujeme sídla **venkovská a městská**. Přejít k průmyslové společnosti provázal proces **urbanizace**, tedy stěhování obyvatel do měst. Města logicky nabízela velkou škálu příležitostí, nejvýznamnější byly pracovní místa v nově vznikajících továrnách a podnicích.

Obrázek 45: sídliště Jižní svahy, Zlín

Procesu napomáhala také centrálně řízená ekonomika po 2. světové válce. Pro novou pracovní sílu byly zejména v 50. letech vystavěna panelová sídliště, která často nevhodně změnila krajinný ráz.

Městská sídla se vyznačují zejména velkou koncentrací obyvatelstva na relativně malé ploše s nezemědělským charakterem. Podle dnešní právní úpravy za město považujeme takové sídlo, které má více jak 3000 obyvatel a předseda Poslanecké sněmovny mu udělí městský status. Pokud má obec méně obyvatel, ale v minulosti status města užívala, zůstává jí i nadále.

V jádru Valašského regionu je 95 obcí, z toho 10 měst. Nejmladší město Zubří získalo status města až v roce 2002. V okrese Vsetín jsou to **Karolinka, Kelč, Rožnov pod Radhoštěm, Vsetín, Valašské Meziříčí a Zubří**. V SO ORP Valašské Klobouky mají status města obce **Brumov-Bylnice a Valašské Klobouky**, ve SO ORP Vizovice jsou to **Slušovice a Vizovice**. Největší města v jádru regionu jsou Valašské Meziříčí, Vsetín a Rožnov pod Radhoštěm.

Venkovská sídla byla v tradičním pojetí chápána jako taková sídla, kde se většina obyvatel žíví zemědělstvím. V současnosti pod pojmem vesnice nebo venkovské osídlení rozumíme taková sídla, která nejsou městy bez ohledu na to, zda se žíví zemědělstvím.

Pro Valašsko je typické velké množství samot roztroušených po kopcovitém terénu. Vesnice mají většinou řadový půdorys, mluvíme o takzvané **Valašské řetězové vsi**. Usedlosti se řadí v nepravidelných vzdálenostech od sebe podél cesty nebo potoka bez zjevného plánu.

Obrázek 46: příklad valašské řetězové vsi, Huslenky

Obrázek 47: Valašská dřevěnice

Obrázek 48: světnice v dřevěnici

A jak žili Valaši dříve?

Základem pro vývoj lidové architektury na Valašsku byl třídlílný roubený dům s jizbou, síní a komorou. Šířil se od 14. století ve slovanské střední Evropě. Na náměstích malých obcí se napodobovaly zděné gotické a renesanční stavby. Stavby byly nejprve ze dřeva, poté se nahrazovaly zdivem. V méně rozvinutých staveních se v jizbě udržovalo otevřené ohniště. Tam žila celá třígenerační rodina. K jizbě se přistavila stáj nebo komora, prostor mezi oběma sruby se stal průchodní síní. Lapač kouře nad ohništěm odváděl dým na půdu. V technicky pokročilejších staveních se v síňové části domů stavěly černé kuchyně. Jizba se tak stala čistou světnicí, která byla vyhřívána tělesem pece vytápěné z kuchyně.

Tip na exkurzi ☺

Pokud Vás ve třídě zajímá, jak obyvatelstvo na Valašsku žilo a jakými řemesly se živilo, navštivte skanzen v Rožnově pod Radhoštěm.

Otázky

1. Vysvětli, v jakém případě se obec může stát městem.
2. Kolik měst se nachází v jádru Valašska?
3. Vysvětli pojem valašské řetězová ves.
4. Definuj pojem urbanizace.
5. Vyjmenuj tři města, ve kterých žije podle tebe nejvíce obyvatel a proč? Své tvrzení ověř na internetu.
6. Jaké výhody nám přináší bydlení ve městech a co je naopak lepšího na vesnici?

Úkol

Zjisti, které město nespĺňuje hranici 3000 obyvatel a lokalizuj jednotlivá města na mapě České republiky.

Podle leteckého snímku urči, zda bydlíš v typické Valašské řetězové vsi.

IV. HOSPODÁŘSTVÍ

1. VÝVOJ HOSPODÁŘSTVÍ

Pojmy k zapamatování

Privatizace: přeměna státního vlastnictví na vlastnictví soukromé.

Restituce: navrácení znárodněného majetku bývalým soukromým vlastníkům, církvím nebo jiným institucím.

Hrubý domácí produkt (HDP): chápeme jako peněžní vyjádření celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených, v daném období na určitém území. Termín se používá pro stanovení výkonnosti ekonomiky.

V minulosti bylo Valašsko převážně **zemědělsko–pásteveckým krajem**. Přibývajícím obyvatelstvem hledalo v kopcovitém Valašsku obživu a tak vznikaly roztroušené pasekářské usedlosti. Volných pracovních sil zde bylo také využíváno k prvnímu průmyslovému podnikání – jednalo se o zakládání textilek, závodů na zpracování dřeva, skláren, továren na nože a později přibývaly i továrny na obuv. K průmyslovému rozvoji také přispěla **výstavba železnic**. První železniční trať byla budována již v roce 1888 jako takzvaná **Vlárská dráha** (Uherský Brod – Trenčianská Teplá), později se k ní připojila odbočka do Luhačovic a trať Bylnice – Vsetín. Druhá velmi významná trať **Otrokovice – Zlín – Vizovice** byla postavená 1899.

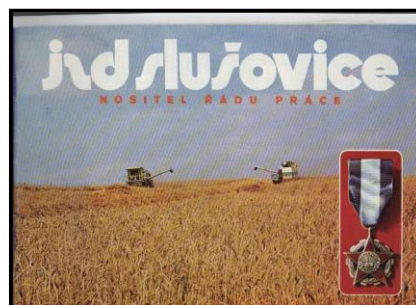
Přesto v důsledku nevýnosného zemědělství, ručního charakteru řemeslné výroby, nedostatku surovinových a energetických zdrojů a poměrně špatného dopravního spojení celá oblast hospodářsky zaostávala.

Určitý pokrok přineslo až rozšíření Baťova koncernu a budování zbrojního průmyslu v horských oblastech před 2. světovou válkou.

Během 2. světové války byla veškerá činnost mnoha podniků utlumena. Jediný průmysl, který zažíval rozmach byl strojírenský, vše se soustředilo hlavně na zbrojní výrobu a dodávky pro armádu.

Po 2. světové válce, tedy po osvobození a vítězství SSSR, nastaly v hospodářském vývoji zásadní změny. Byly znárodněny velkostatky německé šlechty (mimo jiné i ve Vizovicích a Brumově), ostatní velkostatky zanikly v důsledku II. pozemkové reformy (1947 - 1948) . Došlo také ke znárodnění průmyslu. Baťův koncern, který byl znárodněn již roku 1945, byl přejmenován na národní podnik Svit.

Na poválečnou obnovu závodů navázal proces **industrializace** doposud zaostalých oblastí. Byl zřízen závod MEZ v Brumově a důležitá byla výstavba pneumatikárny Barum (později n.p. Rudý říjen) v Otrokovicích. Zásadní proměny nezaznamenal jen průmysl, postily i zemědělství. V roce 1949 začala takzvaná **kolektivizace zemědělství**. Valaši, kteří milovali každý kousek zděděné a těžce obhospodařované půdy, se dlouho nemohli smířit se vznikem **JZD** (jednotné zemědělské družstvo).

Obrázek49: označení JZD Slušovice

Nicméně i tady byl počátkem 60. let proces združstevňování dovršen a vznikly zde velkopodniky jako například JZD Agrokombinát Slušovice.

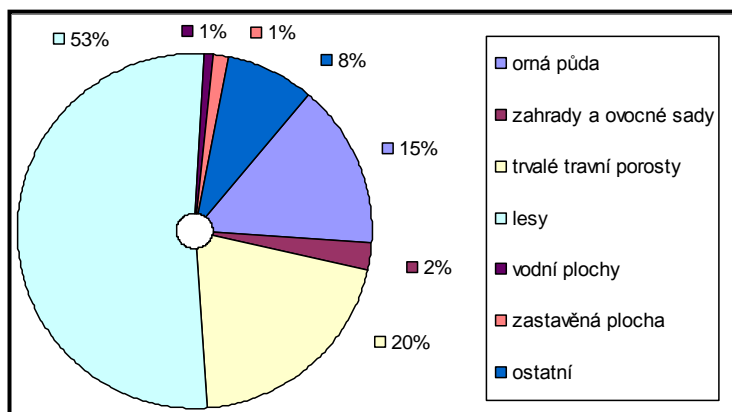
Dalším významným mezníkem v historii hospodářství byl **listopad 1989**. Docházelo k transformaci hospodářství a k přechodu z plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Nastal obrovský nárůst v oblasti soukromého podnikání, zakládaly se menší či větší firmy a tento proces ještě více posílila privatizace a restituce.

Dnes dělíme hospodářství na několik sektorů. Zastoupení jednotlivých sektorů na hrubém domácím produktu (HDP) určuje vyspělost daného státu. V nejméně vyspělých státech se hlavní měrou na HDP podílí primární sektor.

Primární sektor, do kterého se řadí **zemědělství**, zaměstnává v České republice stále méně ekonomicky aktivních obyvatel a podíl na HDP se od roku 1989 výrazně snížil. S rozvojem moderních technologií a snížení potřeby pracovních sil došlo také ke snížení pracovníků a podílu na HDP v **sekundárním sektoru (průmyslu)** a od 90. let se naše ekonomika zaměřuje především na oblast **terciárního sektoru**, tedy na nabídku **služeb a obchodu**.

2. ZEMĚDĚLSTVÍ

Valašsko patří k nejhornatějším a nejvíce zalesněným oblastem v České republice. V minulosti bylo převážně zemědělským krajem, ale klesající počet obyvatel zaměstnaných v zemědělském sektoru dokazuje, že dnes už tomu tak není. Z hlediska

Obrázek 50: využití půdy na Valašsku

využití dělíme půdu na **zemědělskou** a

nezemědělskou. Zemědělská půda zahrnuje ornou půdy, trvale travní porosty, zahrady a ovocné sady. Také vinice a chmelnic, ale ty na Valašsku nejsou zastoupeny. Do nezemědělské půdy pak řadíme lesy, vodní plochy, zastavěné a ostatní plochy. Na zemědělskou půdu na Valašsku připadá pouhých 37% z celkové rozlohy.

V zemědělství bylo v roce 2011 zaměstnáno jen 3,8% ekonomicky aktivních osob. Příčinou špatné situace v oblasti zemědělství jsou především fyzicko-geografické podmínky: hornatý terén, převážně chladné klima a málo úrodná půda.

Podle vlivu přírodních podmínek dělíme celou Českou republiku na několik **zemědělských výrobních oblastí** (kukuřičná – nejúrodnější, řepařská, bramborářská a horská – nejméně úrodná). Na Valašsku (převážně v okrese Vsetín) náleží až 80% zemědělské půdy do méně příznivých oblastí, tedy **bramborářské** a hlavně **horské**. Proto převažuje **živočišná výroba** nad rostlinou.

V minulosti bylo Valašsko pasteveckým krajem, chování ovcí a skotu zde mělo dlouhou tradici. Dnes zemědělci také chovají dobytek na rozsáhlých pastvinách, bohužel stavy hospodářských zvířat jsou postupně snižovány. Přesto je i nadále v oblasti nejvíce chován **skot a ovce**, méně často prasata a drůbež.

Jak víme, celé Valašsko leží v chráněné krajinné oblasti Bílých Karpat a Beskyd. Ekologické myšlení a chování hospodářů je tedy velmi silně. Často se setkáváme s takzvanými ekofarmami, přesněji **ekologickými farmami**, které se zaměřují na produkci výrobků v bio kvalitě. Největší ekologickou farmou

Obrázek 51: mléčný skot na ekofarmě AgroFyto

je společnost **AgroFyto s.r.o.**, která se rozprostírá na ploše 1020ha v oblasti Lidečka, Horního Lidče a Valašských Příkaz. Stala se nejlepší ekofarmou v republice za rok 2009. Zaměřuje se na produkci bio masa a bio mléka ze skotu. Mléko a mléčné produkty jsou dále zpracovávány Mlékárnou Valašské Meziříčí.

Z **rostlinné výroby** a produkce má své tradiční postavení ovocnářství, zejména pak pěstování švestek a následná výroba slivovice. Stěžejní pro výrobu typického Valašského páleného alkoholu je značka Jelínek ve Vizovicích, která vznikla již ve druhé polovině 19. století.

Orná obhospodařovaná půda tvoří jen 15% z celkové rozlohy (což je nejméně z celého Zlínského kraje).

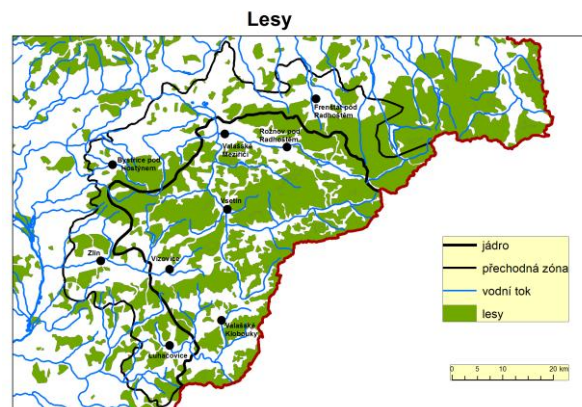
Nejvíce se pěstují **obiloviny** (dominantní je pšenice, ječmen), na

Obrázek 52: pole řepky olejky

druhé místě **pícniny** (v čele s kukuřicí). Co ale jistě při procházce nepřehlédnete jsou velká žlutá pole technické plodiny, brukvovité rostliny **řepky olejky**. Ze semen se lisuje olej, který se používá pro technické účely- například jako přísada do mýdel a v poslední době se také přimíchává do nafty. Zbytky po lisování se používají jako krmivo (obsahují až 20% bílkovin).

LESNICTVÍ

Součástí primárního sektoru hospodářství je společně se zemědělstvím i lesnictví. Náplní lesnictví je udržování a

Obrázek 53: zastoupení lesa na Valašsku

zvelebování lesa a produkce dřeva. Na Valašsku zaujímají **lesy 53% z celkové rozlohy**. Velké zastoupení mají nepůvodní **smrkové monokultury**, které jsou záměrně

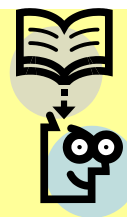
Obrázek 54: krajina na Valašsku

vysazovány z důvodu rychlého růstu. Jednou z nejvýznamnějších firem zabývajících těžbou, dopravou a zpracováním dřeva je **Kloboucká lesní s.r.o.**, která působí nejenom na Valašsku, ale také po celé České republice a v zahraničí.

Nesmíme zapomenout na již zmíněné CHKO a povinnosti, které pro lesnictví i zemědělství z hlediska ochrany přírody plynou.

Otázky:

1. Stručně charakterizuj vývoj hospodářství na Valašsku do začátku 2. světové války.
2. K jakým zásadním změnám v hospodářství došlo po roce 1989?
3. Popiš zemědělskou výrobu na Valašsku. Proč převažuje živočišná výroba nad rostlinnou?

Úkol:

Podívej se na krajinu kolem sebe. Urči, zda převažuje zemědělská nebo nezemědělská půda. Pokud převažuje zemědělská půda, zjisti jaké plodiny se zde pěstují.

Zjisti, zda je v okolí tvého bydliště ekofarma a na produkci jakých výrobků je zaměřena.

2. PRŮMYSL

A. Těžba nerostných surovin

Celá oblast Valašska je z hlediska zastoupení nerostných surovin **relativně chudá**, což je podmíněno zejména geologickou stavbou. Pouze na severu zasahují okraje dobývacích prostorů Hornoslezské pánve a tak je stále otevřena otázka zda využít **zásoby uhlí** a těžit v Dole Frenštát. Ten se nachází v chráněné krajinné oblasti.

Z nerudných surovin se setkáváme s menšími ložisky **abraziv** (surovina na výrobu měkkých brusných kotoučů, které se používají ve sklárnách) a **vápenců**, ze kterých se ale netěží a jsou uváděny jako chráněné lokality.

Na našem území se také setkáváme s menšími zásobami **šterkopísků**, která jsou ale spojena s říčními sedimenty řeky Bečvy a také se netěží.

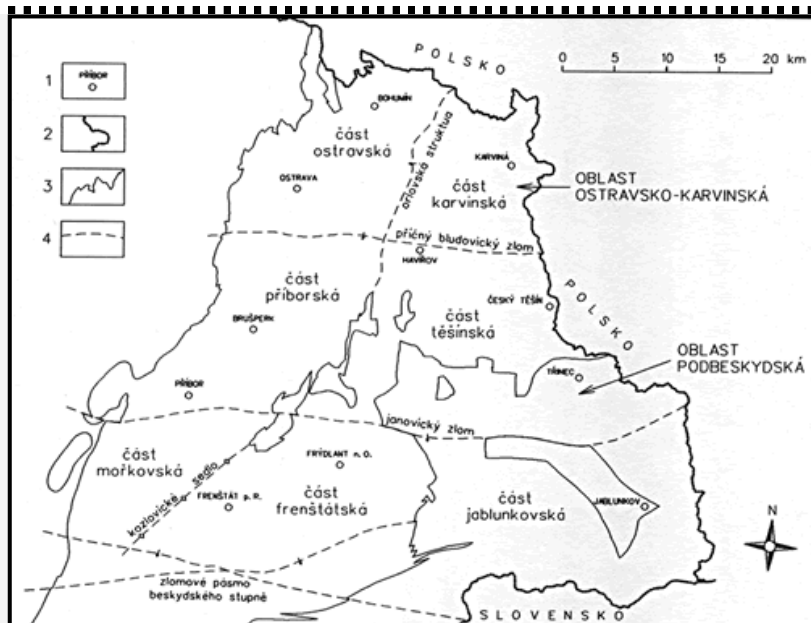
V minulosti docházelo k těžbě **železné rudy** v oblasti města Zubří, která byla dovážena do Ostravy, kde docházelo k dalšímu zpracování.

Důl Frenštát

Nachází se v okolí Frenštátu pod Radhoštěm a jedná se o jedno

z nejvýznamnějších

ložisek černého uhlí, které bylo zjištěno geologickým průzkumem v české části Hornoslezské uhelné pánve. Většina území

Obrázek 55: schéma české části Hornoslezské uhelné

Hornoslezské uhelné pánve se rozprostírá v Polsku, v České republice se nachází její menší část – Ostravsko-Karvinská oblast, jejíž součástí je i Důl Frenštát.

Důl Frenštát vznikl v Beskydách v 80. letech minulého století. Uhlí se v něm nikdy **netěžilo** a nyní je **zakonzervovaný**. Rezervy dolu Frenštát se skládají ze dvou ložisek, Frenštát-západ a Frenštát-východ. Jeho rozloha přesahuje 63 km². V září roku 2004 bylo vydáno povolení k hornické činnosti. Obce ležící v sousedství nesouhlasí s devastací Beskyd těžbou a tak vzniklo občanské sdružení Naše Beskydy, které se snaží o to, aby byl důl uzavřen.

B. Zpracovatelský průmysl

Chemický průmysl

Chemický průmysl je třetím největším průmyslovým odvětvím České republiky. Je ukazatelem hospodářské vyspělosti země a jeho produkty jsou často klíčovými

surovinami pro další průmyslové odvětví. Chemický sektor je dále dělen do několika oblastí, přičemž na Valašsku je zastoupena oblast základní chemie, dále gumárenský průmysl a průmysl plastů.

Do *oblasti základní chemie* patří

společnost **Deza a.s.**, založena již roku **Obrázek 56: chemička Deza ve Valašské Meziříčí** 1892, se sídlem ve **Valašském Meziříčí**, se zabývá výrobou základních organických látek, které jsou určeny pro další chemické využití. Zpracovává černouhelný dehet a surový benzol, což jsou vedlejší produkty vznikající při koksování uhlí. Ve svém oboru patří mezi významné podniky nejenom v České republice, ale i ve světě.

Gumárenský průmysl: Společnost **Barum Continental s.r.o.** byla založena jako malá firma v roce 1931, kdy se známý Zlínský obuvník Antonín Baťa rozhodl, že vyrobenou obuv nebude přepravovat po železnici (což bylo stále více nákladné), ale pomocí nákladní automobilové dopravy. V tehdejší době byly pneumatiky velmi špatné kvality a tak založil firmu Barum. Postupně se výroba rozšiřovala, firma byla přesunuta ze Zlína do Otrokovic, kde sídlí dodnes a je známa po celé Evropě.

Gumárny Zubří a.s. společnost byla v roce 1935 původně založena jako zbrojovka na výrobu ochranných plynových masek. Dnes se zabývá výrobou gumárenských směsí, výrobků z technické lisované pryže (př. těsnění do automobilů) a také například výrobou ochranných masek pro armádu nebo policii.

Plasty: Společnost **Fatra a.s.**, se sídlem v **Napajedlích** (a Chropyni) patří mezi světově významné zpracovatele plastů a je nedílnou součástí plastikářského průmyslu.

Strojírenský průmysl

Strojírenství má v České republice dlouhou a poměrně úspěšnou tradici, je prakticky rovnoměrně rozmístěno po celém území. V době mezi světovými válkami patřilo tehdejší Československo mezi deset nejvýznamnějších strojírenských zemí světa. Prudký rozvoj zažilo po druhé světové válce, kdy se stalo stěžejním odvětvím při probíhající industrializaci málo rozvinutých oblastí – mezi které mimo jiné patřilo i

Valašsko. V minulosti zde vzniklo několik zbrojovek, které ale postupně ukončily provoz (ve Vsetíně i Slavičíně). Dnes funguje pouze **Zbrojovka ZTM** ve Slušovicích.

Dominantní postavení v oblasti strojírenského průmyslu má společnost **Tatra a.s.**, se sídlem v Kopřivnici, která vyrábí automobily už od roku 1897 a je tak vůbec nejstarší automobilkou v celé Evropě (a třetí nejstarší na světě). Proslavila se hlavně výrobou nákladních automobilů, které se dostanou tam, kde jiní neprojedou.

Obrázek 57: nákladní automobil Tatra

Vyrábí vozidla nejenom pro komerční využití (stavebnictví, lesnictví,...), ale také pro armádu nebo hasiče.

Tip pro milovníky náklad'áků ☺

V Kopřivnici je muzeum věnované automobilce TATRA, více se dozvíš na www.tatramuseum.cz

Motto firmy: S Tatrou si cestu nehledáte, ale tvoříte...

☺ **Koždělný a obuvnický průmysl**

Obuvnický a koždělný průmysl má na Valašsku dlouholetou tradici. Poskytuje pracovní místa obyvatelům hornatého kraje už od 19. století. Důležitým mezníkem bylo založení obuvnické firmy **Baťa** ve Zlíně, která byla po druhé světové válce znárodněna. Do Zlína se jako kanadská firma Baťa vrátila až v roce 1991 (viz. níže).

Společnost **Prabos plus a.s.**, byla založena již roku 1830 Janem Pivečkou

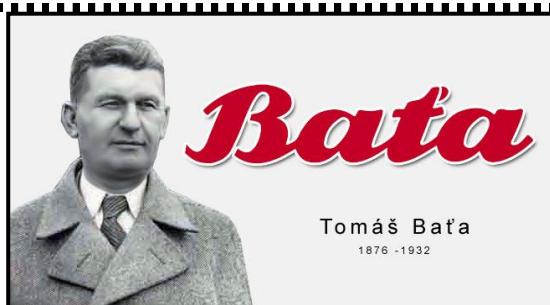

ve Slavičíně (původně nesla název Japis). Dnes se zabývá výrobou speciální, vojenské, pracovní a trekingové GORE-TEXové obuvi

Tip pro milovnice bot ☺

Baťovo muzeum obuvi se nachází jednak ve Zlíně v administrativní budově Svitlu, ale také

Obrázek 58: Tomáš Baťa

rozhodli založit ve Zlíně roku 1894 **obuvnický závod**. Postupem doby se rychle rozrůstal, vytvářel nespočet nových pracovních míst a proměnil Zlín v dynamicky se rozvíjející průmyslové středisko. Po skončení první světové války měla firma víc zaměstnanců než dokázala uživit a tak postupně začalo narůstat její zadlužování. Z krize ji mimo jiné dostal i marketingový tah, nám známý z dneška jako sezónní výprodeje – už v té době Tomáš Baťa dokázal předvídat, jaké úspěchy přinese akce pojmenovaná *Baťa drtí drahotu*, kdy byla cena obuvi snížena o 50%. Velmi úspěšné bylo také zavedení pásové výroby.

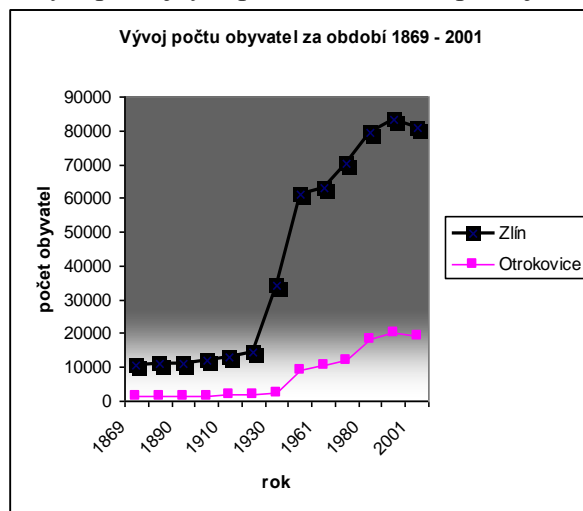
Po tragické smrti Tomáše Bati do čela firmy nastoupil jeho nevlastní bratr Jan Antonín Baťa. Koncern i nadále **expandoval**, došlo k rozšíření výrobních oborů o výrobu pneumatik, technické pryže, umělých vláken, hraček, letadel a například i jízdních kol. Ke koncernu patřila mimo jiné i pojišťovna, uhelné doly, železniční trať Otrokovice – Vizovice, cestovní kancelář, letiště v Otrokovících, obchodní domy a prodejny – přibližně 16 tisíc prodejen na domácím i zahraničním trhu. Ve své době zaměstnával více než 67 000 zaměstnanců (z toho 25 000 v zahraničí). **Pro své zaměstnance vybudoval obrovské zázemí** – Baťovy domky a internáty, školy pro budoucí zaměstnance a školky pro jejich děti. To všechno bylo příčinou přílivu pracovních sil a obrovskou expanzí města Zlín, které bylo budováno

podle jednotného funkcionalistického plánu.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945) se Jan Antonín Baťa přestěhoval do Kanady a tam také budoval nový závod. Po druhé světové válce se osud Baťových závodů rozděluje. **Zlínské závody jsou znárodněny zestátněním** (stejně jako ve zbytku země, kde se k moci dostali komunisté) a v roce 1949 přejmenovány na **Svit, národní podnik**. Novým centrem Baťovy společnosti se tak stává Kanada.

Světově známí díky Baťovi....

Ševcovské řemeslo mělo na Valašsku dlouholetou tradici a možná proto se sourozenci **Anna, Antonín a Tomáš Baťovi**

Obrázek 59: Vývoj počtu obyvatel ve Zlíně a Otrokovících

☺ Textilní průmysl

V oblasti textilního průmyslu je po celé naší republice známá firma **Loana Rožnov a.s.**, se sídlem v Rožnově pod Radhoštěm. Zabývá se výrobou ponožek a kompresních punčoch.

☺ Potravinářský průmysl

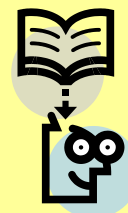
Potravinářský průmysl má povětšinou lokální význam. Valaši byli především pastevcí salašnického dobytka a tak již od dávných dob řešili, co všechno lze udělat z mléka. Na tradici výroby mléka a mléčných výrobků navazuje **Mlékárna Valašské Meziříčí** od roku 1932.

Valašsko je typické nejen svými specifickými pokrmy, ale také alkoholovým nápojem, zvaným slivovice. Světový věhlas získala Vizovická firma **R. Jelínek**, která navazuje na více jak 400letou tradici výroby destilátů na Valašsku. Díky příhodným klimatickým podmínkám v celé oblasti se daří pěstování ovocných stromů, ze kterých se vyrábí destilované nápoje (zejména ze švestek, ale také jablek, hrušek, apod.)

Známé jsou i luhačovické brambůrky, které vyrábí místní firma **Krajčí**.

Otázky

1. Jaké nerostné suroviny jsou na Valašsku zastoupeny?
2. Vypiš alespoň 4 firmy z oblasti zpracovatelského průmyslu.
3. Jaký byl přínos Tomáš Bati a založení jeho firmy pro Valašsko?

Úkol

Zjisti, zda je v okolí tvého bydliště firma zaměřená na zpracovatelský průmysl. Zjisti, kolik zaměstnává lidí a na jakou oblast je zaměřena.

Námět k diskuzi ☺

Jaký je Váš názor na těžbu v CHKO Beskydy?
Souhlasili byste s těžbou?

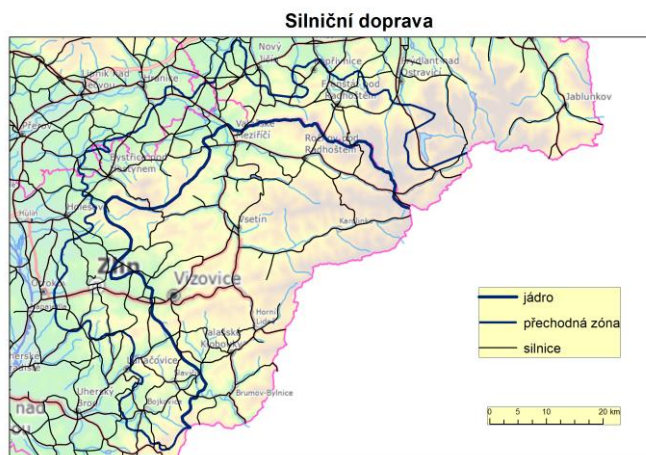
3. DOPRAVA

Základ dopravní infrastruktury na Valašsku tvoří silniční a železniční síť. Z uvedených map si můžeme všimnout, že komunikace jsou soustředěny v údolí a přesně kopírují vodní toky.

Řídká **silniční síť** je způsobena především špatnými geomorfologickými

podmínkami a také okrajovou příhraniční **Obrázek 60: mapa silniční sítě na Valašsku** oblastí.

Územím neprochází žádná dálnice, rychlostí silnice, **nejčetnější je zastoupení silnic III. třídy**. Mezi nejdůležitější silniční tahy patří dvě silnice **I. třídy**. Silnice R35/I, která

jde z Olomouce, přes Valašské Meziříčí a Rožnov pod Radhoštěm dále na Slovensko a. Silnice I. třídy I/57, vedoucí od Nového Jičína, přes Valašské Meziříčí a Valašské Klobouky dále na Slovensko.

Obrázek 61: mapa železniční sítě na Valašsku

Historicky významné bylo vybudování železnice v 80. letech 19. století (mohlo docházet k přepravování výrobků na velké vzdálenosti). Územím prochází Vlárská dráha, která vede z Brna přes Uherský Brod až do Bylnice, kde plynule přechází státní hranice přes hraniční přechod Brumov-Bylnice a končí v Trenčanské teplé.

Další důležitou železniční tratí je úsek z Valašského Meziříčí přes Vsetín a Horní Lideč, která dále pokračuje přes hraniční přechod Střelná do sousedního státu.

4. SLUŽBY

Služby společně s dopravou a cestovním ruchem patří do třetího sektoru hospodářství. Jejich rozsah určuje vyspělost daného regionu.

Zdravotní péče je zajištěna ve dvou nemocnicích, jedna se nachází ve městě Zlín – jedná se o **krajskou nemocnici Tomáše Bati**, druhá je **nemocnice na Vsetíně**. Také velkým počtem různých ordinací pro dospělé a pro děti. Někteří

lidé potřebují také mimo zdravotní péči i další

Obrázek 62: pohled na nemocnici Tomáše Bati ve Zlíně

sociální dohled, například v domovech pro seniory, pro zdravotně postižené a nebo v domovech s pečovatelskou službou.

Na vzdělání je potřeba dbát již od předškolního věku. Většinou je v každé obci přítomna školka, základní škola je pak výhradou větších měst. Některá města mají i střední

Obrázek 63: nové univerzitní centrum UTB

školy – gymnázia, střední odborné školy a učiliště. Pokud se studenti rozhodnou po střední škole ve vzdělávání pokračovat, své dveře jim otevře mladá **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)**, která byla založena v roce 2001. Na třech fakultách nabízí nespočet oborů. Vysokoškolské vzdělání zajišťuje i **Vyšší odborná škola ve Valašském Meziříčí**.

Kulturní a společenský život můžeme rozvíjet v galeriích, kinech a v blízkém okolí můžeme navštívit dvě divadla – Městské divadlo Zlín a Slovácké divadlo v Uherském Hradišti.

Sportovní vyžití zajišťuje nespočet sportovních hřišť,

Obrázek 64: Městské divadlo ve Zlíně

hal, tenisových kurtů, lyžařských vleků a koupališť.

5. CESTOVNÍ RUCH

CzechTourism: jedná se o státní příspěvkovou organizaci Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Byl zřízena za účelem propagace ČR jako atraktivní turistické destinace v roce 2003.

Hornatá, kopcovitá krajina, do které se ostře zařezávají potoky a řeky a tvoří tak hluboké údolí, zelené stráně a staré roubené chalupy, lidové tradice a specifická kuchyně je lákadlem pro tisíce turistů nejenom z celé České republiky, ale i ze zahraničí. Z hlediska cestovního ruchu je Valašsko významnou oblastí. Stěžejní pro jeho rozvoj je nádherná panenská příroda a nespočet historických památek. V rámci členění cestovního ruchu

Obrázek 65: dřevěnice ve skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm

v České republice náleží Valašsko do turistického **regionu Východní Morava** (turistická oblast Valašsko) a svou severní částí zasahuje do **regionu Severní Morava a Slezsko** (oblast Beskydy - Valašsko)

Přírodní bohatství je chráněno ve dvou chráněných krajinných oblastech – **CHKO Beskydy a Bílé Karpaty**. Bílé Karpaty jsou dokonce od roku 1996 také biosférickou rezervací UNESCO. To je velkoplošně chráněné území, ve kterém je propojen vztah ochrany životního prostředí s lidskými činnostmi a hospodařením v krajině (v současné době je v České republice vyhlášeno pouze šest biosférických rezervací).

Hory na Valašsku jsou turisty navštěvovány po celý rok. V zimě si na své přijdou zejména milovníci **zimních sportů**. Karlovické údolí nabízí nespočet lyžařských vleků a několik kilometrů upravených běžkařských tratí. V létě je oblast příhodná pro turisty, cyklisty, rodiny s dětmi včetně babiček a dědečků. Na vrcholcích hor jsou roztroušeny **rozhledny s úchvatným výhledem**, v údolích jsou nádherné **valašské dřevěnice**, historická centra měst, muzea,

kostely a kapličky. Velmi důležitým počinem bylo v roce 2010 zahájení vystavení a postupné otevírání jednotlivých úseků **cyklostezky Bečva**, která se v délce 160km volně táhne od pramenů Rožnovské a Vsetínské

Obrázek 66: mapa cyklostezky Bečva

Bečvy až k soutoku s Moravou.

Kam tedy ve volném čase nebo exkurzi? Tipů na výlet je hned několik, například:

- **Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm**

Jedná se o nejstarší a nejrozsáhlejší muzeum svého druhu ve střední Evropě. Do detailu znázorňuje dřívější život na Valašsku. Bylo založeno už v roce 1924. Je složeno ze třech lokalit – Dřevěné městečko, Valašská dědina a Mlýnská dolina, ve kterých je soustředěno přibližně 120 památkových objektů. Celý rok tu můžete vidět ukázky tradičních řemesel a ochutnat valašské speciality.

Na internetových stránkách muzea www.vmp.cz najdete kromě základních informací, také sekci virtuální prohlídka. Můžete z tepla domova navštívit jednak muzeu, ale například i Pustevny nebo sochu Radegasta.

- **Pustevny**

Horské sídlo položené v nadmořské výšce 1 018m, je pojmenované po poustevnících, kteří zde v dávných dobách žili. Bylo postaveno podle projektu architekta Dušana Jurkoviče ve stylu lidové architektury Valašska a Kysuc v roce 1894. V zimě se tady již každoročně koná výstava ledových soch s názvem Ledové království.

Obrázek67: Pustevny a typická architektura Dušana Jurkoviče

Velké množství zajímavých informací a hlavně tajemné pověsti z Radhoště najdete na stránkách www.pustevny.cz

- **Radhošť**

Úžasná hora, která se tyčí do výšky 1 129m se může pyšnit hned několika zajímavostmi.

Socha boha Radegasta

Jedná se o sochu pohanského boha pohostinnosti, plodnosti a úrody Radegasta. Podle legendy nechali jeho modlu na vrcholu zbořit solunští misionáři Konstantin a Metoděj, kteří zde po svém příchodu na Velkou Moravu údajně zavítali.

Zajímavost ☺

Socha se na podstavec na Radhošti stěhovala hned dvakrát. Při první cestě v roce 1931 nákladní auto se sochou uvízlo ve strmé zatáčce a muselo ho vytahovat šest párů koní, které dorazily na místo až druhý den. Přes noc se strhla silná bouřka a blesk zabil jednoho z vojáků, kteří u sochy Radegasta drželi stráž. Druhé putování sedmitunové sochy proběhlo v červenci 1998. Díky nepříznivým přírodním podmínkám bylo rozhodnuto, že původní originál sochy z betonu a žulové drti, kterou vytesal frenštátský rodák Antonín Polášek, bude nahrazen dokonalou kopií z přírodní žuly (materiál je tak pevný, že vydrží extrémní přírodní podmínky několik století). Kopii tesal kamenosochař Jan Sobka z Leskovce dva roky.

Obrázek68: socha Boha Radegasta

Kaple sv. Cyrila a Metoděje

Šindelem obložená kaple, dostavěná v roce 1898, představuje svatyni s nejvyšší nadmořskou výškou na Moravě. V roce 1999 zde proběhla rozsáhlá rekonstrukce, dřevo dodali i soukromí vlastníci lesů na Valašsku.

Obrázek 69: pohled na sochu Cyrila a Metoděje, v pozadí kaple

- **Zámek Vsetín**

V renesanční zámku sídlí Muzeum regionu Valašsko. Sbírký dokumentují jednak tradiční život na Valašsku a také historii města i zámku..

- **Čertovy skály**

Pískovcové skály dlouhé 150m dlouhé a až 25m vysoké u obce Lidečko představují nejpopulárnější a nejnavštěvovanější skalní útvar na Valašsku. Terény jsou vhodné pro zkušené i začínající horolezce.

- **Pulčinské ledopády**

Ojedinělý úkaz ledopádů (v podstatě zmrzlých vodopádů) můžeme nalézt na Pulčinských skalách, poblíž malé obce Pulčín. Vznikají na začátku nového roku, přibližně od ledna do března, v období, kdy se často střídají mrazy s oblevy. Tvoří se ve skalních puklinách a převisích, v místě zvaném Propadlý hrad. Ještě donedávna se místní lidé i geologové domnívali, že oranžové tóny způsobuje voda prostupující puklinami v pískovcích, která s sebou nese mikroskopické sloučeniny železa. Teorii vědci v roce 2008

Obrázek 70: ledopády na Pulčinských skalách

vyvrátili, zjistili, že zbarvení způsobuje **mikroskopická sněžná řasa** žijící ve sněhu a ledu.

- **„Balaton“ v Novém Hrozenkově**

Umělé jezero, vzniklé při těžbě štěrku, vybízející v létě ke koupání, je zajímavé tím, že se zde nachází základna pro akrobatické skoky a tak i v létě můžete trénovat skoky do vody na lyžích nebo snowboardu.

Obrázek 71: "Balaton" na Valašku

- **Luhačovice**

Díky hojnému výskytu minerálních pramenů se zařadily mezi nejvýznamnější lázeňská místa v České republice. Na území lázní vyvěrá 17 hydrouhličitanochloridosodných pramenů a jeden sirný pramen. Léčí se zde onemocnění dýchacího ústrojí, trávicího ústrojí, nemoci z poruch látkové výměny, poruchy pohybového aparátu, nemoci oběhového ústrojí a nemoci onkologické.

Obrázek 72: lázně Luhačovice

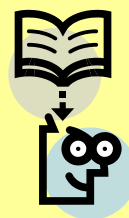
Město je typické svou architekturou. Architekt Dušan Jurkovič, který vytvořil i malebné stavby na Poustevnách, zde vytvořil unikátní soubor secesních lázeňských domů, inspirovaných lidovým stavitelstvím.

Znáš nějaké perfektní místo, o kterém zde není ani zmínka? Zahraj si hru
CESTOVNÍ KANCELÁŘ!!

Rozdělíte se na skupiny a každá skupina si vybere jedno místo z oblasti cestovního ruchu. Připraví si krátkou prezentaci nebo referát a ostatním žákům ve třídě (potenciálním klientům) bude nabízet zájezd do zvoleného místa. Vyhrává ta skupina, která získá nejvíce klientů.

Otázky

1. Zhodnot' dopravní situaci na Valašsku.
2. Z jakého důvodu byla vytvořená agentura CzechTourism?
3. Do jakého turistického regionu patří Valašsko?
4. Proč je zaměstnanost ve službách ukazatelem vyspělosti státu?

V. ADMINISTRATIVNĚ-SPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ

Pojmy k zopakování

Státní správa: činnost státu vykonávána státními orgány nebo jinými orgány, které byly činností pověřeny (např. finanční úřad).

Samospráva: subjekt rozhoduje o svých záležitostech sám (např.: obce mohou spravovat svůj majetek, finance, apod.).

1. SPRÁVNÍ A ÚZEMNÍ VÝVOJ

Od dob feudalismu byla základem správy jednotlivá feudální panství. Ke změně došlo až v roce 1848, kdy vyvrcholila nespokojenost s feudalismem. Došlo ke zrušení poddanství, k rozvoji moderní společnosti, rozvoji hospodářství a industrializace a tak vznikla potřeba změnit organizační strukturu státní správy z důvodu efektivnějšího

výběru daní. Reforma v roce **1850** přinesla **vznik politických a soudních okresů**. Jako základní článek státní správy vznikly politické okresy (vyšší jednotky byly kraje), základním článkem samosprávy byly obce, ty byly seskupeny do soudních okresů. V tomto období se celá Morava dělila na 6 krajů a **Valašsko náleželo do kraje Uherské Hradiště**. Všechny kraje byly postupně do roku 1868 zrušeny.

Po 1. světové válce bylo území České republiky rozděleno na **zemské zřízení** – země Česká, Moravskoslezská, Slovenská a Podkarpatská Rus. **Valašsko se tak stalo součástí Moravskoslezské země**.

Od roku 1945 začaly vznikat **okresní a místní národní výbory** Reforma v roce **1949** zajistila obnovení 13 krajů **Celé Valašsko tak náleželo do kraje Zlínského**.

V roce **1960** došlo ke zúžení územně-správního členění, na území dnešní ČR vzniklo 7 krajů a 76 okresů. **Území Valašska bylo až do roku 2000 rozděleno, severní část byla součástí kraje Severomoravského, jižní část kraje Jihomoravského**.

Další změny nastaly po **listopadu 1989**, dotkly se nejenom ekonomické a politické situace, ale i státní správy a samosprávy. Základem samosprávy se stala obec, v roce **1990** došlo ke zrušení okresních a místních národních výborů a v roce **2000** vznikly nové kraje (**celé Valašsko opět náleží ke kraji Zlínskému**).

Poslední reforma veřejné správy zajistila zrušení okresů a ke dni **1.1.2003** převzaly převážnou část jejich kompetencí **obce s rozšířenou působností (ORP)**. Okresy momentálně fungují jako statistická jednotka, v jeho sídle nadále funguje např.: statistický úřad, okresní soud, policejní ředitelství, atd.

2. SPRÁVNÍ OBVODY OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Pojmy k zopakování

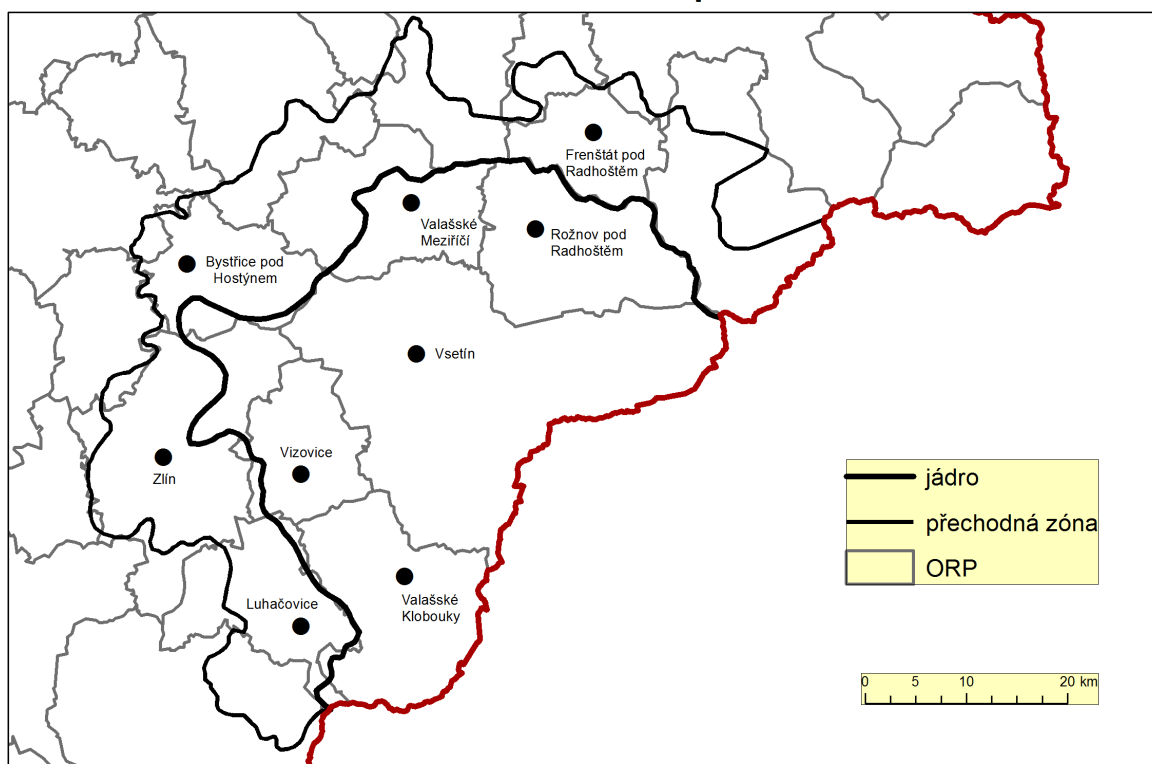
SO ORP: správní obvod obce s rozšířenou působností

SO POU : správní obvod obce s pověřeným obecním úřadem

V České republice je dnes 14 krajů a jak jsme si řekli v první kapitole, Valašsko tvoří převážně Zlínský kraj (především okres Vsetín). V roce 2003 došlo ke vzniku **obcí s rozšířenou působností (obce III. typu)**, které mají pro svou činnost vymezené **správní obvody (zkráceně SO ORP)**.

Obce s rozšířenou působností

Obrázek 73: vymezení správních obvodů obcí s rozšířenou působností na Valašsku

Pokud se budeme zabývat pouze **jádrem Valašského regionu** zjistíme, že ho tvoří **5 SO ORP**. Jsou to správní obvody obcí **Vsetín, Rožnov pod Radhoštěm a Valašské Meziříčí** (tedy celý okres Vsetín), dále **Valašské Klobouky a Vizovice**, které jsou součástí Zlínského okresu.

Když na mapě zabrousíme dál za hranici jádra regionu, do takzvané přechodné zóny, území Valašska se nám ještě rozroste o část okresu Kroměříž (ORP Bystřice pod Hostýnem), z okresu Zlín pak přibude samotná ORP Zlín a jižním cípem zasáhne do okresu Uherské Hradiště (konkrétně do malé části ORP Uherský Brod). Na severu přechodná zóna Valašska dokonce překračuje hranici kraje Zlínského a zabírá území ORP Kopřivnice a Frenštát pod Radhoštěm z kraje Moravskoslezského.

Součástí správních obvodů ORP jsou také správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (obce **II. typu, zkráceně SO OPU**).

V jádru Valašska jsou tedy navíc i 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a to **Brumov – Bylnice, Horní Lidčč, Karolinka a Slavičín**.

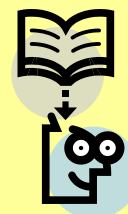
Z následujících tabulek můžeme zjistit základní informace týkající se jednotlivých správních obvodů ORP, které náleží do jádra Valašského regionu.

Tabulka 4: Struktura SO OPR na území jádra regionu Valaška

<i>SO ORP</i>	<i>Rozloha (km²)</i>	<i>Počet obcí</i>	<i>Počet obyvatel (2011)</i>	<i>Hustota osídlení (obyvatel na km²)</i>
Rožnov p. Radhoštěm	239	10	35 406	148
Valašské Meziříčí	230	18	41 935	183
Vsetín	663	32	66 901	101
Valašské Klobouky	259	20	23 656	91
Vizovice	146	16	16 791	115

Otázky

1. Součástí kterého kraje bylo Valašsko od roku 1960 do roku 2000?
2. Co přinesl revoluční rok 1848 a následující reformy v letech 1850 a 1855?
3. Kdy došlo k poslední reformě veřejné správy a k jakým změnám došlo?
4. Pokuste se zhodnotit jednotlivé SO ORP mezi sebou. Zjistěte, kde je nejvyšší hustota osídlení a čím je to způsobeno a který SO ORP má nejvýhodnější polohu v rámci Zlínského kraje.
5. Zjisti, který SO ORP je nejmenší a který má nejvíce obyvatel?
6. Zjisti podle školního atlasu, do kterých SO ORP náleží všechny SO POÚ, které se na Valašsku nacházejí.

VI. VALAŠSKO A EVROPSKÁ UNIE

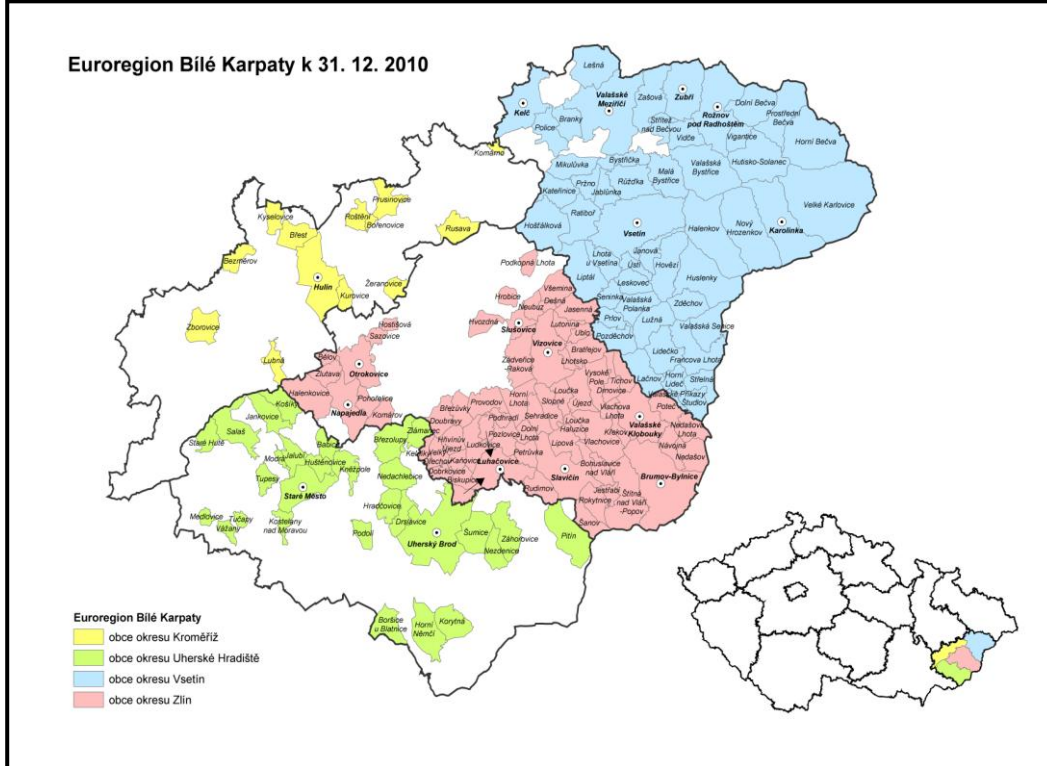
Jedním ze stěžejních kamenů evropského sjednocování jsou **euroregiony**. Vznikají v příhraničních oblastech České republiky a sousedních států, kde dochází ke vzájemné spolupráci obcí a měst z obou zemí. Důvod vzniku euroregionů je hlavně v **odstraňování nerovností mezi regiony** na obou stranách hranice. Spolupráce může probíhat nejenom v **oblasti hospodářské, infrastrukturní, sociální**, ale může se také podílet na kulturním životě občanů.

Pro pohraniční regiony je charakteristické, že jsou hospodářsky nejméně rozvinutými oblastmi každého státu. V minulosti se často potýkaly s národnostními konflikty, které utlumily ekonomické aktivity a všestranný rozvoj mnohdy na několik století. V rámci Evropské unie se pohraniční regiony rychle staly místem výměny zkušeností a centrem intenzivní spolupráce při řešení problémů daných zeměpisnou polohou na periferii jednotlivých států.

Když došlo ke vzniku hranice na moravsko-slovenském pomezí, znamenalo to pro tuto oblast značné problémy v oblastech dopravy, cestovního ruchu, zemědělství nebo podnikání. Snaha o odstranění těchto vzniklých bariér vedla ke **vzniku euroregionu Bílé Karpaty**. Zaujímá plochu 8 609 km² a v této oblasti žije více jak 1 200 000 obyvatel. Rozprostírá se po celém Zlínském kraji a Trenčínském kraji.

Aktivity a činnosti euroregionu Bílé Karpaty:

1. životní prostředí a prostorové plánování
2. zemědělství a lesní hospodářství
3. doprava, komunikace a technická infrastruktura
4. ekonomika, zaměstnanost, lidské zdroje
5. zdravotnictví a sociální péče
6. školství, výzkum, kultura
7. vzdělávací, informační a publikační činnost
8. organizace seminářů a konferencí
9. spolupráce s dalšími euroregiony
10. civilní ochrana, požární ochrana a záchranná služba
11. občanská společnost

Obrázek 74: mapa obcí, které jsou součástí euroregionu Bílé Karpaty

Další velmi důležitou podporou Evropské unie pro náš region je čerpání prostředků z tzv. **strukturálních fondů**. Ty jsou zaměřeny na pomoc zaostalým regionům, restrukturalizaci útlumových oblastí, řešení dlouhodobé nezaměstnanosti a rekvalifikaci, podporu strukturálních změn v zemědělství, rybnářství a venkovských oblastech. Aby mohl region čerpat ze strukturálních fondů, musí splňovat stanovená kritéria. Jsou určeny na konkrétní projekty a jejich výše se odvíjí od investice samotného příjemce těchto prostředků

Na internetové stránce <http://www.mapaprojektu.cz/cs/index.shtml> můžeš zjistit, které projekty v okolí tvé obce jsou spolufinancovány ze strukturálních fondů.

Otázky

1. Z jakého důvodu byly euroregiony založeny?
2. Který euroregion se na území Valašska nachází a kdy byl založen?

Úkol

Zjisti, zda se na některých projektech ve tvé obci finančně podílela i EU.
Je tvá obec součástí euroregionu Bílé Karpaty?

VII. ZÁVĚREČNÝ PROJEKT

Milí studenti,

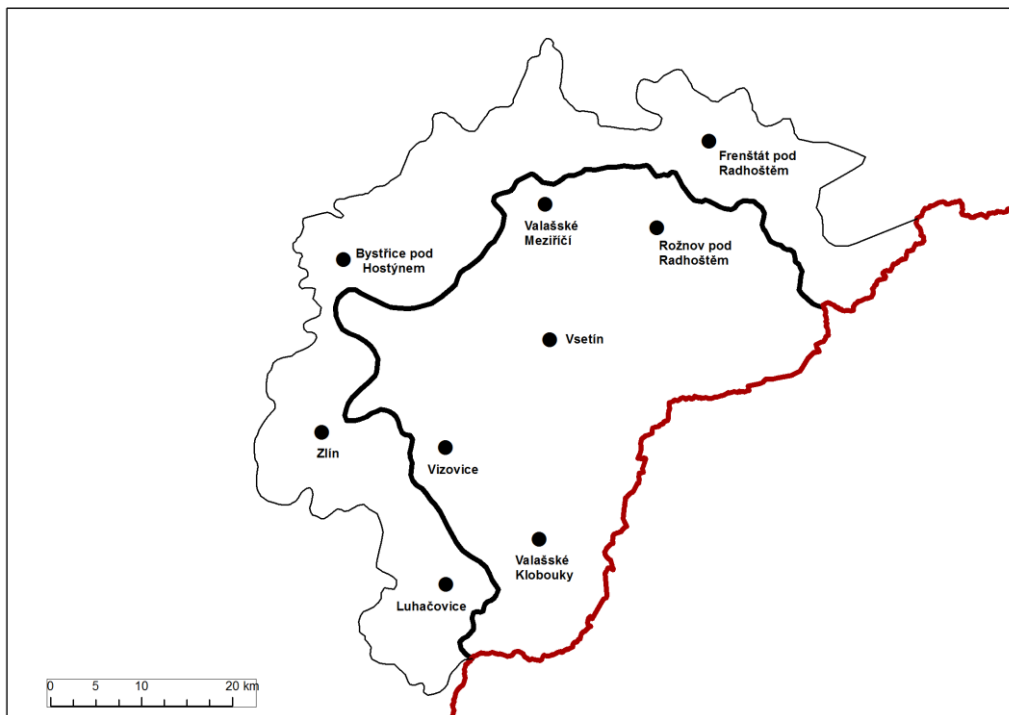
Poslední kapitolou končí naše společné putování po Valašsku, po prostudování učebního textu byste měli společnými silami zvládnout závěrečný projekt a úkoly spojené s ním. Odměnou za pilné studium bude pro Vás exkurze do ekologické vesničky Hostětín!

Program exkurze zajistí ekologický institut Veronica.

K uskutečnění exkurze bude ale potřeba vypracovat následující úkoly:

1. Zjistit, ve kterém okrese se Hostětín nachází, zda obec patří do jádra Valašského regionu nebo přilehlé zóny. Polohu obce zakreslete do přiložené mapy.
2. Zařadit obec do geomorfologického celku, zjistit v jaké nadmořské výšce leží, do které klimatické oblasti patří a jaká je zde průměrná teplota v červenci a lednu.
3. Zjistit, který vodní tok obcí prochází, do kterého povodí a ke kterému úmoří náleží? Linii vodního toku zakresli do mapy.
4. Podle leteckého snímku zjistit, zda se jedná o typickou valašskou řetězovou ves.
5. Využít minimálně tři internetové zdroje a zjistit co nejvíce informací o obci Hostětín, rozlohu, počet obyvatel, čím se proslavila a proč ji v roce 2010 navštívil princ Charles?
6. Naplánovat cestu z Vaší školy do Hostětína (zjistit autobusové, případně vlakové spojení) a nakreslit plánek trasy z nádraží do ekologického institutu Veronica.

7. Zjistit, čím se ekologický institut Veronica zabývá a jaké kulturní akce se v Hostětíně pořádají.
8. Na závěr diskutuje o tom, zda si myslíte, že pro Vás bude exkurze přínosná. Klady i zápory sepiště na papír..

9. Závěr

Učivo místního regionu je na středních školách často opomíjeným tématem, přestože má své pevné postavení v Rámcovém vzdělávacím programu. V učebnicích je probíráno v rámci celku Česká republika jako okrajová kapitola. Aktuálně není na českém trhu zastoupena ani jedna učebnice pro střední školy zaměřená pouze na místní region.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit učební text geografie Valašska pro studenty středních škol. Text byl napsán na základě prostudované odborné geografické a regionální literatury a byl doplněn didaktickými komponenty. Otázky a úkoly na závěr každé kapitoly, soutěže a náměty k diskusi mají sloužit především k rozvíjení klíčových kompetencí žáků.

Po prostudování učebního textu získají žáci základní znalosti o Valašském regionu. Budou schopni určit polohu regionu, charakterizovat přírodní a socioekonomické podmínky a budou mít přehled o důležitých historických událostech. V závěrečném projektu budou moci získané poznatky aplikovat do praxe.

Summary

The curriculum of local regions in Czech republic is very often a forgotten part in our high school education system nevertheless it is contained in the general education system. This curriculum is learned as a marginally chapter of the whole Czech republic part in textbooks. Nowadays, on czech market there is not a single textbook focusing just on local region.

The goal of my dissertation was to create a textbook about geography of Valachia for high school students. The text is based on regional and geographical literature and it was supplemented with didactical components. The questions and tasks at the end of every chapter also with contests and topics for discussion are supposed to create the key competencies of students.

After reading of this textbook students are supposed to gain basic knowledge about Valachia region. They should define the location of the region and describe local natural and socioeconomic conditions. The students are also supposed to know the main important historical facts about Valachia area. At the end of the textbook the students can apply their knowledge into practice through special project.

Key words: : textbook, local region, Valachia region

Použitá literatura

LITERATURA POUŽITÁ V TEORETICKÉ ČÁSTI

HOLEČEK, M. (vedoucí autorského týmu) a kol.: *Zeměpis České republiky*, Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., 2003. 95 s.

HOLEČEK, M.(vedoucí týmu) a kol.: *Zeměpis pro střední školy a odborné učiliště*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o , 2004. 120 s.

KASTNER, J. a kol.: *Geografie pro střední školy 4, Česká republika*. Praha: SPN, pedagogické nakladatelství, a. s. 1999. 88 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 100 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s

KÜHLOVÁ, H.: *Tady jsem doma aneb Poznej dobře svoje bydliště*. Praha: Moby Dick, 1998. 56 s.

KÜHLOVÁ, H.: *Život v našem regionu. Pracovní učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2007, 76 s.

LEPIL, O.: *Teorie a praxe tvorby výukový materiálů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci., 2010. 98 s.

MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V.: *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. 125 s.

MAŇÁK, J., KNECHT, P.: *Hodnocení učebnic*, Brno: Paido, 2007. 139 s.

MATUŠKOVÁ, A., ŠMOLÍKOVÁ, B.: *Místo, kde žijeme. Vlastivěda pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Septima, s.r.o., 2010. 52 s.

MATUŠKOVÁ, A.: *Místo, kde žijeme*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., 2010. 88 s.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Čtvrté, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009. 272 s.

PRŮCHA, J.: *Učení z textu a a didaktická informace*. Praha: Academia, 1987. 92 s.

PRŮCHA, J.: *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média, příručka pro studenty, učitele, autory a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. 148 s.

SMOLOVÁ, I., SZCZYRBA, Z.: *Místo, kde žijeme. Učebnice pro 4. a 5. ročník ZŠ*. Olomouc: Prodos spol. s.r.o., pedagogické nakladatelství, 2008. 96 s.

SÝKORA, M *Učebnice: Její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM- Effect, 1996. s 75.

WAHLA, A: *Strukturní složky učebnic geografie*. Praha: SPN, 1983. 83 s.

LITERATURA POUŽITÁ V PRAKTICKÉ ČÁSTI

AUTORSKÝ A LEKTORSKÝ KOLEKTIV: *Hostýnská a Vizovické vrchy, turistický průvodce ČSSR*. Praha: Olympia, 1988. 275 s.

BRYCHTOVÁ, Šárka; FŇUKAL, Miloš. *Socioekonomická geografie 1. díl, Geografie obyvatelstva, Geografie sídel*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2007. 127 s.

DEMEK, J., MACKOVČIN, P. (editoři) a kol: *Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny*. Brno: APK ČR, 2006. 582 s.

ČECHOVÁ, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Scio, 2006.

NAJBRT, P.: *Beskydy a Valašsko*. Praha: Olympia, 1978. 300 s.

NAJBRT, P. (vedoucí autorského týmu): *Valašsko, Turistický průvodce ČSSR*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1966. 179 s.

PAVELKA, J., TREZNER, J. a kolektiv: *Příroda Valašska*. Vsetín: Český svaz ochránců přírody, ZO 76/06 Orchiea, 2001. 488 s.

ŠTIKA, J.: *Etnografický region Moravské Valaško, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973. 87 s.

TOMÁŠEK, M.: *Půdy České republiky*. Praha: Český geologický ústav, 2000. 67 s.

VENCÁLEK, J. a kol.: *Valašsko geografie místního regionu pro základní školy*. Vydal: Školský úřad Kroměříž, Vsetín, Zlín, 1993. 89 s.

VLČEK, V. a kol: *Zeměpisný lexikon ČR: Vodní toky a nádrže*. Praha: Academia, 1984. 316 s.

VYSOUDIL, M.: *Meteorologie a klimatologie*. Vydavatelství UP Olomouc, 2004
Olomouc, 281 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BAHOUNKOVÁ, Hana. *Geografie Šumperska: projekt učebního textu pro střední školy* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: http://geography.upol.cz/soubory/studium/dp/2012-geo/2012_Bahounkova.pdf.
Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

BOČEK, Lukáš. *Změny v průběhu česko-slovenské hranice po roce 1992, geografické dopady* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://geography.upol.cz/soubory/studium/bp/2012-geo/2012_Bocek.pdf

<http://www.erbbk.sk>

<http://www.barum-online.com>

<http://www.mlekarna-valmez.cz/>

<http://moravske-karpaty.cz/index.htm>

<http://www.statnisprava.cz/>

<http://www.dulfrenstat.cz/>

<http://www.cyklostezkabecva.com/>

<http://www.rjelinek.cz/>

<http://www.agrofyto.cz/>

<http://www.klobouckalesni.cz>

<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Uvodni-strana>

<http://www.loana.cz/>

<http://www.mmr.cz>

<http://www.lazneluhacovice.cz/>

www.czso.cz

www.pmo.cz

www.mpsv.cz

www.mapy.cz

www.moravske-karpaty.cz

www.chmi.cz

www.bilekarpaty.cz

www.beskydy.ochranaprirody.cz

www.deza.cz

www.vmp.cz

www.kudyznudy.cz

<http://www.mmr.cz>

ZDROJE OBRÁZKŮ V UČEBNÍM TEXTU

přední strana:

<http://www.valasskejhnecei.cz/index.php?stranka=onas>

<http://lama-fotografovani.blogspot.cz/2011/07/solan-beskydy-valassko.html>

<http://www.slantour.cz/foto/full/4029-roznov-pod-radhostem.jpg>

<http://www.valasskyfrgal.cz/>

<http://www.vychodni-morava.cz/lokalita/20/>

Obrázek 3: <http://www.zsjablunka.cz/html/vyuka/zemepis/cesko/valassko2.jpg>, vlastní úpravy

Obrázek 4: vlastní tvorba

Obrázek 5: <http://www.maplist.cz/map-point/eshop/14-1-Pohlednice>

Obrázek 6, 7: www.moravske-karpaty.cz

Obrázek 8: [http://hubert.rajce.idnes.cz/2007.01.16._Snehove_sochy_-_jeskyne_Cyrilka_-_Pustevny_2007/#25_Vstup_do_Cyrilky_\(delka_370m\).jpg](http://hubert.rajce.idnes.cz/2007.01.16._Snehove_sochy_-_jeskyne_Cyrilka_-_Pustevny_2007/#25_Vstup_do_Cyrilky_(delka_370m).jpg)

Obrázek 9: vlastní tvorba

Obrázek 10, 12: www.moravske-karpaty.cz

Obrázek 11: <http://www.navrchol.sk/vrsatec-hrad.html>

Obrázek 13, 14: vlastní tvorba

Obrázek 15: <http://www.ovocnarska-unie.cz/web/web-sispo/klimreg/klimapa.html>

Obrázek 16: <http://www.lysahora.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=107685>

Obrázek 17: vlastní tvorba

Obrázek 18: <http://www.pmo.cz/cz/projekty/rekonstrukce-a-cisteni-vodnich-nadrzi/vodni-dilo-frystak-se-docka-dalsich-oprav-nove-prvky-zvladnou-az-10tisiciletou-vodu/>

Obrázek 19: vlastní tvorba

Obrázek 20: http://geography.upol.cz/soubory/studium/dp/2012-geo/2012_Bahounkova.pdf

Obrázek 21: <http://skolnivyuka.ic.cz/Zemepis/8.trida/cesko/NP-CHKO.htm>

Obrázek 22: foto <http://nature.hyperlink.cz/Beskydy/index.htm>

Obrázek 23: <http://www.risy.cz/cs/turisticke-ris/beskydy-cz/prirodni-zajimavosti/prales/>

Obrázek 24: http://www.taggmanager.cz/poi_images/640/896.jpg

Obrázek 25: http://cestovani.idnes.cz/do-unikatniho-pralesa-mionsi-za-vlky-medvedy-a-staletymi-stromy-pxc-/tipy-na-vylet.aspx?c=A090819_103630_igcechy_tom

Obrázek 26: <http://www.naturepicture.cz/foto/1181-suchopyr-sirolisty.html>

Obrázek 27: http://cestovani.idnes.cz/do-unikatniho-pralesa-mionsi-za-vlky-medvedy-a-staletymi-stromy-pxc-/tipy-na-vylet.aspx?c=A090819_103630_igcechy_tom

Obrázek 28: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vydra_%C5%99%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD

Obrázek 29: <http://www.biolib.cz/cz/taxonimage/id37241/?taxonid=381>

Obrázek 30: <http://www.biolib.cz/cz/image/id39822/>

Obrázek 31: <http://www.selmy.cz/rys-ostrovid/>, <http://www.selmy.cz/medved/>,
<http://www.naturfoto.cz/vlk-obecny-fotografie-7679.html>

Obrázek 32: http://www.taggmanager.cz/poi_images/2790/5308.jpg

Obrázek 33: <http://sumpersky.rej.cz/clanky/liska-obecna/>

Obrázek 34: <http://botany.cz/cs/ophrys-apifera/>,
<http://www.naturephoto.cz/priroda/orchideje/255-toric-cmelakovity-holubyho-karpatech.html>, <http://botany.cz/cs/cypripedium-calceolus/>

Obrázek 35: <http://www.fotoaparar.cz/index.php?r=25&rp=711514&gal=photo>

Obrázek 36: <http://www.selmy.cz/medved/jsou-medvedi-nebezpecni/>

Obrázek 36: <http://www.pohanstvi.net/inde.php?menu=keltioppida>

Obrázek 37: <http://hrad.brumov-bylnice.cz/>

Obrázek 38: vlastní tvorba

Obrázek 39: http://zpravy.idnes.cz/pribeh-parasutisty-josefa-valcika-d54-/domaci.aspx?c=A120619_151149_zlin-zpravy_sot

Obrázek 40: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/nkp-plostina/>

Obrázek 41: http://geography.upol.cz/soubory/studium/bp/2012-geo/2012_Bocek.pdf

Obrázek 42, 43 44: vlastní tvorba

Obrázek 45: <http://www.zlin.eu/page/33039.regenerace-bytovych-domu-na-jiznich-svazich/>

Obrázek 46: www.mapy.cz, vlastní zpracování

Obrázek 47: http://zpravy.idnes.cz/roznovsky-skanzen-bude-zrejme-muset-vratit-70-milionu-korun-plz-/domaci.aspx?c=A120224_074024_zlin-zpravy_js

Obrázek 48: <http://www.tournavigator.cz/tk/sla/>

Obrázek 49: http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=5f3c86be-4801-441d-b152-681527e893eb

Obrázek 50: vlastní tvorba, zdroj : www.czso.cz

Obrázek 51: <http://www.pravevalasske.cz/drzitele-znacky?id=3>

Obrázek 52: <http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/roslinna-vyroba-puda/repka-zlute-nebezpeci.html>

Obrázek 53: vlastní zpracování

Obrázek 54: <http://www.digimanie.cz/galerie/showimage.php?i=10691&catid=popimages>

Obrázek 55: <http://www.dulfrenstat.cz/zakladni-udaje/>

Obrázek 56: <http://www.deza.cz/deza-a-region>

Obrázek 57: <http://www.tatra.cz/o-spolecnosti/galerie/fotografie/komercni-vozidla/>

Obrázek 58: <http://www.cestazpravdou.cz/tomasbata>

Obrázek 59: vlastní zpracování, zdroj www.czso

Obrázek 60, 61: vlastní tvorba

Obrázek 62: <http://www.mestozlin.com/index.php?page=detail&id=667&co=aktualne>

Obrázek 63: <http://www.designmagazin.cz/architektura/3672-zlin-ma-nove-kulate-univerzitni-centrum-od-jiricne.html>

Obrázek 64: <http://www.divadlo.zlin.cz/article/155993.divadlo-laka-na-dobrodruzne-nocni-vypravy-po-stopach-fantoma/>

Obrázek 65: <http://www.eu2009.cz/scripts/detail.php?id=2082&newsid=371&listid=11.html>

Obrázek 66: <http://www.cyklostezkabecva.com/?q=node/1>

Obrázek 67: <http://mordrezia.blog.cz/1001/vylet-do-beskyd-na-pustevny-na-ledove-kralovstvi>

Obrázek 68: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Socha_Radegasta.jpg

Obrázek 69: <http://www.pustevny.cz/radhost.htm>

Obrázek 70: vlastní tvorba

Obrázek 71: <http://www.powderline.cz/detail/en/clanky/letni-priprava-2/>

Obrázek 72: <http://www.luhacovice.cz/1333-lazne-luhacovice>

Obrázek 73: vlastní tvorba

Obrázek 74:

[http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/obce_zlinskeho_kraje_v_euroregionu_bile_karpaty/\\$File/Euroregiony2010_72.jpg](http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/obce_zlinskeho_kraje_v_euroregionu_bile_karpaty/$File/Euroregiony2010_72.jpg)

Seznam příloh

Příloha 1: *Klíčové kompetence pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupně víceletých gymnázií*

Příloha 2: *Očekávané výstupy učiva*

KOMPETENCE K UČENÍ

ŽÁK:

- své učení a pracovní činnost si sám plánuje a organizuje, využívá je jako prostředku pro seberealizaci a osobní rozvoj;
- efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací, hledá a rozvíjí účinné postupy ve svém učení, reflektuje proces vlastního učení a myšlení;
- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi;
- kriticky hodnotí pokrok při dosahování cílů svého učení a práce, přijímá ocenění, radu i kritiku ze strany druhých, z vlastních úspěchů i chyb čerpá poučení pro další práci.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

ŽÁK

- rozpozná problém, objasní jeho podstatu, rozčlení ho na části;
- vytváří hypotézy, navrhuje postupné kroky, zvažuje využití různých postupů při řešení problému nebo ověřování hypotézy;
- uplatňuje při řešení problémů vhodné metody a dříve získané vědomosti a dovednosti, kromě analytického a kritického myšlení využívá i myšlení tvořivé s použitím představivosti a intuice;
- kriticky interpretuje získané poznatky a zjištění a ověřuje je, pro své tvrzení nachází argumenty a důkazy, formuluje a obhájí podložené závěry;
- je otevřený k využití různých postupů při řešení problémů, nahlíží problém z různých stran;
- zvažuje možné klady a zápor y jednotlivých variant řešení, včetně posouzení jejich rizik a důsledků.

KOMPATENCE KOMUNIKATIVNÍ

ŽÁK

- s ohledem na situaci a účastníky komunikace efektivně využívá dostupné prostředky komunikace, verbální i neverbální, včetně symbolických a grafických vyjádření informací různého typu;
- používá s porozuměním odborný jazyk a symbolická a grafická vyjádření informací různého typu;
- efektivně využívá moderní informační technologie;
- vyjadřuje se v mluvených i psaných projevech jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu, co a jak chce
- sdělit, s jakým záměrem a v jaké situaci komunikuje; je citlivý k míře zkušeností a znalostí a k možným pocitům partnerů v komunikaci;
- prezentuje vhodným způsobem svou práci i sám sebe před známým i neznámým publikem;
- rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná
- sdělení a věcně argumentuje; v nejasných nebo sporných komunikačních situacích pomáhá dosáhnout porozumění.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

ŽÁK

- posuzuje reálně své fyzické a duševní možnosti, je schopen sebereflexe;
- stanovuje si cíle a priorit y s ohledem na své osobní schopnosti, zájmovou orientaci i životní podmínky;
- odhaduje důsledky vlastního jednání a chování v nejrůznějších situacích, své jednání a chování podle toho koriguje;
- přizpůsobuje se měnícím se životním a pracovním podmínkám a podle svých schopností a možností je aktivně a tvořivě ovlivňuje;
- aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů;
- přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;
- projevuje zodpovědný vztah k vlastnímu zdraví a k zdraví druhých;

- rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům.

KOMPETENCE OBČANSKÁ

ŽÁK

- informovaně zvažuje vztahy mezi svými zájmy osobními, zájmy širší skupiny, do níž patří, a zájmy veřejnými, rozhoduje se a jedná vyváženě;
- chodu společnosti a civilizace uvažuje z hlediska udržitelnosti života, rozhoduje se a jedná tak, aby neohrožoval a nepoškozoval přírodu a životní prostředí ani kulturu;
- respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí;
- rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání;
- promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností přistupuje zodpovědně a tvořivě, hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování;
- chová se informovaně a zodpovědně v krizových situacích a v situacích ohrožujících život a zdraví, poskytne ostatním pomoc;
- posuzuje události a vývoj veřejného života, sleduje, co se děje v jeho bydlišti a okolí, zaujímá a obhajuje informovaná stanoviska a jedná k obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí

KOMPETENCE K PODNIKAVOSTI

ŽÁK

- cílevědomě, zodpovědně a s ohledem na své potřeby, osobní předpoklady a možnosti se rozhoduje o dalším vzdělávání a budoucím profesním zaměření;
- rozvíjí svůj osobní i odborný potenciál, rozpoznává a využívá příležitosti pro svůj rozvoj v osobním a profesním životě;
- uplatňuje proaktivní přístup, vlastní iniciativu a tvořivost, vítá a podporuje inovace;

- získává a kriticky vyhodnocuje informace o vzdělávacích a pracovních příležitostech, využívá dostupné zdroje a informace při plánování a realizaci aktivit;
- usiluje o dosažení stanovených cílů, průběžně reviduje a kriticky hodnotí dosažené výsledky, koriguje další činnost s ohledem na stanovený cíl; dokončuje zahájené aktivity, motivuje se k dosahování úspěchu;
- posuzuje a kriticky hodnotí rizika související s rozhodováním v reálných životních situacích a v případě nezbytnosti je připraven tato rizika nést;
- chápe podstatu a principy podnikání, zvažuje jeho možná rizika, vyhledává a kriticky posuzuje příležitosti k uskutečnění podnikatelského záměru s ohledem na své předpoklady, realitu tržního prostředí a další faktory.

ZDROJ: RVP GV (2007)

Příloha 2: Očekávané výstupy učiva

1. VYMEZENÍ OBLASTI

ŽÁK

- určí geografickou polohu regionu Valašsko,
- vyhodnotí pozitiva, případně negativa polohy regionu,
- bude schopen orientace v různých mapách, zobrazujících oblast regionu.

2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

ŽÁK

- popíše geologický vývoj a geologické podloží regionu,
- charakterizuje jednotlivé geomorfologické celky, které do oblasti zasahují a určí nejvyšší vrchol,
- uvede nejvýznamnější vlivy na podnebí regionu a zařadí Valašsko do klimatické oblasti,
- určí do kterého povodí oblast náleží, vyjmenuje důležité vodní toky a charakterizuje význam jednotlivých nádrží,
- vysvětlí význam půdy pro lidstvo, charakterizuje jednotlivé typy půd, které se v regionu vyskytují a analyzuje jejich úrodnost,
- vysvětlí význam ochrany přírody, popíše jednotlivé chráněné krajinné oblasti v regionu a uvede příklady druhů rostlin a živočichů v CHKO.

3. OBYVATELSTVO A SÍDLA

ŽÁK

- charakterizuje vývoj osídlení regionu,
- bude schopen popsat nejvýznamnější historické události,
- vysvětlí hlavní trendy demografického vývoje, objasní příčiny migrace obyvatel, zhodnotí národnostní složení obyvatel. Bude také schopen vyčíst informace ze statistických grafů,
- vysvětlí rozdíl mezi městským a venkovským sídlem. A popíše sídelní strukturu v regionu.

4. HOSPODÁŘSTVÍ

ŽÁK

- charakterizuje vývoj hospodářství v regionu,

- zhodnotí zemědělskou výrobu v závislosti na nadmořské výšce a kvalitě půd, bude schopen uvést příklady návaznosti zemědělské výroby na potravinářský průmysl,
- popíše význam lesnictví a těžby dřeva,
- zhodnotí situaci v průmyslu, charakterizuje nejdůležitější odvětví zpracovatelského průmyslu a vyjádří se k zásobám a těžbě nerostných surovin,
- popíše dopravní situaci v regionu, charakterizuje silniční a železniční síť,
- popíše vzestup služeb po roce 1989 a jejich situaci nyní,
- charakterizuje hlavní oblasti cestovního ruchu, vysvětlí proč je region turisticky atraktivní.

5. ADMINISTRATIVNĚ-SPRÁVNÍ DĚLENÍ

ŽÁK

- stručně charakterizuje jednotlivé mezníky ve vývoji administrativně-správního dělení,
- lokalizuje na mapě jednotlivé SO ORP,
- charakterizuje jednotlivé SO ORP, porovná jejich velikost, počet obyvatel polohu v regionu a situaci v hospodářství.

6. VALAŠSKO A EVROPSKÁ UNIE

ŽÁK

- Vysvětlí jakým způsobem se podílí Evropská unie na rozvoji regionu.